

Årbog for Københavns stift

2006

Som gjorde
menneskene
sikre i deres
gudløse liv

Årbog 2006
Udgivet af Københavns stift

Redaktion:
Anders Carlsson
Bente Hansen
Flemming Pless
Peter Skov-Jakobsen
Jesper Stange (ansvarshavende)

Foto: Maj-Britt Boa
Billedkunstner (f. 1963), bosat i København, hvor hun også har sin arbejdsplads.
Fast tilknyttet galleri Specta. Debuteret på Kunstnernes Efterårsudstilling 1985.
Fast fotograf ved Stiftsavisen siden starten i 2003.

Design: Mindgame
Tryk: Glumsø Bogtrykkeri A/S

ISBN: 87-89096-26-6
ISSN: 902-4190

Årbog for Københavns stift

2006

Som gjorde
menneskene
sikre i deres
gudløse liv

Indhold

Forord 6

af forfatter, mag.art. Bente Hansen

Hvilken opstandelse 8

af sognepræst Claus Oldenburg

Shari'a, fundamentalisme og dansk ret 12

af lektor, ph.d. Lisbet Christoffersen

Det fundamentale i kristendommen 24

af sognepræst og adjunkt Jakob Valdemar Olsen

Sider af den katolske kirkeret i dag 30

af afdelingsleder, cand. adm. pol. Erna Kleiner

Religiøs og sekulær lov 34

af overrabbiner emeritus, dr.h.c. Bent Melchior

Naser Khader – Demokrati og islam 39

Interview ved Bente Hansen

Hvis er egentlig riget, magten og æren? 42

af sognepræst Peter Skov-Jakobsen

Vi trækker på samme himmel 48

af sognepræst Anders Carlsson

Usikkerhedens forløsning 55

af sognepræst Jesper Stange

En salme om troens grund 60

af biskop Erik Norman Svendsen

Aktstykker fra årets landemode

Prædiken ved landemodegudstjenesten 66

af Holmens provst og orlogsprovst Ejgil Bank Olesen

Årsberetning 2006 69

ved biskop Erik Norman Svendsen

Hvad kan du tilbyde mig som muslim, præst? 82

af biskop Steen Skovsgaard

Referat af forårsprovstemøde 19. april 2006 88

ved stiftsfuldmægtig Anne Margrethe Andersen

Referat af landemodets forhandling den 10. og 11. oktober 2006 93

ved stiftskontorchef Helle Ostenfeld

Udvalgsberetninger

Stiftsudvalget for mellemkirkeligt arbejde 101

ved universitetslektor Karsten Fledelius

Stiftsudvalget om nye religiøse strømninger 102

ved stiftspræst Niels Underbjerg

Stiftsudvalget for arbejde blandt etniske minoriteter 103

ved stiftspræst dr.theol. Lissi Rasmussen

Stiftsudvalget for Det Danske Bibelselskab 104

ved datalog Karsten Kynde

Stiftsudvalget for mission 105

ved stiftspræst og sognepræst Jonna Dalsgaard

Stiftsudvalget for diakoni 107

ved sognepræst Hanne Storebjerg

Københavns Stiftscentral for undervisning 108

ved stiftspræst og sognepræst Helene Dam

Folkekirkens Skoletjeneste 110

ved leder af skoletjenesten Helle Krogh Madsen

Landemodeberetning 113

Præster: tilgang – afgang 113

Navne og adresser 116

Regnskab for Københavns Stiftsfond 126

Bidrag til Stiftsfonden 128

Forord

Tænk hvis alle jordens folkeslag var luthersk-evangeliske nordeuropæere i heteroseksuelle kernefamilier. Er det en herligt fristende tanke, eller ville det ikke, hånden på hjertet, være en lille smule kedsommeligt?

Ingen bånd og bedemøller, ingen indiske templer, ingen dansende og klappende afrikanere, ingen homoseksuelle i spraglede parader, ingen indædte ateister, sabbat, ramadan, kinesisk nytår, ingen bedetæpper og ingen – forskellighed.

6

Vi har med denne stiftsårbog forsøgt at tage fat på nogle af de forhold, som både kan true og opretholde den frodige diversitet – forskellighederne.

Hvor er der tale om stivsindet fundamentalisme, som kræver indgreb i ret og lighed, og hvor er der tale om frihed til forskellighed? Hvor er der angreb på demokratiet i religionernes navn, og hvor er der andre angreb på demokratiet? Hvordan får vi plads til den mangfoldighed, som både natur og kultur tilbyder os så rundhåndet?

Efter den store frisættelse af værdierne, troen, fritænkningen og seksualiteten i den moderne tid (de to forgangne århundreder) stod vi med et flydende samfund, hvor bevægelighed og omstillings-parathed var de store idealer. Det har naturligt nok skabt en reaktion, hvor der nu ønskes: flere rammer, sikrere fundament, gamle ritualer, fastere tro – og alt dette giver uro og ridser i den nyvundne frihed.

Folkevandringstiden, som vi lever i, har skabt større religiøse og sociale sammenstød, end vi er vant til, men det har udfordret vores egne ståsteder, og det er udmærket. De religioner, vi har været vant til at leve med i Vesten i de seneste århundreder, har tilpasset sig den verden af frihed og menneskerettigheder, som voksede ud af reformation og oplysningstid. Men ind er der kommet en islamisk tradition, som er anderledes. I mange lande var den ved at finde sig til rette i mere eller mindre sekulære samfund, hvor stat og moske var rimeligt adskilt, men med Khomeinis magtovertagelse i Iran i 1979 skabtes den fundamentalistiske islam på ny, og den har vækket diskussionen om lov og religion.

Kristendom og jødedom var også lovreligioner i tidernes morgen, og resterne af dem findes, som nogle af artiklerne viser, i både katolicismen og moseloven, men de anfægter ikke den sekulære stat med krav om anden straffe- og familielovgivning.

Megen diskussion foregår for tiden i krigszonen mellem lov og religion. En anden – og mindre opmærksommet af medierne – står mellem demokratiet og de kræfter, der ønsker 'en stærk mand'. Muligvis en langt større (indre) fare end de fundamentalistiske islamister.

Ingen kan klage over manglende interesse omkring de religiøse spørgsmål, og det er en god udfordring.
Bente Hansen

7

Hvilken opstandelse

Af Claus Oldenburg, sognepræst

At Han er opstanden fra de døde, sådan ganske bogstaveligt og fysisk, er jeg ikke i tvivl om.

I den forstand melder jeg mig gerne under fundamentalisternes faner, for man kan ikke omgå de bibelske tekster på en redelig måde – slet ikke de fantastiske – hvis man ikke tager dem på ordet. For hvis det overskridende element i en fortælling partout skal omtolkes til at passe ind i den normale ramme for videnskabelig og naturlovsbetinget tænkning, så har man ikke fattet religionens væsen som den netop grænseoverskridende billeddannelse med deraf følgende bevidsthedsudvidelse.

Men dobbeltheden er klar, og som prædikant må man kunne forholde sig ligeværdigt til både denne verdens erfaringer og så til de forestillinger, som sprænger disse erfaringers vilkår.

Så når nu Han er opstanden og graven er tom, så slår det mig, at der er et link til den figur, som normalt kaldes Don Juan, og som er et gennearbejdet og hyppigt anvendt litterært motiv.

Ikke fordi jeg skal gøre mig specielt klog på den litterære side af Don Juan-skikkelsen, men jeg kan ikke se rettere end, at både Jesus-skikkelsen og Don Juan-skikkelsen i ekstrem grad er udfordrere af deres samtid og i forhold til deres omgivelser.

Don Juan gør det som forfører af kvinden inden for den erotiske dimension, Jesus gør det som forfører af mennesket inden for gudsforholdet.

De udtrykker begge en provokation og en for deres omgivelser ubeskrivelig frækhed.

De slår sig begge på den virkelighed, de er inde i. Don Juan gør det på stengæst eller kommandanten, der fordømmer ham til Helvede, altså fortabelsen.

Jesus gør det på sit kors, hvor han henrettes for gudsbespottelse, men Han opløftes af Helvede og bliver den figur, der forløser mennesket i kraft af forjættelsen.

Udgangen i de to historier er modsatte, men samtidig er der en parallelitet inde i selve udfordringens figur.

Desværre kan jeg ikke huske min kilde, men det er engang bemærket af en klog mand, at historien om Don Juans fortabelse og Jesu opløftelse – altså stengæst og den tomme grav – er de to grundhistorier, som vores civilisation bygger på.

Denne forskel har en teologisk betegnelse, som man passende kunne kalde lovens forbandelse og forjættelsens velsignelse.

Altså forskellen på og sammenkædningen af lovens fordømmelse og evangeliets grundløse nådegestus over for mennesket. Begge dele.

Eller sagt på en anden måde: Skulle det gå retfærdigt til, ville menneskets skæbne være Don Juans, men går

det efter kærlighedens lov og følelsens længsel, så er der en opstandelse forude.

Dette er ikke retfærdigt – men det er løfterigt, og præcis dét er vel påskens evangelium.

Hvordan bliver udgangen? Det véd mennesket ikke – men det véd, at Han er opstanden fra de døde. Så kan alle skeptikerne komme rendende med deres virkelighedserfaringer og smalle, logiske kundskaber, men da 'alle ting alligevel hænder anderledes, end man tænker' – med Thomas Mann – så er der ingen grund til at rynke på næsen af perspektivet, men snarere glæde sig over, at virkeligheden også kan være positivt overraskende.

Og så er der et element – mindst – til, som kæder historien om Don Juan og historien om Jesus sammen. Og det er forførelsens motiv.

For forførelse kan anskues på to måder, nemlig moralsk og æstetisk. Forførelse vil vi normalt betragte som en moralsk kategori. Ordet er ganske enkelt negativt ladet. Man lader sig føre – forføre – væk fra den moralske verdens lov. Det kan ske på mange måder, hvoraf Don Juans, den erotiske og livsnydende, kun er én af dem. Man kan f.eks. også tale om politisk forførelse, ligesom al form for misbrug kun kan lade sig gøre i kraft af forførelse.

Men for år tilbage læste jeg en italiensk filosof og historiker, Perniola, der hævdede, at forførelse i antikken også havde en æstetisk udgave. Og æstetik er i denne sammenhæng ikke blot sansen for de såkaldte skønne kunster, men er i sin oprindelse dette at lade sig sanssemæssigt berøre eller påvirke.

Altså: moralen er den lov, der sætter bestemte og objektive regler op for menneskets adfærd og virksomhed – og gør det følelseskoldt. I den sammenhæng bli-

ver forførelsen overtrædelsen og frafaldet. Man for-dømmes som i Don Juans tilfælde.

Men anskuer man forførelsen fra en æstetisk vinkel er bevægelsen lystbetonet, hvilket ikke nødvendigvis i sig selv er af det onde. Så er forførelsen en dragning, en trang til overskridelse, en bevægelse mod det ukendte, en lyst hen mod det anderledes og uprøvede. Det er en kalden, der henvender sig til menneskets følelsesregister.

Og det er stadigvæk ikke nødvendigvis af det onde. Men – skulle jeg mene – en almen erfaring om selve bevægelsens mulighed og den spændthed, det nye kunne rumme. Faktisk en varmpåvirkning.

Måske kan man sige det sådan, at den æstetisk inspirerede forførelse er en lyst til at lade sig bevæge af fantasien og dens ubegrænsede muligheder – mens moralens imperativ sætter virkelighedens klodser i, før bevægelsen overhovedet er forsøgt eller indledt.

Og man kunne jo forestille sig, at Don Juans forskellige kærester havde fået lidt fornøjelse ud af eventyret, ligesom Jesus havde været os fuldstændig ukendt, hvis ikke disse kvinder ved graven påskemorgen havde taget mod til sig og i deres lettroenhed – et Grundtvigsk udtryk – havde passeret gravens tærskel og netop lod sig bevæge til en anden og ny virkelighed, der havde løftet og forjættelsen i sig – førstegrøden af den kommende verdens liv.

Man kan om denne fra min side forsøgte parallelitet mellem historien om Don Juan og historien om Jesus spørge til præcis den moralske bonitet mellem dem. Der vil jeg om Don Juan historien sige, at dens indbyggede erotiske forargelse næppe siger vores periode så meget, men pointen er vel også, at Don Juan optræder hensynsløst, forbrugerisk – og dybt, dybt selvoptaget.

Og det er i den spænding enhver moral slår til, selvfølgelig under dække af henvisningen til, hvad der måtte være periodens kodeks.

Hans fortabelse bliver dermed udløst af hans kåde og ryggesløse omgang med dommeren i skikkelse af stengæst eller kommandanten.

For vi er alle under loven og må et sted bøje os for den moral, som vitterligt er det stof, det kit, der binder ethvert samfund sammen og regulerer enhver menneskelig relation. Ingen af os undslipper derfor for den moralske dom fra andre eller fra Gud, og præcis derfor skal den tages alvorligt, hvilket var Don Juans dødsynd – at han ikke gjorde det.

Heroverfor står Jesus-historien, hvor jeg ikke nødvendigvis kan se Hans mulige moralske kvalifikationer – for hverken I eller jeg kender dem – men jeg kan se, at Hans historie vil mennesket noget og vil det uden svig.

Så hvis Han har været selvoptaget – en del tyder faktisk på det, og de jøder, der korsfæstede Ham, mente det i et absolut format, fordi Han gjorde sig ét med Gud – så er Hans historie genfortalt som et billede til opbyggelse og mod.

For Don Juan går til, og det er forståeligt, mens Jesus af Nazareth rejser af fornedrelsen, og det er uforståeligt.

Det kan kun gribes af følelsen. Og det er følelsen, der afgør, om noget er svigefuldt eller det ikke er. Ikke moralen.

Den har nemlig afgjort alle ting på forhånd, og det klæder ikke det menneskelige sind.

Men det, der klæder det menneskelige sind, er sansen for det åbne, det overraskende, det perspektivrige og løfterige. Kort sagt: tænk engang!

Dér blander rædslen og jublen sig med hinanden, og det er præcis kvindernes reaktion ved graven påskemorgen – hvor de kun kom, fordi de elskede Ham. Og kun derfor blev det opdaget og viderebragt, at Han var opstået fra de døde, og at graven var tom – men de skulle se Ham igen, og det skal vi såmænd også. Det er forjættelsen.

Derfor vil jeg til skeptikerne af denne fantastiske billeddannelse, der ser Ham som opstanden og som denne verdens herre og dommer, sige, at det simpelthen er en nødvendig historie i relation til sindets åbenhed og mulighedens overraskelse.

For ellers havde vi kun Don Juan-historier, og med den skyldbevidsthed, som martrer den moderne, kollektive bevidsthed inde under huden, for vi er selv skyld i alt, er det efter mine begreber en befrielse, at der kan fortælles en modhistorie – overlevelsens historie på trods af alt.

Så på trods af modernitetens fokusering på, at enhver religiøs billeddannelse er af personlig art, hvorfor hver mand afgør med sig selv, om Jesus nu er opstanden fra de døde eller ikke er – sådan fysisk set – så skal jeg hilse og sige, at det er Han.

Du og jeg afgør nemlig ikke verden.

Men Gud gør det. Det er det, vi har Ham til.

Og Han gjorde det ved den lejlighed. For Han tog fusen på selv de kvinder, der elskede Hans søn. Ikke ringe, for alle ting hænder anderledes, end mennesket tænker. Dette er Guds visdom.

Claus Oldenburgs artikel er en let redigeret prædiken til påskedag 2006

Shari'a, fundamentalisme og dansk ret

Af Lisbet Christoffersen, lektor, ph.d.

Indledningsvis skitseres, hvad der kan ligge i begrebet *shari'a*. Inden for rammerne af stiftsårbogen kan der alene blive tale om angivelse af nogle pejlemærker. Man kan komme videre i flere udgivelser fra Carsten Niebuhr Biblioteket på forlaget Vandkunsten.

Dernæst gør jeg mig nogle tanker om, hvad der fra et retligt perspektiv kan gøre, at man sætter de to begreber *shari'a* og *fundamentalisme* over for hinanden. I den forbindelse spørger jeg, om man på nogle punkter kan sammenligne *shari'a* med mosaik ret, med den katolske kirkes kanoniske ret og med en retsopfattelse hos dem, der først brugte begrebet fundamentalisme, nemlig amerikanske, konservative kristne (dem, der i aviserne kaldes 'de evangeliske', fordi de på amerikansk hedder 'evangelicals') og deres danske åndsbeslægtede.

Så diskuterer jeg, om sådanne religiøst betingede retsopfattelser kan trives i dansk ret, både fra et empirisk synspunkt: hvordan ser virkeligheden ud? og fra et normativt synspunkt: må man det? Her tager jeg afsæt i grundloven i en stillingtagen til diskussionen om parallelsamfund i *dansk ret*.

Afsluttende kommer jeg med forslag til et punkt, hvorfra man kan tage konstruktivt stilling, altså et *standpunkt*. Jeg kan allerede nu røbe, at jeg hverken præsenterer en hard core afvisning af alt, hvad der rummes inden for rammen *shari'a* eller en jublende

tilslutning til det samlede projekt i religionsfrihedens hellige navn. Mit forslag er, at vi skal videreudvikle en dansk (nordisk?) tilgang til samspil mellem religioner og ret.

Shari'a

Islam betyder underkastelse under Guds vilje, som den er foreskrevet i åbenbaringen (*Quranen*). Muslimer skal stræbe efter eller kæmpe (*jihad*) på Guds vej (*shari'a*) for at virkeliggøre Guds vilje på jord, udbrede og forsvare den muslimske menighed (*umma*) samt oprette et retfærdigt samfund. I denne kamp for at finde vejen til Gud indgår to dimensioner: det enkelte menneskes direkte relation til Gud, og den pligt over for Gud, som mennesker har i relation til hinanden. *Shari'a* – vejen til Gud – giver regler for menneskers liv i begge disse to relationer.

Islams fem søjler

De pligter, den enkelte har direkte over for Gud, kunne man kalde de religiøse pligter i *Shari'a*, Islams fem søjler. Det er trosbekendelsen, den regelmæssige bøn (daglige tidebønner, fredagsbøn, bønneretning), pligten til at give almisse til de fattige, fasten i ramadan-måned, samt pilgrimsritualet i Mekka.

De religiøse pligter er koblet sammen med renhedsforskrifter. Det drejer sig dels om forskrifter til at undgå (hygiejniske) forhold, mad og ting, som anses

for urene og som medfører urenhed, dels forpligtelsen til ikke at udføre ritualerne, hvis man er i en tilstand af urenhed.

Selvom de religiøse pligter egentlig angår forholdet til Gud, får ikke mindst kampene om fortolkning af rækkevidden af tankegangen om (rituel) renhed i form af adskillelse (af køn), afsondrethed (af kvinder fra det offentlige rum) og tilsløring (af kvinder) betydning for muslimers og ikke-muslimers gensidige opfattelse af hinanden.

Vi har her fokus på et helt spektrum af praksis'er, hvoraf nogle er fundamentalistiske i forsøget på at gå tilbage til kilderne, Koranen selv, mens andre er liberale i forsøget på at forene religiøse pligter med en moderne hverdag. Som i jødedom og alle udgaver af kristendom trives en kamp mellem tolkningsformer: hvilken betydning har den oprindelige tekst? Hvilken betydning har nutiden? Hvordan går man ret – og hermeneutisk – til værks? Også her er spørgsmålet om kanonisering væsentligt.

De religiøse pligter er sammenlignelige med andre (monoteistiske) religioner. Der er masser af plads og grund til religionskritik, til gensidig kritik af hinandens rituelle praksis samt til krav om gensidighed: skal 'vi' tage skoene af udenlands, må 'de' også give hånd her til lands, ikke mindst når mandlige muslimske ambassadører skal møde landets regent. Jeg kunne godt ønske, at Dronningen sagde klart og tydeligt fra og sammen med Udenrigsministeriet meddelte, at Hoffet ikke ønsker at modtage akkreditiver fra ambassadører, der ikke kan overholde dette lands høflighedsregler. Men der er tale om rituel, kultisk praksis, som ligger i kernen af grundlovens ord om religionsfrihed for gudsdyrkelse.

Forestillinger om at ville begrænse disse praksiser ved lov må – bortset fra områderne for lemlæstelse

samt fysisk og klar psykisk undertrykkelse – kalde den gammel-testamentlige fortælling om den veluddannede og velintegrerede, men landflygtige jøde Daniel og hans tur i den babyloniske løvekule frem i erindringer. Han var som bekendt dygtigere end de indfødte forskere til at forstå fremtidens konflikter, forudsige kongens storhed, fald og genrejsning, og analysere skriften på væggen. Til sidst ville Kongen sætte ham over hele riget. Konkurrenterne fik så indført en regel om, at den, der bad til andre end kongen, skulle kastes i løvekulen. Det skulle være Daniels endeligt. For han havde hele sit liv overholdt en religiøs norm om tre gange om dagen at bede til sin Gud med ansigtet vendt mod Jerusalem og for åbne vinduer, synligt for alle.

I dag er det Europas veluddannede og velintegrerede muslimer og jøder, der gennem religiøs praksis søger at fastholde en identitet 'i Jerusalem'. Jeg minder om, hvem det var, der endte med at blive ædt i løvekulen – de nemlig, som ønskede at anvende 'den andens' religiøse praksis som grundlag for at få udryddet en 'fremmed'.

Shari'a og samfundet

Shari'a angiver også de pligter, den religiøse har over for andre mennesker, når han eller hun vil følge Guds vej. Tankegangen er ikke, at samfundet skal sikre den enkeltes vej til Gud – men at samfundet skal sikre, at den enkelte har mulighed for at følge Guds vej i forholdet til sine medmennesker. Derigennem får *Shari'a* (in)direkte betydning for indretning af samfundet.

Og her tilbyder *Shari'a* ikke blot nogle grundlæggende principper. Der er derimod en omfattende regulering, som indeholder en fælles kodeks for adfærd og samkvem i alle muslimske samfund. Normerne drejer sig om *handel og vandel* (økonomiske regler, hæderlighed, ejendomsret, formynderen, kvinders og

mænds ulighed, renteforbud, tøven ved forsikringsvæsen); om *familieretlige* regler (familieloyalitet, pligter over for forældre, polygami, slægtskabsregler der hindrer ægteskab, religiøse begrænsninger for ægteskab (ikke-muslimsk ægtefælle medfører illegitimt ægteskab), seksuelle forpligtelser i ægteskab, skilsmisse). Der er regler om *magt og krig* (krigens love), *forbrydelse og straf* (ret til gengældelse, til skadeserstatning, korporlige straffe som håndsafhugning for tyveri og stening for hor, dødsstraf for forbrydelser mod Gud (blasfemi og frafald), samt straffe for andre seksuelle krænkelser, beruselse, tyveri).

Denne regulering opfattes ikke alene som religiøst betingede normer som den enkelte kan følge eller lade være, og som alene har med gudsforholdet at gøre. Islamisk ret opfattes som et retssystem, der gælder for muslimer i de lande, der anerkender islamisk ret som et selvstændigt retssystem med egne domstole ved siden af det nationale retssystem, eller som gælder for alle i de lande, der bygger på islamisk ret. Der er tale om et retssystem med egne institutioner, egne traditioner og egen juridisk diskurs. I den forstand kan man sammenligne islamisk ret – shari'a – med vesteuropæiske retssystemer eller med kanonisk ret og mosaik ret.

Religiøs fundamentalisme som retligt problem

Imidlertid kan der identificeres to basale konflikter mellem traditionel islamisk ret og dansk retstænkning efter grundloven. Den ene er, at islamisk ret tager udgangspunkt i, at både religion og køn (hver for sig, men især tilsammen) gør en retlig forskel, mens grundloven (nu om stunder) tager udgangspunkt i en (stats)borgerskabsnorm, en ligestilling af alle statsborgere uden stillingtagen til deres religion eller køn.

Her er grundloven på kollisionskurs med såvel shari'a som andre religiøse normsystemer, der ønsker at

tage udgangspunkt, ikke i menneskers nationalitet (forfatninger) eller deres identitet som mennesker (menneskerettigheder), men i deres religion (kanonisk ret, mosaik ret, shari'a). Det indebærer jo imidlertid ikke automatisk, at disse retsopfattelser er i strid med grundloven eller med dansk ret i øvrigt.

Den anden grundlæggende konflikt mellem på den ene side menneskerettighederne og dansk ret og på den anden side shari'a er spørgsmålet om, hvem der har det sidste ord i reguleringen af forholdet mellem mennesker: Gud eller mennesker. Det juridiske spørgsmål formuleres som et spørgsmål om retssystemets afgørende gyldighedskriterium. Det politiske spørgsmål er, hvorvidt mennesker kan sætte retten, og ændre den som man vil eller har magt eller (demokratisk baseret) flertal til – eller om religiøse normer og evt. også religiøse institutioner sætter en grænse for, hvilken ret mennesker kan sætte.

Argumentet kunne her være, at shari'a er udelelig og derfor også må indeholde accept af de korporlige straffe (stening, håndsafhugning, hængning mv): Gud, menneskets skaber, har konstrueret disse fundamentale love for at beskytte mennesket, som han har skabt det, og alle menneskelige rettigheder og for derigennem at sikre den yderste retfærdighed i menneskeligt samliv. Eftersom mennesket er Guds skabning og Gud har påbudt denne straf for bestemte forbrydelser, så er straffen ikke umenneskelig, den hører til de vilkår, mennesket gennem sin skabelse er sat under. Tankegangen vil være, at formålet med straffen er afskrækkelse, og kun dén, der ikke har fulgt Guds vej, bliver jo hjemfalden til straf.

Der er imidlertid tale om en argumentationskæde, der kan genfindes i anden religiøs tænkning – om end argumentationen her f.eks. ville handle om den gudskabte menneskelige værdighed som grundlag for for-

bud mod adgang til abort; om den gudskabte kønsopdelte funktionsfordeling og deraf følgende identitet af kvinden som hustru og mor og manden som forsøger; om ægteskabets hellighed og dermed forbud mod skilsmisse; om mandens primære værdighed og dermed rådighed over hustru og børn i såvel som efter familielivet (myndighedsregler, skilsmisseregler, arveregler); eller (i USA) om dødsstraf.

Det er i denne forbindelse også værd at nævne, at der i dansk politik aktuelt findes en stærk, religiøst begrundet kritik, som henter sine argumentationskæder fra lutherdommen, en kritik af at se menneskerettigheder og dermed menneskers adgang til at sætte loven som fundament for samfundet – en kritik præcis af, at mennesker derved gør sig selv Gud lige.

Umiddelbart står de fleste lutherske kristne af – for findes der én vej, som Gud har fastlagt, som har betydning for forholdet mellem mennesker? Og på den anden side ved vi, at også mangeårige lutherske samfund som det danske har været forsøgt styret under auspicerne af de 10 bud som en tilbagevenden til kilderne, til fundamentet for Guds vej for relationerne mellem mennesker. Dette fundament kan fortsat ses i straffeloven. Vi ved også, at både protestanter og katolikker, også i Europa i dag, henter etiske normative refleksioner eller bidrag til en samfundsorden i næstekærlighedsbudet eller de 10 bud eller bredere i såvel lignelser som brevlitteratur i Ny Testamente. Vi ved helt enkelt godt, at religiøse normer har betydning for vores stillingtagen til samfundets indretning. Selv Habermas ved det. Udfordringen til alle religiøse er, om det er muligt at sætte en individuelt baseret rationalitet til dommer over det, som de religiøse institutioner udpeger til at være Guds udelelige lov og dermed, om det er muligt ved menneskelig fornuft at ændre strafformer, ægteskabs- og andre familieregler

samt undertrykkelse af kvinder og børn. Dét er udfordringen, og den udfordring kommer ikke alene fra Shari'a.

Religiøse retsregler og dansk ret

I det følgende skal vi se på, hvordan den udfordring grundlæggende er tacklet i dansk ret. Vi starter i samfundets fundament, grundloven.

Når religion og ret mødes

Det har i den offentlige debat hyppigt været fremført, at 'når religion og ret mødes, er det altid religionen, der har vigepligt'. Modsat kan den offentlige debat give indtryk af, at grundtanken i Shari'a må være, at når religion og de retsregler, der udgår fra demokratiet, mødes eller kommer i konflikt, så er det altid demokratiet, der har vigepligt. Den danske grundlov svarer hverken til den ene eller den anden af disse tilgange. Grundloven tilbyder et balancepunkt.

Religionsfrihed

Grundloven sikrer områder, hvor religion har fortrinnsret for den demokratisk fastsatte retsorden. Religionsfriheden (grl. § 67) giver en frihed til at dyrke Gud – enkeltvis eller sammen med andre – uden at nogen myndighed først skal spørges om lov, og uden at nogen myndighed kan begrænse religionsudøvelsen, blot den finder sted inden for grænserne af "sædeligheden og den offentlige orden". I dette frihedsrum sætter trossamfundet selv sin retsorden. Friheden er for alle – "kristen, hedning, tyrk og jøde", som vi plejer at sige, at Grundtvig sagde.

Friheden er ikke begrænset til pæne udgaver af hverken kristendom, hedenskab, islam eller jødedom. Også fundamentalister har religionsfrihed, og lovgiver skal respektere denne religionsfrihed.

Religion går forud for demokratiets retsorden, når vi er inden for religionsfrihedens grænser.

Men der er grænser for religionsfrihed, og grundloven sikrer også områder, hvor retten går forud for religionen. Den gudsdyrkelse, der "strider mod sædeligheden eller den offentlige orden", er ikke beskyttet af grundloven. Begrænsningen kan forstås sådan, at en hvilken som helst retsforordning kan sætte grænser for gudsdyrkelsen. Men begrebet om "den offentlige orden" stiller større krav. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention giver her en klarere beskyttelse end grundloven. Den stiller flere krav til retsforordninger, der skal kunne begrænse religionsudøvelse. Det er ikke nok, at de bliver vedtaget af et flertal i Folketinget. Folketinget skal også i vedtagelsen argumentere for, at reglerne opfylder en række betingelser, sat af menneskerettighedskonventionen. Regler, der vil begrænse religionsfriheden, skal således være nødvendige i et demokratisk samfund for at give en præcis beskyttelse enten af andres friheder og rettigheder eller af almene sundheds- og sædelighedsforhold eller af et præcist hensyn til den offentlige orden. Den forståelse giver religionsfrihedsbegrebet et reelt indhold.

Religionsfrihed dækker "gudsdyrkelse". Beskyttet er den side af den religiøse overbevisning, der fører til udøvelse af en religiøs praksis i sig selv. Kulden, ritualer og de rammer, der skal til for at skabe rum for kulden og ritualer. Grundlovens bestemmelser om religionsfrihed beskytter efter sædvanlig opfattelse ikke andre religiøst motiverede handlinger af almindelig karakter. Skoledrift, hospitalsdrift, boghandlervirksomhed falder nok ikke ind under gudsdyrkelse og er dermed nok ikke dækket af religionsfriheden. Sådan plejer vi i hvert fald at argumentere, samtidig med at der netop gives frihed til religiøse friskoler, religiøse hospitaler mv.

Grunden til denne dobbelt-argumentation er, at der i grundlovens og det danske samfunds traditionelle forståelse af religionsfrihed ligger en opfattelse af "hver ting til sin tid", en opfattelse af, at religion begrænser sig til bestemte områder af tilværelsen.

Religion i samfundets pligtforhold

Denne begrænsning til området for "gudsdyrkelse" hænger tæt sammen med grundlovens regel for, hvad der skal være gældende ret uden for området for gudsdyrkelse. Her hersker efter grl. § 70 et forbud mod, med henvisning til religiøse argumenter, at "unddrage sig nogen almindelig borgerpligt". Denne side af reglen er altså rettet mod borgeren: man kan ikke undgå pligter over for samfundet ved at argumentere religiøst. Den anden side af reglen er, at samfundet heller ikke med henvisning til den enkeltes religion ("trosbekendelse eller afstamning") kan berøve nogen "den fulde nydelse af borgerlige og politiske rettigheder".

Vi plejer at forstå grl. § 70 som et forbud mod diskrimination. Men det er mere end det. Det er et forbud imod at den enkelte bruger religion som trumf i pligtforhold over for det offentlige. Og det er et forbud mod, at det offentlige overhovedet tager stilling til den enkeltes religion i offentlige anliggender. Her ligger kimen til det almene argument, at "religion er en privatsag", eller i hvert fald en personlig sag, der ikke må påvirke borgerskabets almene sfære (men jo nok de dele af det offentlige liv, der netop handler om religion, man må altså godt kræve, at folkekirkens præster og menighedsrådsmedlemmer tilhører det evangelisk-lutherske trossamfund).

Er der så overhovedet noget tilbage? Det ser ud, som om religion alene kan være et relevant argument i forhold til udøvelse af religiøs kult (kollektiv og individuel religiøs praksis) og da kun, hvis ikke det

demokratiske samfund har fastsat modstående regler, i hvert fald, når disse regler er nødvendige. Det ser i hvert fald ud, som om henvisning til religion er fuldstændig irrelevant uden for kirker, synagoger og moskéer.

Og noget er der om det. § 70 er en beskyttelsesbestemmelse. Den skal beskytte den enkelte mod at blive tilsidesat ved, at der bliver ført irrelevante argumenter om religion i marken. Men den skal også beskytte samfundet imod, at irrelevante religiøse argumenter føres i marken for at undgå forpligtelser over for samfundet. I den grundlovgivende rigsforsamling var Anders Sandøe Ørsted og N.F.S. Grundtvig enige om, at den regel betød, at vi i Danmark kunne få jøder som højesteretsdommere og katolske processioner i gaderne. Derfor var Ørsted imod bestemmelsen – mens Grundtvig netop ville have et samfund, hvor alle kunne udøve deres religion, men hvor samtidig alle kunne deltage i det offentlige liv uden hensyn til denne religiøse udøvelse. Et samfund baseret på distinktion, på skelnen.

Religion uden for pligtrelationerne?

Imidlertid. Bestemmelsen taler om den enkeltes *nydelse af rettigheder og opfyldelse af forpligtelser*. Den beskyttelse af både samfundet og den enkelte, der er tale om, drejer sig om pligtrelationer. Dvs. beskyttelsesområdet er dels det helt almene krav på det offentlige om ligebehandling af enhver i offentlige anliggender og dels det individuelle krav over for den enkelte, der har en pligtrelation til det offentlige i relation til f.eks. militærtjeneste.

Uden for *pligtrelationerne* til det offentlige findes fortsat en mulighed for at den enkelte i sin tilværelse kan lægge sin religiøse overbevisning til grund. Det gælder også uden for området for gudsdyrkelse.

Og i dette ikke-pligt-område er det tilsvarende muligt for statsmagten at tillade den enkeltes frihed til at lægge religiøse argumenter til grund, hvad jo også sker f.eks. ved accept af voksne Jehovas Vidners nægtelse af blodtransfusion, ved anerkendelse af religiøst prægede friskoler som Niels Steensens Gymnasium, ved driftsoverenskomster med hospitals- og undervisningsvirksomhed med religiøs identitet som Den Danske Diakonissestiftelse.

Betyder det, at grundloven åbner mulighed for at leve et liv i Danmark i overensstemmelse med en (fundamentalistisk) forståelse af Shari'a? Vi ser på konkrete områder.

Kønsadskillelse

Som nævnt er det vanskeligt for mig at se, at (større dele af) de rituelle dimensioner af *shari'a* kan komme i strid med dagens danske lovgivning, så længe disse rituelle regler følges i tilknytning til religionsudøvelsen.

Kønsadskillelsen i islam er imidlertid voldsomt demonstrativ. Tankegangen bag er imidlertid for mig at se parallel til jødisk, katolsk og fundamentalistisk-protestantisk argumentation om, at mænd og kvinder er lige i værdighed, men forskellige i Gud-givne opgaver. Hvis den ligestillingsret, der er indført helt ind foran folkekirkens altre (og som jeg i parentes bemærket er enig i), også skal gennemføres i forhold til muslimske forsamlinger, vil det for mig at se kræve, at man samtidig vil tage nogle konfrontationer med Mosaisk Troessamfund og Den Katolske Kirke. Det er for nemt blot at slå på muslimerne. Når det drejer sig om udøvelse af kulden, vel at mærke.

Straffereglerne

Den modsatte ende af skalaen er lige så klar. Der er ingen tvivl om, at strafbare handlinger ikke bliver mindre strafbare af at være religiøst motiveret, måske snarere tværtimod, jf. dommen i Slagelse-sagen for nylig. Det er kernen i grl. § 70. Religionsfrihed giver ikke frihed til f.eks. at holde familiemedlemmer til den sande vej ved tvang, endsige nedskydning. Også her er der tale om en tankegang, der har noget at sige, ikke blot til muslimer, der ønsker at tvinge kvinder i familien til at leve afsondret fra offentligheden, tvinge til ægteskab mm., men også til folkekirkelige tidehvervspræster, der ønsker frihed til at tugte deres børn med korporlig – og ulovlig – afstraffelse, og ser lovgivningens forbud herimod som konfliktende med basale kristne rettigheder.

Religiøs familieret

Det store praktiske problem er imidlertid religiøs familieret. Her ligger en udfordring, der kommer fra alle ønsker om at følge religiøse normer, ikke blot fra *Shari'a*. F.eks. måtte Mosaisk Troessamfund i forbindelse med den kongelige anerkendelse i 1813 til gengæld opgive mosaiske arveregler (dobbel arvelod til sønnerne) og følge den danske lovgivning på området. Men betyder det, at man ikke længere kan lade sine sønner arve mere end døtrene? Ja, hvis man ønsker sig generelt fritaget fra den danske arvelovs (obligatoriske) regler gør det.

For et par år siden afsagde den europæiske menneskerettighedsdomstol således en meget omdiskuteret dom, hvor man godkendte Tyrkiets forbud mod velfærdspartiet. Grundlæggende var det en "demokratislåt-til"-dom, men argumentationen handlede om rækkevidden af religionsfrihed. Velfærdspartiet blev forbudt, fordi det blev anset for at ville indføre en islamisk stat i Tyrkiet, styret af *shari'a*.

Dommen fastslog, at indførelse af *shari'a* for alle (muslimer) ville være i strid med den europæiske menneskerettighedskonvention. Men den fastslog også, at den enkelte muslim ikke har krav på at kunne følge f.eks. islamisk familieret med henvisning til sin religionsfrihed. Religionsfrihed rækker ikke til indførelse af en alternativ retsorden, var argumentet – bygget op på baggrund af, at Tyrkiet efter fransk model har én fælles obligatorisk statslig privatret, fastlagt i en *code civile*.

Sådan er dansk privatret imidlertid ikke bygget op. Ikke mindst familie- og arveretten, består i en kombination af regler. Nogle skal følges, andre følger man, medmindre parterne selv har aftalt noget andet. Der er altså stor aftalefrihed i dansk familieret. Man kan derfor komme ganske langt med testamentsreglerne, og man må gå ud fra, at mennesker, der ønsker at følge religiøse regler på dette område også faktisk anvender testamentsreglerne til det – uanset om de nu fortæller deres advokat om denne baggrund eller ej.

Dermed får vi, inden for rammerne af dansk privatret, mange forskellige retlige løsninger, hvoraf nogle glimrende kan være religiøst motiverede, uden at det ændrer deres retlige gyldighed, blot aftalerne er indgået korrekt. Derimod er det ikke tilstrækkeligt at henviser til islamisk ret. Det afgørende er, at den enkelte ikke har krav på at følge denne praksis som udtryk for sin religionsfrihed. Adgangen til i en vis udstrækning at anvende (religiøse) eller andre normer end lovgivningens regler opstår som følge af en frihed i retsdannelsen, som alle har.

Religiøse normer i offentlige institutioner

Også kravet om at følge religiøse normer i offentlige institutioner eller at begrænse samfundets almene ud-

foldelsesmuligheder med religiøse krav kommer fra mange forskellige religiøse grupperinger.

Blasfemi, f.eks. Det er således ikke islam, der står bag de to domme fra 1990'erne, hvor Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har godkendt beslaglæggelse af eller forbud mod kunstneriske produktioner (film), fordi de blev anset for blasfemiske. Blasfemi-reglerne kom ind i den danske straffelov længe før islam kom ind i Danmark, forbudet mod hate-speech kom ind i reglerne, da det i 1930'erne blev klart, at jøder i Europa var i fare, og det var ikke islam, der fik en stor supermarkedskæde til at trække et par sommer-sandaler tilbage fra markedet sidste år, det var den katolske kirke. Bedeforhængene i skolerne har mange tilhængere blandt kristne, der heller ikke kan se det morsomme i nøgenbadning, heller ikke inden for samme køn, og også kristne og jøder kunne ønske en større mådeholdenhed i det danske samfund, når det drejer sig om alkoholforbrug og seksualitet i uddannelsesinstitutionerne og i det offentlige rum som sådan. Det er helt sikkert rigtigt, at integrationsudfordringen er større, når 20 elever i en skoleklasse kræver leverpostejfri mad, end når dette krav kom fra blot en enkelt jødisk elev, men hvorfor svaret ændrede sig fra det hidtidige: så må du selv tage madpakke med, til en afskaffelse af traditionelle retter på spisekøkkenet, blæser i vinden, jeg forstår det i hvert fald ikke.

Det hidtidige danske svar på disse udfordringer har været frihed. Frihed til at lade samfundet som helhed udvikle sig uden hensyn til religiøse begrænsninger – kombineret med frihed for religiøse (fra grundtvigianere og DKP'ere til muslimer og amerikanere) til at skabe egne normative åndehuller og samtidig kombineret med afsøgning af alle muligheder for at sammenkoble normerne, også på arbejdspladserne.

Hvorfor skulle vi indskrænke den frihed og indføre u-danske sekularistiske normer i de offentlige institutioner?

Et punkt at stå på og vurdere ud fra – et standpunkt

Som jeg ser det, er der en underliggende frygt, som styrer ganske mange af disse diskussioner i det danske samfund pt., nemlig frygten for parallelsamfund, styret af andre regler og normer end dem, der er fastsat i folkettinget.

Det er en frygt for religiøse regler og en frygt for fundamentalisme. Den frygt giver angst for religionernes frihed og deres alt for tydelige genkomst. Ikke alle er overbevist om, at det er en god idé at indføre obligatorisk undervisning i 'ortodoks kristen kultur' i de russiske skoler så lidt som i den danske folkeskole. Måske var det bedre at følge tanken om et generelt kursus i 'verdensreligionernes historie'. At holde religionsudøvelsen i kort snor. Sikre at mennesker ikke tager deres religion alt for alvorligt. Og i hvert fald ikke følger religiøse retsregler.

Hvad skaber denne frygt? At borgere i Danmark først og fremmest opfatter sig som en del af – forskellige og konfliktende men ikke mindst undertrykkende – religiøse regelsæt, i stedet for at opfatte sig som en del af god, sekulær, dansk lov, der giver ligestilling og frihed til alle. Det er angsten for den religiøst betingede borgerkrig. Det er ikke blot en historisk angst, det europæiske mareridt. Det er angsten for at ende i Belfast, Beirut, Belarus og Bosnien.

Derfor er der sikkert også en og anden læser, som synes, at jeg er alt for venlig ved *shari'a*. Det er jeg ikke. Jeg peger blot på, at vi retligt set har haft delvise parallelsamfund i dette land i hele denne grundlovs tid. Både kanonisk ret og mosaisk ret indbefatter normer for indgåelse og opløsning af ægteskab, hvor mindst

den ene part er katolik eller jøde, og der opstår selvagt også inden for disse grupper konflikter, hvor en domstol må løse problemerne. Katolikker og jøder vælger ikke at lade disse sager komme for den almindelige byret. De løses i stedet af interne organer i den katolske kirke eller hos rabbineren, en form for konfliktmægling hvor de religiøse regler lægges til grund. Parallellen i offentlig forvaltning – og dermed folkekirken – ville være forvaltningsnævn, så som flygtninge-nævnet eller altså et evt. lærenævn. Hvorfor skulle det være anderledes for muslimer? Vi har allerede parallelsamfund, og det har vi haft så længe, vi har haft religionsfrihed – for mennesker lader religion styre deres livsforhold i langt større omfang, end ikke-religiøse mennesker bryder sig om.

Næh, jeg er mere bange for noget andet. Jeg er bange for tendenserne til at lukke religion ude af samfundet. Overlade religion til egne, interne strukturer, overlade religiøse mennesker til deres egen overbevisning, undlade at fastholde samfundets institutioner på at løse alle retskonflikter, også dem der følger i kølvandet på menneskers ønske om at følge religiøse normer, eller måske endog deres ønske om at kombinere religiøse retsregler med sekulære retsregler, som de altså gør i det virkelige liv. Jeg er bange for, at den danske retsordens angst for religiøse regler gør, at religiøse mennesker bliver tvunget til at pendle mellem to retssystemer, i stedet for at få mulighed for at få samfundets domstole til at tage deres retskonflikter alvorligt. Og pådømme dem. Ved at forholde sig til både den sekulære og den religiøse side af normdannelsen. At religiøse mennesker i stedet – i praksis – bliver tvunget til at lade lukkede religiøse institutioner løse deres retlige konflikter efter et udelukkende religiøst baseret normsæt. En situation hvor vi i praksis afskærer kontakten mellem retsdannelsen i kirke og

trossamfund fra retsdannelsen ved domstolene i stedet for at sikre os, at domstolenes processuelle normer og basale menneskerettigheder også influerer på religiøs retsdannelse. I den situation tror jeg først, at religiøse normer får magt, som de har agt, uden overhovedet at lade sig anfægte af sekulær retsdannelse. Og dét er hvad jeg er bange for.

Så hvad gør vi ved de faktiske parallelsamfund?

Jeg ville derfor ønske, man kunne sikre en dansk retsorden, der giver plads til alle. *Indenfor* én fælles retsorden. Ikke i et valg mellem forskellige retssystemer med tilhørende forskellige sæt af juridisk argumentation og forskellige domstolssystemer uden indbyrdes forbindelse. Vejen frem er for mig at se at sikre, at de muligheder, der faktisk er i dansk ret for at lade religiøse normer spille ind i valget af et aftalebaseret sæt af regler, også anvendes. Så mennesker ikke tvinges til at vælge mellem to sæt af retssystemer, men i stedet anvender samfundets domstolssystem som sidste instans til løsning af alle typer af retlige konflikter. Jeg tror, det er nødvendigt, at det danske juridiske system gør sig bekendt med de åbninger, der er for at anvende religiøse normer *inden for* retten, og lader sekulær og religiøs tankegang mødes i en retlig analyse af de konkrete konflikter, det bringer med sig.

Forskere har vist, at danske (og engelske), muslimske (og hinduistiske og jødiske) kvinder (især, selvfølgelig!) mister rettigheder, fordi de lever i en konflikt mellem et *dansk* retssystem og et *islamisk* (etc., etc.) retssystem mht. ægteskab, skilsmisse, ret til børnene, medgift mv. I stedet for at se de islamiske – eller katolske eller jødiske – normer som enten fremmed ret, der ikke lægges til grund her, eller religiøse normer, der i hvert fald slet ikke kan anvendes her, burde advo-

kater og domstole se på de normer, der faktisk har styret forventningerne og aftalerne omkring det konkrete ægteskab og så anvende dem sammen med den danske, sekulære retsorden, når konflikterne kommer. Det ville også tage luften ud af tendensen til at etablere egne, religiøse domstole hos imamer, rabbinere og katolikker.

Jeg vil altså fastholde, at der er ét domstolssystem i Danmark, der i sidste instans må tage sig af alle konflikter, evt. efter en indledende behandling ved interne nævn i trossamfund mv.

Religionsfrihed i forhold til den udøvende magt

Kernen i religionsfriheden er en frihed til, at trossamfundet selv tilrettelægger sin religionsudøvelse uden om den udøvende magt. Men også her vil jeg foreslå mere gennemsigtighed. Ikke mere kontrol – men adgang til at offentligheden kan få indseende med og kritisk debattere de former og magtstrukturer, religionerne binder op om sig med. Imidlertid – det er en anden artikel.

Fælles lovgivningsmagt

Endelig vil jeg gerne have opretholdt ét fælles lovgivningssystem i Danmark. For det er jo ikke nok at hen-vise til, at straffeloven (eller grundloven) nu engang ser sådan ud, og den må alle danske følge. Det afgørende er, hvordan straffeloven skal se ud fremover, når den skal ændres, og hvilke argumenter, der gælder i den diskussion, ligesom det afgørende er, hvordan retsordenen bag den religiøse kult skal være, ikke blot, hvordan den er. Dét er udfordringen i et demokrati, hvor borgerne har forskellige religiøse udgangspunkter. Henvises religiøse argumenter til de private rum, opstår der først parallel-samfund.

Jeg ser kun én vej frem. Det er ikke nok i et demokrati at argumentere med, at mennesker kan ændre Guds regler. Det er nødvendigt også at argumentere for, hvorfor de regler, man som menneske ønsker, er bedre end de regler, andre ønsker i Guds navn. Det er ikke nok at argumentere med, at straffeloven er vedtaget af Folketinget, af mennesker altså, og (derfor) skal stå over ethvert krav om at ville følge Guds lov. Det er nødvendigt også at argumentere med, at strafformer som stening for hor er umenneskelige og derfor ikke skal indføres, heller ikke ad demokratisk vej. Ja, det er måske endog nødvendigt i Guds navn at argumentere for, at stening for hor er blasfemi – for hvem skal kaste den første sten?

Det fundamentale i kristendommen

af Jakob Valdemar Olsen, sognepræst og adjunkt på Dansk Bibelinstitut

24

Det er ikke en let sag at skrive om fundamentalisme, med mindre sigtet er alene at kritisere. I daglig tale er ordet et entydigt negativt ord, det er et skældsord. Det bliver i reglen brugt i forbindelse med islam og muslimer, og ofte af journalister, som ønsker at sige noget om muslimsk fundamentalisme, terrorisme, vold og deslige. Søger man på internettet under "fundamentalisme", vil man se, at det er et polemisk ord, og at det har fået en yderst bred anvendelse. Der tales om velfærdsstatsfundamentalisme, grøn fundamentalisme, markedsfundamentalisme osv. Ja, af og til kan man endda støde på, at enhver person i den offentlige debat, som har nogle markante og uopgivelige holdninger, bliver beskrevet som fundamentalist, om han så hører til på den venstre eller højre side af det politiske spektrum, om han er engageret i Greenpeace, Amnesty International eller andet, som har en holdning og kan være holdningsdannende.

Et ord, som har en så bred anvendelse, kan synes at være et uanvendeligt ord, hvis man vil bruge det i en neutral beskrivelse. Derfor er det også svært at give en positiv beskrivelse af kristen fundamentalisme.

Når der tales om kristen fundamentalisme, opstår derfor let associationer i retning af aggressive, indskrænkede og onde mennesker. F.eks. kan man i *Præsteforeningens Blad* (2006/25-26) støde på en bogomtale, hvori det hedder: "I bogen giver hun et

skræmmende billede af en fundamentalistisk og perverteret religiøsitet" (s.506). Fundamentalisme bliver her et synonym for det perverterede. At skulle sige noget positivt om kristen fundamentalisme, kan derfor forekomme at være en i udgangspunktet umulig opgave. Det kunne svare til at skulle give en positiv beskrivelse af kristen ondskab, som om der kan være noget positivt ved ondskab. Højest kan man måske bevæges til at synes, at det er synd for de onde mennesker, mens det nok i reglen er mest synd for dem, der falder i klørne på dem. Dermed er begrebet fundamentalisme blevet en del af et magtsprog, som man kan anvende overfor andre, hvis man ønsker at stille dem i et dårligt lys.

At vælge en historisk tilgang til emnet kan dog hjælpe os med at komme ud over en entydig negativ retorik og måske få en vis afstand til fjendebillederne.

Fundamentalisme historisk set

Fundamentalisme er et ord, som opstår i en kristen amerikansk sammenhæng. Baggrunden for ordet er en voldsom debat, som foregår i USA i begyndelsen af det 20. århundrede både i og uden for kirkerne. Der var på den tid flere, der gjorde sig til talsmænd for at fjerne kristendommen fra dens historiske forankring. Bibelen, mente nogen, skulle læses som en hvilken som helst anden bog. Om Jesus havde levet var ikke afgørende for kristendommen, for man kunne stadig

25

fastholde evangeliet som en poetisk sandhed. Det mente således en teolog ved Yale universitet. Andre mente, at læren om Jesu stedfortrædende død for vores skyld ikke var ikke kristelig forsvarlig.

Disse og lignende synspunkter skabte en reaktion i mange kirker. F.eks. var der en kirke i 1910, der svarede på udfordringen ved at nævne fem fundamentale punkter som uopgivelige for kristendommen:

- 1) Bibelen tager ikke fejl
- 2) Jesus blev født af en jomfru
- 3) Jesu død var en stedfortrædende død til soning for mennesker
- 4) Jesus opstod legemligt
- 5) Miraklerne i Bibelen har virkelig fundet sted

26

Alle, som ønskede at blive præster i kirken, skulle tilslutte sig disse fem punkter. På samme tid, fra 1910-1915, blev der også i USA udgivet en småskriftserie med titlen *The Fundamentals*, hvor man ville besinde sig på, hvad det egentlige grundlag for kristendommen var, hvad man som kristen kirke måtte fastholde for stadig at være en kristen kirke. Denne småskrifts serie var til dels en udfoldelse af de fem punkter fra 1910, og disse hæfter fik stor udbredelse. De, der samlede sig om *The Fundamentals*, blev i 1920 af en journalist kaldt fundamentalister, og denne betegnelse blev efterhånden alment accepteret som en beskrivelse af visse konservative kristne.

Intentionen bag *The Fundamentals* var at beskrive og fastholde, hvad kristendom i virkeligheden er, hvad man ikke kan slippe uden også at forandre og slippe kristendommen. Denne kamp var en dobbelt kamp.

Dels var det en positiv kamp for kristendom med henblik på at definere og holde fast på det kristne. Men det var også en kamp imod det, man så som fornægtelse af kristendommen, hvilket for mange var ensbetydende med en kamp imod det moderne. Denne kamp var der flere, der samlede sig om, og det var en strid, som prægede alle de forskellige kristne konfessioner, og som gik på tværs af kirkelige grænser. Det betød så samtidig, at debatten fik forskelligartet karakter i forskellige sammenhænge.

Mange – men langt fra alle – af dem, der fik betegnelsen fundamentalister, mente, at Jesus snart ville komme igen for at oprette et tusindårsrige på jorden. Denne tro på et kommende tusindårsrige var en af grundene til, at adskillige af de lutherske kristne i USA ikke ville identificere sig med *The Fundamentals*, selvom de mente, at det var Skriften alene, der var øverste autoritet i kirken, at Bibelen var Guds ord, og at Jesus var legemligt opstået fra de døde.

Efterhånden blev fundamentalisterne i USA kendt i medierne for det, de sagde nej til, og begrebet fik en mere og mere negativ betydning. I løbet af 1940'erne ønskede mange af dem, som ellers mere eller mindre identificerede sig med det fundamentalistiske udgangspunkt, ikke at bruge betegnelsen om sig selv, bl.a. fordi en del af dem, som gerne kaldte sig fundamentalister, agerede aggressivt og krævede afstandstagen fra alt, hvad der lugtede af liberal teologi og liberal livsførelse, f.eks. alkohol (hvilket var kraftigt debatteret i mellemkrigstiden i USA), kortspil, biografer, dans og moderne musik.

Med tiden mistede ordet sin direkte tilknytning til amerikanske protestantiske kredse og blev brugt i mere og mere bred betydning.

Man begyndte at tale om romersk-katolske fundamentalister, hinduistiske fundamentalister, muslimske fundamentalister osv. I løbet af 1980'erne blev det almindeligt at tale om muslimsk fundamentalisme. Gradvist har begrebet fået en så bred betydning, at det kan bruges i en kritik af alle, der synes at have radikale synspunkter, om de er ateister, eller hvad de er.

Fundamentalisme på dansk?

Begrebet fundamentalisme er som sagt født i USA, som en betegnelse for visse protestantiske kristne, men efterhånden har begrebet bredt sig til hele verden og bruges om mange forskellige grupper af mennesker. Som jeg nævnte i begyndelsen, bruges det ofte om muslimer og særligt i forbindelse med bomber, vold, terrorisme og ødelæggelse.

Det betyder, for mig at se, at man som kristen må opgive ordet som en betegnelse for kristendom. Det er blevet et ord, som i reglen ikke kan bruges til meget andet end som et kraftudtryk eller en fornærmelse.

En mere positiv brug af ordet kan dog finde anvendelse, hvis man ser på nogle af de motiver, som lå bag diskussionerne i USA i begyndelsen af det 20. århundrede og på den baggrund spørger til den måde, på hvilken en lignende debat er foregået i Danmark og til, hvad vi kan lære af debatten.

Også i Danmark er der en interesse for, hvad kristendom er, og hvad kristendom historisk set har været.

Den store interesse for *Da Vinci mysteriet*, *Thomas-evangeliet*, *Judas-evangeliet* og tidlig kristendom vidner om det. Også i Danmark i dag er det vigtigt for en kristen kirke at vide, hvorfor man er til, og hvad det er, man vil, og derfor også svare på spørgsmålet om, hvad kristendom er.

Hvis den kristne kirke vover at være kristen kirke, kan den ikke undgå at få spørgsmålet: Hvad er egentlig kristendom? Og i forsøget på at svare på det spørgsmål, må man skelne mellem det essentielt kristne og det mindre vigtige, mellem det fundamentale og det, som ikke er så afgørende. I virkeligheden er det en skelnen, alle anvender, om de er klar over det eller ej.

I den danske grundlov § 4 står der: "Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten". Her bliver folkekirken defineret som luthersk. Det er altså fundamentalt i grundlovens forståelse af folkekirken. Det lutherske henter sit navn fra reformationen i 1500'tallet, hvor der også blev spurgt efter, hvad kristendom i virkeligheden er. I forsøget på at svare på det, blev der formuleret nogle teologiske slagord, som 'skriften alene' og 'troen alene'. Ved hjælp af de slagord ønskede reformatorerne i 1500'tallet at fastholde det fundamentale i bibelsk kristendom.

Grunden til talen om 'skriften alene' var, at man mente, at ægte kristendom er bibelsk kristendom, og at det derfor er umuligt at komme udenom Bibelen. Sagen er jo, at der altid vil være en autoritet i kirken. Det er uundgåeligt. Spørgsmålet er bare, hvem eller hvad der har den endelige autoritet. Er det traditionen, er det præsterne, biskopperne, paven, kirkeministeriet, flertallet? Hvis man i kirken er enig om, at det er Gud og Guds ord, der er den endelige autoritet, bliver man i en luthersk kirke ført tilbage til Bibelen som grundlag og udgangspunkt.

Det var det, man ønskede på reformationstiden, og det var det samme, mange ønskede både i USA og i Danmark i begyndelsen af det 20. århundrede.

27

Det er grunden til, at man for at blive præst i folkekirken skal love, at man vil beflitte sig "på at forkynde Guds ord rent og purt, således som det findes i de profetiske og apostoliske skrifter og i vor danske evangelisk-lutherske folkekirkes symbolske bøger". Denne sætning er en del af præsteløftet, som alle præster i den danske folkekirke skal aflægge. Denne binding til Bibelen har været bestemmende for en stor del af den teologiske debat i Danmark.

Der er altså paralleller mellem den kirkelige debat i USA og i Danmark. Men der er også afgørende forskelle. Danmark har i langt højere grad end USA været præget af luthersk teologi. I den lutherske teologi skelner man mellem det verdslige og det åndelige regimenter, mellem kirkens magt og statens magt. Kirken skal ifølge Martin Luther ikke have en mening om alle generelle politiske spørgsmål.

Den skelnen er ikke så almen blandt kristne i USA, hvilket betyder, at mange af kirkerne i USA i højere grad end i Danmark har forsøgt at få direkte politisk indflydelse. Det har også været medvirkende til, at debatten i Danmark ikke altid har været så radikal som i USA. En anden grund er, at USA er så meget større end Danmark, så man kan finde mange flere ekstreme synspunkter i USA på alle mulige forskellige spørgsmål, lige så vel som man kan finde velargumenterede mellempositioner.

Historiske paralleller til fundamentalismedebatten

Når vi læser om reformationen i 1500'tallet og dens indførelse i Danmark, når vi læser præsteløftet og ser på grundlaget for folkekirken, og når vi forholder os til meget af den kirkelige debat i det 20. århundrede, så ser vi, at der er et motiv, der går igen, nemlig øn-

sket om at den kristne kirke skal være bibelsk, fordi den Jesus, kirken tror på, er den bibelske Jesus. Stridighederne i den tidlige kirke om hvad kristendom er, uenighederne på reformationstiden om grundlaget for kristendom og diskussionerne i kirkelige miljøer i USA i begyndelsen af det 20. århundrede, har markante ligheder, selvom der også er forskelle.

Lighederne er, at man søger tilbage til det oprindelige, til det, man ser som det egentlige i kristendommen.

Renæssancen var en kulturel strømning i middelalderen, som førte op til reformationen. Slagordet i renæssancen var *ad fontes*, til kilderne. Man ønskede at læse de oprindelige kilder. Det påvirkede også den kristne kirke i ønsket om at forholde sig direkte til Bibelen og ikke fortrinsvis læse Bibelen gennem andres fortolkninger. Den bibelske Jesus og den apostolske kristendom var det, man ville fastholde.

Samme motiv ligger til grund for den apostolske trosbekendelse. Det er den apostolske – og dermed bibelske – kristendom, man ser som den ægte vare. De fem punkter, som en kirke i USA i 1910 formulerede som fundamentale for kristendom, er punkter, der har paralleller i den apostolske trosbekendelse og folkekirken lutherske bekendelser.

Farerne ved fastholdelse af det oprindelige

Det var et ønske både på reformationstiden og for mange kirker i USA i det 20. århundrede, at det bibelske blev deres kendetegn.

Det samme ønske præger fællesskabet ved Emdrup Kirke, hvor jeg er sognepræst. Det er samtidig baggrunden for sådan et sted som Dansk Bibel-Institut, hvor jeg er ansat som underviser. På Dansk Bibel-Institut er det ønske blevet formuleret i tre fyndige udtryk:

- glæde over evangeliet
- tillid til Bibelen og
- kærlighed til mennesker.

Den treklang, ønsker vi, skal præge arbejdet. Man kan sige, at det er vores grundlæggende værdier. Grunden til, at vi vil fastholde Bibelen som autoritet, er, at uden den mister vi evangeliet, for det evangelium, vi tror på, er det bibelske evangelium. Og gennem det bibelske budskab sendes vi ud for at være sammen med mennesker og skabe kirkelige fællesskaber. Som der står i menighedsrådsløftet: at "byde gode vilkår for den kristne menigheds liv og vækst".

Det motiv forekommer mig at være et godt motiv. Men er der også farer ved det? Ja, det er der. Det har historien vist, både i Danmark og i USA. Vi kan se, at der har været kirkelige fællesskaber, som i deres iver for at være bibelske, reelt mistede kærlighed til andre fællesskaber, som de anså som ubibelske. Der var kirker, som blev aggressive, indadvendte og bange for nye tiltag. Der var fællesskaber, som blev kultur-fjendske og ivrige efter at dømme andre. Det betød, at mange, som ellers havde sympati for den bibeltro intention, fik afsmag for alt, hvad der lugtede af kamp for den rene lære.

Hvordan kan vi modvirke det? Det kan vi, tror jeg, ved til stadighed at vende tilbage til de værdier, jeg nævnte før og tage dem alvorligt: Glæde over evangeliet, tillid til Bibelen, kærlighed til mennesker. Hvis vi virkelig vil fastholde en kærlighed til mennesker, kan vi ikke nå derhen, hvor vores forhold til andre bliver bestemt af aggressioner og dømmesyge.

Noget andet, som kan modvirke en negativ udvikling i kirker, som ønsker at være bibelske, er fastholdelsen af vores lutherske tradition, hvor der skelnes mellem kirkelig og verdslig magt.

Den skelnen kan medvirke til, at de kristne kirker ikke udvikler sig til politiske partier og til en stat i staten. Det kan være en hjælp til, at kirken ikke tiltager sig en magt, som ikke er kirkens.

Hvad er det, der gør kristendom til kristendom?

Det fundamentale spørgsmål, som lå bag diskussionerne om fundamentalisme i USA, var: Hvad er kristendom, og hvad er ikke kristendom?

Alle, som er kirkeligt interesseret, må nødvendigvis arbejde med det spørgsmål. Kan man fjerne den historiske Jesus og stadig fastholde kristendommen? Hvad vil det sige at arbejde for *den kristne* menigheds liv og vækst? På hvilken måde kan Bibelen være en autoritet i den kristne kirke?

Når vi besinder os på de spørgsmål, forstår vi noget af intentionen bag fundamentalismedebatten, samtidig med at vi gør os klart, at alvoren i spørgsmålene ligger i, at det er forholdet til Gud, det drejer sig om, at det er menneskers evige ve og vel, vi taler om.

Sider af den katolske kirkeret i dag

Af Erna Kleiner, afdelingsleder, cand. adm. pol.

Begrebet fundamentalistisk bruges her i den betydning, at en religion har fundamentalistiske træk, når dens tilhængere anser de hellige skrifter for guddommelige og dermed ufejlbarlige. Og ligesådan, når disse skrifter samtidigt danner baggrund for en verdslig lovgivning, som derved bliver uforanderlig og uafhængig af samfundsmæssige forhold.

Som døbt katolik skal man ikke kun give Gud, hvad Guds er, og kejseren, hvad kejserens er men også kirken, hvad kirkens er. (I det følgende vil begrebet kirken blive brugt om den katolske kirkes organisation.) Man er som katolik underlagt kirkeretten "Codex Iuris Canonici" eller CIC, uanset om man er praktiserende eller ej, og det har jeg måtte sande på mine gamle dage.

Kirkeretten er en lovsamling, der omhandler alt vedrørende den katolske kirkes drift og de forskrifter, der regulerer kirkefolkets eksistens og sameksistens. Man skelner mellem guddommelig og ren kirkelig ret, afhængig af, om lovmæssigheden er opstået ved åbenbaring, er naturretlig, eller om den stammer fra en kirkelig lovgivning. De kirkelige love opdeles yderligere i undergrupper. (Kildemateriale: Norbert Ruf: "Das Recht der katholischen Kirche nach dem neuen Codex Iuris Canonici, für die Praxis erleutert" Verlag Herder, Freiburg im Breisgau 1989.(*))

Kirkeretten i historisk perspektiv

Kirkeretten blev for første gang samlet i 1917 ud fra en stor samling mere eller mindre officielt brugte love, paragraffer og forordninger. I forbindelse med det andet vatikanske koncil 1962–1965 blev kirkeretten genarbejdet og ført ajour. Den nuværende ret er fra 1983.

Lovene regulerer bl.a. forhold vedrørende:

1. retten til at give og modtage sakramenterne
2. kirkens formueforvaltning
3. kirkens straffe- og procesret

Med hensyn til pkt. 1: Sakramenterne tjener (jf.*) til Guds forherligelse, til kirkefolkets helliggørelse, og de bidrager til kirkefolkets sammenhold. CIC fastlægger, hvem der er værdig til at give og modtage sakramenterne. Her er præsternes forhold beskrevet, deres pligt til cølibat, deres manglende frihed hvad angår retten til at organisere sig og udtale sig (især ikke imod kirken). Alt i alt en række friheds- og menneskerettigheder, man ikke har som katolsk præst. Også kirkefolket som sådan har en vis begrænsning i sin yttingsfrihed. Troende må ikke publicere noget, der angriber den katolske tro eller de gode sæder, uden retfærdig og fornuftig grund (jf.*).

Med hensyn til pkt. 2: Kirken har retten til at anskaffe sig, besidde, forvalte og sælge jordisk gods, så

- a) udgifterne ved afholdelse af gudstjenester sikres,
- b) præsterne og andre, der er i kirkens tjeneste, kan aflønnes,
- c) missionsværket samt hjælpen til trængende kan finansieres.

Og til pkt. 3: Kirken pådømmer overtrædelser i forhold til de områder, som kirkeretten regulerer. Eksempelvis kan der idømmes en tillægsstraf for mord, når kirken skønner, at morderen ikke længere er værdig til at modtage sakramenterne. I så fald vil den Kirkelige Domstol fradømme morderen retten til at modtage sakramenterne i en periode.

Kirken kan også fradømme en person retten til at modtage sakramenterne ved forseelser, der ikke er strafbare i pågældende land. Her kan nævnes, at man bliver ekskommuniceret for en foretaget abort; der gælder ingen undskyldninger eller tidsfrister. Spørgsmålet er dog her, hvem der er anklageren. Uden anklager ingen rettergang. Dog vil personen, der har fået foretaget aborten, selv være klar over, at man ikke længere er værdig til at modtage eksempelvis kommunionen, og derfor vil man formentlig selv holde sig borte. I modsat fald, er det ens eget ansvar, hvorvidt man modtager sakramenterne uværdigt eller ej.

Min egen sørgelige historie

Jeg fik problemer med, at mit katolsk indgåede ægteskab ikke kan opløses. Retsgrundlaget er her guddommeligt og kan derfor hverken ændres eller dispenseres fra. Det er dog ikke selve skilsmissemis, der er problemet, da man under visse omstændigheder kan få ret til at ophæve samlivet.

Man har på baggrund af et ophævet samliv dog ikke ret til at indgå i et nyt forhold, da ægteskabet ikke er opløst. (Kildemateriale: Adam Zirkel: "Schliesst das Kirchenrecht alle wiederverheirateten Geschiedenen von den Sakramenten aus?" Matthias-Grünwald-Verlag Mainz 1977 (**))

Jeg blev i sin tid gift med en udmærket mand, som jeg var glad for, og vi fik et par børn, og vi levede alle fire lykkeligt i mange år. Jeg vil bestemt ikke sige noget ondt om ham, vi havde bare udviklet os væk fra hinanden. Efter længere tids overvejelser, flyttede jeg hjemmefra. Da var børnene ved at være voksne. Tiden forud klarede vi selv, selvom der står i bemærkningerne til kirkeretten (*), at det er præstens pligt at bistå ægtefolk i deres beredvillighed til at holde ud i tapperhed. Det var måske derfor, vores tapperhed slap op på et tidspunkt, for ingen af os havde noget ønske om at få bistand fra en cølibatær præst, der i givet fald skulle gøre sig klog på samlivets udfordringer. Jeg kender heller ikke andre, der har ladet sig bistå, men jeg kender måske ikke de rigtige folk.

Nu er der gået mange år, siden vi blev skilt. Og vi har det fint sammen. Jeg vover endda den påstand, at vi har tilgivet hinanden alt det, vi ikke klarede til UG tidligere, og ellers er vi begge umådeligt glade for vore to børn, der i mellemtiden også har stiftet familie. Så langt så godt.

Problemet med den guddommelige ret opstod, da jeg fandt en ny partner, helt uventet og i en moden alder. Jeg har nu været skilt i 16 år efter dansk lov og ret, men som sagt står mit ægteskab, indgået for 34 år siden, i vejen for, at jeg med kirkens velsignelse kan glæde mig over mit fund, en ilter græker, der er døbt ind i den græsk-ortodokse kirke.

Da den katolske kirke på intet tidspunkt vil anerkende et nyt ægteskab som værende gyldigt – jeg er jo efter kirkens målestok stadig gift – er det ud fra dette perspektiv lige meget, om vi gifter os eller ej.

Fra og med den dag, da jeg anerkendte ham som min partner, har jeg ikke længere haft ret til at modtage sakramenterne, da jeg nu er uværdig, en bigamist, en notorisk og kronisk ægteskabsbryder.

Det var nærliggende for mig at granske CIC for at finde en mulig løsning, men ak, guddommelig ret kan ikke ændres eller dispenseres fra. Her siger §1141 i CIC: ” Et gyldigt ægteskab, der er fuldbyrdet, kan ikke opløses ved nogen menneskelig magt, kun ved død. ”

Ægteskabets gyldighed og den Kirkelige Domstol

Ved at erklære det katolske ægteskabs ubrydelighed som en guddommelig lov, der ikke kan diskuteres, har kirken tvunget mange ud i en prøvelse af ægteskabets gyldighed for den Kirkelige Domstol. Her kommer igen en hel flok cølibatære præster i aktion for at finde ud af, om ægteskabet var gyldigt, og om det blev fuldbyrdet.

Jeg blev selv ved en enkelt lejlighed opfordret til at få prøvet mit mangeårige ægteskabs gyldighed, men jeg takkede nej. Som sagt var jeg glad for børnenes far, og jeg så ingen grund til at få mine børn mærket som afkom fra et ugyldigt ægteskab. Desuden er ingen af lovens nævnte grunde til ugyldighedserklæringen anvendelig på vores ægteskab (jeg har læst på lektion!). Så var der kun fremskreden svindel og humbug tilbage, og det har jeg aldrig brudt mig om. Når man nu ikke kan få erklæret ægteskabet for ugyldigt, hvad er der så tilbage (**)?

Døden kan skille folk ad

Hvis jeg i sin tid havde taget livet af mine børns far i stedet for at blive skilt, er det muligt, at jeg havde fået en tidsbestemt tillægsstraf ved Domstolen, fordi man syntes, at jeg ikke var værdig til at modtage sakramenterne. Havde jeg derefter udvist anger, var jeg nok blevet taget til nåde igen. Siden jeg som sagt ikke har noget imod manden, ville jeg ikke have haft problemer med at udvise anger. Hvis det var gået sådan, ville der på nuværende tidspunkt ikke være noget til hinder for, at jeg blev gift med grækeren.

Her må jeg altså konkludere, at det at anerkende grækeren som partner åbenbart er værre, end hvis jeg havde skudt mine børns far (dengang). CIC skyn-der sig nemlig at bemærke, at mord ikke kan opløse et gyldigt ægteskab, hvis denne opløsning var baggrunden for mordet. Åbenbart var der en enkelt desperat sjæl i tidernes morgen, der har prøvet denne radikale løsning.

Hvis vi nu holder fast i døden som problemløser, så er der tre muligheder:

- mine børns far dør, og grækeren kan gifte sig med mig, der således er blevet enke
- grækeren dør, og så er den historie ikke længere
- jeg selv dør, og så kan jeg forhåbentlig tage en diskussion om den guddommelige ret på et hø- jere sted.

Ellers er der kun de muligheder tilbage

- at man enten frit kan vende tilbage til sin oprinde- lige partner, ens ægtefælle, og det er da noget af et forslag, 16 år efter skilsmissen!
- eller at man lever i et cølibatært forhold med den nye partner. Denne mulige løsning går ud på, at jeg lover skriftefaderen bod og bedring og især

ikke længere at dele seng med grækeren – og at jeg holder, hvad jeg lover. Den mulighed vil jeg slet ikke kommentere!

Afslutning på min egen sørgelige historie

Som sagerne står nu, kan jeg altså ikke få kirkens vel- signelse til mit forhold til grækeren. Det vil sige, at jeg ifølge CIC lever i synd til min dødsdag, hvis ikke problemet løses ad anden vej (se ovenfor). Jeg går ud fra, at jeg, når den tid kommer, alligevel kommer til at ligge i indviet jord. Jeg er trods alt én af mange, der ikke opfører sig som kirkeretten foreskriver. Min forse- else vækker nok heller ikke længere den helt store for- argelse, og godt det samme, for ellers kunne gudfryg- tige mennesker bestemme, at jeg i al evighed måtte ligge udenfor muren omkring Vestre Kirkegårds katol- ske afdeling.

Men hvem er anklageren? Måske er tiden trods alt lø- bet fra, at man dømmes hinanden for ikke at udvise uendelig tapperhed i ægteskabet.

Kirkerettens betydning for den danske stat og dens borgere

Jeg mener ærlig talt ikke, at den katolske kirkeret har nogen som helst betydning for den danske stat og dens borgere. Dertil er der alt for få katolikker, bosid- dende i Danmark.

Kirkens *formue* slår kun lige til, når man ser på de forholdsvis store udgifter til vedligeholdelse af kirker, præstelønninger m.v. Der kan derved ikke opstå en interessemodsætning, hvad angår det jordiske gods, hvilket eventuelt kan være tilfældet i et katolsk land eller et land med en stor katolsk befolkningsgruppe, hvor kirken har en mulighed for at ophobe nævnevær- dige værdier.

Når og hvis *katolikkernes personlige frihed er ind- skrænket* i forhold til den tilsvarende ret, der eksiste- rer udenfor den katolske kirke i Danmark, har denne forskel kun betydning for de personer, den rammer. Det kan forholde sig anderledes i et katolsk land. Her kan indskrænkningerne af ytringsfriheden, forenings- friheden og anden personlig frihed ramme så mange, at samfundet som sådan kan blive præget af det eller i det mindste påvirket af det. Men det er en anden his- torie, som jeg ikke har viden til at udtale mig om.

Afslutning

Det er fantastisk som praktiserende katolik at indgå i en trosmæssig sammenhæng, hvor man er kendt af andre, og hvor man har tillid til hinanden. Siden jeg fik et element ind i mit liv, som kirken ikke kan rumme, er min tillid væk. Jeg vil ønske, at kirken fulgte natio- nalstaternes lov og ret uden at straffe dobbelt og tre- dobbelt. Ansvar for mit liv er alligevel mit eget, og en dag skal jeg stå til ansvar for det, jeg har gjort og de gerninger, jeg har undladt. På denne dag tages der ikke hensyn til, på hvilken side af muren omkring Ves- tre Kirkegårds katolske afdeling jeg ligger. Heller ikke kirken kender til syvende og sidst den målestok, jeg engang bliver dømt efter. Hvorfor indrømmer kirken ikke bare ydmygt denne sandhed?

Religiøs og sekulær lov

Af Bent Melchior, overrabbiner emeritus, dr.h.c.

"Der findes et bestemt folk, der lever for sig selv og dog spredt blandt folkene i alle dit kongeriges provinser. Deres love adskiller sig fra alle andre folkeslags love, og kongens love holder de ikke!"

Citatet stammer fra Esthers Bog kapitel 3 i Den jødiske Bibel, og det tillægges den persiske minister Haman, der opfattes som historiens første antisemit. Han havde set sig gal på Mordechaj, der var jøde, og han dannede skole ved at vise, at når man havde lagt sig ud med én jøde, så måtte man lade det gå ud over samtlige jøder. Men før han kunne gennemføre sin aktion, måtte han have kongens tilladelse, og havde han blot fortalt sandheden, så var det vel tvivlsomt, om kongen ville lade sig overbevise om, at en hel befolkningsgruppe skulle udryddes. Derfor kom den citerede argumentation, der umiddelbart virker overbevisende.

En halv sandhed er ofte farligere end en direkte løgn. Det kunne jo efterprøves, at det folk, som der var tale om, havde deres egne love. Hvad kunne være mere logisk end at konkludere, at de ikke holdt kongens love. Men det er ikke altid, at livets virkelighed er logisk. I praksis behøver der ikke være nogen modsætning mellem en gruppes egne forskrifter og landets love. For eksempel er de fleste mennesker i Danmark medlemmer af et større eller mindre antal organisationer, beboerforeninger, idrætsforeninger, husmoderforeninger, lo-

ger og hvad ved jeg, og hver enkelt organisation har egne love, der kun kan ændres under iagttagelse af særlige regler. Alligevel er vi selvfølgelig underkastet landets almindelige lovgivning, uden at der opstår nogen konflikt af den grund.

I jødedommen findes to principper fra gammel tid, som har været vejledende for jøder under den lange vandring fra land til land. Det ene er endnu ældre end begivenhederne, der omtales i Esthers Bog. Det findes allerede i forbindelse med det første eksil i jødernes historie, hvor Jeremias skriver et brev til de landflygtige i Babylon – se Jeremias kapitel 29. Her hedder det bl.a.: "Søg efter lykke og fremgang for den by, som jeg har forårsaget, at I er ført bort til, og bed for den til Herren. Går det den godt, går det også jer godt!" I sig selv ganske sensationelt, at judæerne skulle bede for det Babylon, der var ansvarlig for Templets ødelæggelse og Judæas tab af suveræniteten. Men hvis man ikke beder for den by, hvori man selv bor, så vil det gå, som det f.eks. gik Samson, at så kan man nok lade ulykken ramme sine fjender, men man bliver også selv begravet sammen med dem.

Det andet princip er af en lidt senere dato, men dog fastslået så tidligt som i det 3. århundrede, hvor talmudlæreren Samuel, der er autoritet for al civil lovgivning, fastslår, at "Landets lov er lov!" – se traktat Gittin 10b i Talmud.

Det skal bemærkes, at vi her netop taler om alle de love, der er fælles for hele befolkningen. Det ligger i sagens natur, at vi kommer ud for problemer, når staten begynder at blande sig i den mere rituelle del af lovgivningen. Det vil normalt ikke være tilfældet i lande med religionsfrihed, hvor man ikke blander sig i, om folk holder hviledag om fredagen, lørdagen eller søndagen, bare de holder lukkeloven. Eller om sammensætningen af menuen ved middagsbordet, hvor staten trods hensyn til landbruget har overladt det til den enkelte at afgøre, om svinekød skal indgå i menuen.

Man kan dog tænke sig, at der er ritualer, der strider imod grundlæggende principper i staten. I den følgende fremstilling skal jeg komme ind på en række emner, som vi længe har lagt bag os, og det er åbenbart, at alt, hvad der kommer ind under straffelovgivning, er statens domæne. Der kan tænkes nogle konflikter omkring ægteskabslovene, det gælder især, hvis de religiøse samfund autoriseres til at repræsentere staten ved indgåelse af ægteskab eller ved skilsmisse. Der er aktuelt en grå zone omkring reglerne for slagting af dyr. Kan staten acceptere, at forældre forbyder, at deres børn får blodtransfusion, hvis det anses for at være afgørende for at redde liv? Hvordan med betingelserne for omskærelse? I nyere tid er også spørgsmål omkring beklædning kommet ind i den grå zone, når det diskuteres, om kvinder må gå med tørklæder om hovedet, og om andre må bære andre ydre tegn på deres religiøse holdninger.

Et af de emner, der traditionelt er opstået umiddelbart efter, at en minoritet har slået sig ned her i Danmark, er overraskende nok retten til at holde gudstjeneste efter egne traditioner og mulighederne for at begrave sine døde i særligt indviet jord.

Det var i anden halvdel af det 17. århundrede, at de første jøder i Danmark kunne danne menighed, og det var Fredericia, der kom først i den sammenhæng, fordi Kong Frederik III lod indvandrere bosætte sig for at befolke den by, som han havde grundlagt. Man diskuterede ikke spørgsmålet om en synagoge, men holdt gudstjeneste i et privat hjem. Med hensyn til begravelser klarede man sig en tid ved at føre de døde til Altona, der havde en gammel begravelsesplads.

At tingene under enevælden kunne klares anderledes end nu til dags fremgår af følgende beretning, som jeg gengiver fra et skrift af H.L.Hirsch fra 1896: Da Kong Frederik den 4de engang paa Gennemrejse opholdt sig i Fredericia, blev han blandt andet beværtet med en Fiskeret, der smagte ham saa udmærket, at han ønskede at vide, hvem der havde tillavet denne udmærkede Ret. Man svarede ham: den og den Jødekone. Kongen forlangte at faa hende i Tale, og udtalte til Konen, at hun skulle udbede sig en Naade. Konen, der havde Hjertet paa rette Sted, udbad sig da en Begravelsesplads for sine Trosbrødre. Kongen gav straks Befaling til Magistraten, at der skulle anvises en saadan for den jødiske Menighed i Fredericia." Jo vist har enevælde en kortere behandlingstid end demokrati.

I København var den religiøse integration noget vanskeligere. Der var ganske vist ingen problemer med at oprette en plads til begravelser inden år 1700. Den lå uden for byen, i dag er det i Nørrebro's hjerte i Møllegade, hvor de københavnske jøder blev begravet igennem 200 år. Men når det kom til gudstjeneste, var det oplagt, at de nye borgere blev betragtet som et fremmedlegeme, og ikke mindst de kirkelige myndigheder var på vagt. Den 16. december 1684 udstedte Kongen et "reskript", ifølge hvilket "Medlemmer af den

jødiske Nation" fik tilladelse til at samles i to navngivne medlemmers hjem for at "deres Devotion med Morgen og Aftenbønner og Salmer tilsammen at forrette – dog for dem selv inden tillukte Kamre og foruden nogen Prædiken, saaledes at ingen Forargelse deraf aarsages." Den jødiske menighed i København betragter den nævnte dato som dagen for sin oprettelse.

Henvisningen til forargelse over disse fremmede skikke var i høj grad berettiget. Der går faktisk et halvt århundrede, før den jødiske menighed gør et alvorligt forsøg på at opføre en egentlig synagogebygning. I 1736 ansøger menigheden magistraten om tilladelse til at opføre en synagoge i en gård i Vandkunsten "for der at have alting udi Stilhed for os selv". Med tilladelser fra såvel magistraten som kancelliet gik man i gang med byggeriet, der dog blev standset det følgende forår af kongen – der har vi enevælden igen. Kongen afviser de givne tilladelser, bebrejder menigheden deres "formastelige Egenraadighed" og idømmer dem en bøde på 800 Rdl. at erlægge til Vor Frelser's Kirke. Det viste sig, at biskop Worm havde protesteret, "siden det maatte drage farlige Følger efter sig og er den Ting mangfoldige Guds Børn, som kender Christum, til stor Forargelse".

Der går nu tre årtier, og menigheden har erhvervet en ejendom i Læderstræde 11A, hvor de lader et faldefærdigt hus nedrive med tanke på at opføre en synagoge. Biskop Worms efterfølger, biskop Harboe, er ikke mindre kritisk end forgængerens og peger på ny på den ventede forargelse. Så menigheden appellerer til kongen, og denne gang forstår man at belægge sine ord: "Fra dette Hus vil vi saa sende vore indtrængende Bønner mod Himmelen om Hans Maj.

Kongens og hele det kongelige Huses stedseværende Lykke." Se, det var noget Kongen kunne bruge. Den nødvendige tilladelse blev givet og i november 1766 blev den nye bygning indviet. Den fik dog kun kort levetid, for den brændte ned sammen med mange andre københavnske bygninger ved den store brand i juni 1795.

Det helt afgørende gennembrud for de danske jøders forhold til statens lovgivning kom ved Den kgl. Anordning af 29. marts 1814. Her sætter Frederik VI sig ud over alle overvejelser med hensyn til folkelig forargelse og giver de danske Bekendere af den mosaiske Religion ligeberettigelse. Anordningen fastlægger i mange detaljer, hvad dette vil indebære, og selvom nogle af punkterne har mistet aktualitet, så har dette dokument været af betydning for integrationen af jøder i Danmark i de mellemliggende snart 200 år.

Overordnet får Det mosaiske Troessamfund ligeberettigelse med andre religiøse samfund, primært med den evangelisk-lutherske kirke. Det indebærer, at de gejstlige bliver "beskikket" af kongen, og der indføres officielt en stilling som overrabbiner ("øverste præst"), der skal føre tilsyn med andre rabbinere i landet. I 1828, hvor ansættelsen af Abraham Alexander Wolff gør bestemmelserne aktuelle, bliver det mere detaljeret fastlagt, hvilken myndighed overrabbineren skulle udøve, f.eks. autorisere shächtere, besvare spørgsmål angående ceremonialloven, have sæde i skolens ledelse, og han skal prædike hver lørdag og på alle jødiske helligdage. Endog hans embedsdragt er beskrevet. Han behøver ikke bære præstekrave, men hvide flipper, og hans ornat skal i nogen grad minde om en biskops. I henhold til Anordningen har rabbineren ret til at vie, og menigheden skal føre protokoller

over fødsler, vielser og dødsfald svarende til kirkebøgerne.

Det bliver endvidere bestemt, at kongen skal autorisere en lærebog i den jødiske religion, og herefter skal alle drenge og piger være pligtige til ved en offentlig prøve at gøre rede for, hvad de har lært, og aflægge trosbekendelse. Det blev starten på en meget lang tradition, hvor jødiske børn, drenge såvel som piger, blev "konfirmeret" uanset, at begrebet konfirmation egentlig er knyttet til en helt anden bekræftelse end den jødiske. For drengenes vedkommende gjorde det sig yderligere gældende, at de allerede havde fejret deres såkaldte ungdomsfest i forbindelse med deres 13 års fødselsdag, hvor de for første gang kunne kaldes til læsning af ugens tekst fra mosebøgerne og opnåede at blive, hvad der betegnes som Bar Mitzvah, pligtens søn. Det talte ikke i den statslige sammenhæng, hvor ingen, der ikke var konfirmeret, kunne blive gift! Var det ikke foregået i 14-15 års alderen, så måtte man lære det relevante pensum, når man søgte om at blive viet. Det gjaldt kristne som jøder, og jeg husker tilfælde, hvor en giftelysten person blev udstyret med en lærebog og derefter mødte for et tribunal med overrabbiner og to medlemmer af menighedens ledelse, der eksaminerede den pågældende.

Jeg ved ikke, hvornår reglen blev slettet, eller om den i det hele taget er blevet slettet. Indførelse af det borgerlige ægteskab, hvor der ikke blev krævet nogen konfirmationsattest, har nok fremmet afskaffelsen. Hvis præster og rabbinere blev for besværlige, så kunne brudefolkene true med at gå på Rådhuset, og så tog man det ikke mere så højtideligt. I den jødiske menighed ophørte – med en enkelt undtagelse – drengenes deltagelse i den årlige konfirmation med Anden

Verdenskrig, medens pigerne fortsat har fulgt traditionen, så at de fik lejlighed til at lære grundlæggende ideer omkring jødedommen. Jeg har i min embedstid afskaffet den offentlige prøve og selve trosbekendelsen, som ikke er en jødisk tradition. Højtideligheden er dog stadigvæk både meningsfyldt og betydningsfuld. I nyere tid foretrækker nogle piger at markere deres 12 års fødselsdag, hvor jødedommen erklærer piger for at være Bat Mitzvah, pligtens datter.

Historien om konfirmation i Synagogen er nok unik og viser, hvor langt den jødiske menighed har været villig til at gå på kompromis for at fastholde, at landets lov er lov. Der kunne nævnes andre eksempler. F.eks. holdt man i det 19. århundrede i Synagogen særlig gudstjeneste med prædiken på Store Bededag! Men der har også været fleksibilitet den anden vej. I min tid i gymnasiet – hvor lørdagen stadigvæk var skoledag – var jeg permanent fritaget for at møde. Det huede ikke min lærer i matematik, der regelmæssigt noterede i karakterbogen, at jeg var fraværende 16 2/3 % af timerne! Jeg blev dog matematisk student med ganske gode karakterer i det fag. I dag er der kun tale om relativt få ”skæve” jødiske helligdage i løbet af skoleåret, og de fleste rektorer ser velvilligt på at fritage elever på disse dage.

Også på det mere sociale plan har der været en klar tendens til at tage hensyn til og respektere jødiske leve-regler. Blandt de problemer, der kan opstå for jøder, der er traditionelt indstillede, er der især spisereglerne fra moseloven, sådan som de er fortolkede senere af rabbinerne. Der har været stor imødekommenhed, hvad der først og fremmest indebar, at man ofte serverede vegetabiliske retter, som ikke er en del af problemet. Til gengæld har man fra jødisk side aldrig så meget som

drømt om at påtvinge omgivelserne, at de skulle give afkald på deres spisevaner. Personlig tror jeg, at det er et væsentligt element i hele forholdet, at minoriteten erkender, at de er et mindretal, som i så vidt omfang som muligt kan forvente hensyntagen, men som må indstille sig på, at flertallets livsrytme med hensyn til helligdage, spisevaner og på andre områder må være gældende i samfundet.

Lad mig afslutningsvis nævne endnu et forhold, der har relation til denne fremstilling. I overrabbinerens hebraiske titel indgår vendingen: ”Leder af den religiøse domstol”. I praksis fungerer overrabbineren ind mellem som formand for en voldgift, som bliver nedsat ad hoc, når medlemmer af menigheden har indbyrdes stridigheder. Man skal ikke vaske sit snavsede linned i offentlighedens påsyn og går derfor til rabbineren for at få afgjort striden internt. Som regel er opgaven mere en mægling end en dommers funktion. Men der er religiøse handlinger, der efter jødisk lov kræver en domstol på tre medlemmer. Det gælder konvertering til jødedommen, og det gælder skilsmisser. Det vil måske undre, at der findes religiøs skilsmisse, men Femte Mosebog har forudset, at et ægteskab under særlige omstændigheder kan opløses. I Danmark er det dog en forudsætning, at den borgerlige skilsmisse er på plads, før den særlige jødiske skilsmisse gennemføres.

Grundlæggende er det, at landets lov er lov. Så er det rart, hvis loven er så rummelig, at der er plads til, at minoriteterne kan få lov til at udfolde sig med deres særlige bestemmelser, selvom der er dem, der ikke vil kalde disse bestemmelser for særlige, men for sære!

Demokrati og Islam

Naser Khader om islam og demokrati ved Bente Hansen

Det er hovedsagelig den store indvandring af muslimer i den vestlige verden, der har rejst spørgsmålet om lov og religion. Jødedom og katolicisme har stadig klare love og regler om adfærd og familie og påklædning og seksualliv, men ingen af dem i den grad, som islam i dag kræver det. Der er de seneste år startet en hel international bevægelse for demokratisering og ”reformation” af den ortodokse islamiske sharia-lov. Herhjemme har foreningen Demokratiske Muslimer været den mest profilerede. Vi har talt med en af stifterne, folketingsmedlem (R) Naser Khader.

– *Sharia som lov og sharia som åndelig vejledning? Naser Khader er vant til de samme spørgsmål igen og igen og forklarer tålmodigt:*

Sharia betyder Den rette vej eller den sande vej. Det er en vejledning i, hvordan det optimale liv som muslim bør leves. Og herefter kommer så spørgsmålene om, hvilke områder de gælder, og om de er anvisninger eller love, der skal erstatte civil lovgivning og strafferet.

Den åndelige del handler om barmhjertighed og etik i almindelighed, og om hvordan man skal klæde sig, spise og bede. Det hører efter min mening til det religiøse liv og privatlivet. Så er der den samfundsmæssige del, og jeg er tilhænger af, at man deler sharia i to, altså troen for sig og lovgivning for sig.

Ligesom den lutherske lære om det dobbelte regimente. Gud og kejseren er ikke det samme.

Som tro og åndelig vejledning er der ikke noget i vejen med sharia, efter min mening, det er kun der, hvor det bliver en rettesnor for samfundets indretning. Vi kender det måske allerbedst fra Saudi Arabien, hvor de ikke har andre love end sharia-loven. Her er den ført helt ud i detaljen, selv trafikken er bestemt af den, så for eksempel kvinder ikke må køre bil. Men det sker altså ud fra fortolkninger og allegorier af Koranen, for der var jo ikke biler på Muhammeds tid. Kvinder må heller ikke køre motorcykel, for der er nogle, der hævder, den kan sammenlignes med kamelerne, og her var der på profetens tid godt nok mulighed for at kvinderne kunne blive transporteret på dem, men det var på særlige skamler.

Det er altså fortolkninger, og de saudiske præster fortolker det altså på den måde. Kvinderne må heller ikke få et pas uden mandens tilladelse, og de må ikke stille op til parlament og heller ikke stemme. Det umulige i den konstruktion i forhold til demokratiet er, at præsterne betragter sig som Guds repræsentanter på jorden, og derfor har de retten til at bestemme over samfund og mennesker. I demokratiet er det folkets repræsentanter, der bestemmer – og jeg kan ikke se, at demokrati og Sharia-lov kan forenes eller leve ved siden af hinanden.

Hvis sharia kun forholder sig til trosspørgsmål, kan det lade sig gøre. Det har vi set i Tyrkiet, som i et lille århundrede har haft en sekulær stat, hvor stat og moske har været adskilt. Der er nogle unge muslimer, der i dag mener, at det kan lade sig gøre med begge dele, og de henviser til Iran, hvor kvinder kan vælge og vælges. Men mit synspunkt er, at alle, der stiller op der, skal jo først godkendes af præsterne, Vogternes Råd, og så er vi da lige vidt.

– *Er Tyrkiet det eneste land med den ordening?*

Nej, der er vel omkring 55 lande i dag, som har muslimsk befolkning, og det er kun fem af dem, som har en islamisk stat med fuld sharia-lovgivning. Resten har en blanding, eller sharia som ægteskabs- og familielovgivning. I Egypten bruges sharia i ægteskabs- og forældremyndigheds-spørgsmål, om arv og medgift og skilsmisser osv., men man får ikke hånden hugget af, hvis man stjæler, man kommer i fængsel.

Tyrkiet har den klareste adskillelse, som har fungeret siden Atatürk grundlagde den sekulære, moderne stat i begyndelsen af forrige århundrede. Her kan man godt være praktiserende muslim og medlem af det demokratiske samfund på én gang.

– *Det har jo taget mange hundrede år, før kristendom og jødedom løsnede grebet om lovgivningen. Vil det tage lige så lang tid med islam?*

Ja, der skulle en hel reformation til, før det ændrede sig her, og det vil sikkert tage lang tid for islam også, men der er mange initiativer rundt om i verden i dag for at demokratisere islam. Det er svært i øjeblikket, for hver gang nogen løfter stemmen for demokratiet, så spørger folk, om vi måske vil have det lige som Bush og hans politik.

Men det er bemærkelsesværdigt at se på England og USA, hvor de har fået grupperinger, der ligner vores. I England hedder de Liberale Muslimer og blev dannet efter togbomberne, og i USA kalder de sig Progressive Muslimer og blev dannet efter 9/11. Vores opstod jo i hælene på Muhammed-tegningerne. Der vokser en ny muslimsk offentlighed frem i mange forskellige lande lige nu, og den vil i samme retning som vores organisation. De kommer fra meget forskellige baggrunde: nogle er vokset op i de meget fundamentalistiske lande og har vendt dem ryggen, mens andre har boet i de vestlige demokratier og er blevet inspireret her. Jeg mener ikke, vi kan undgå en islamisk reformation.

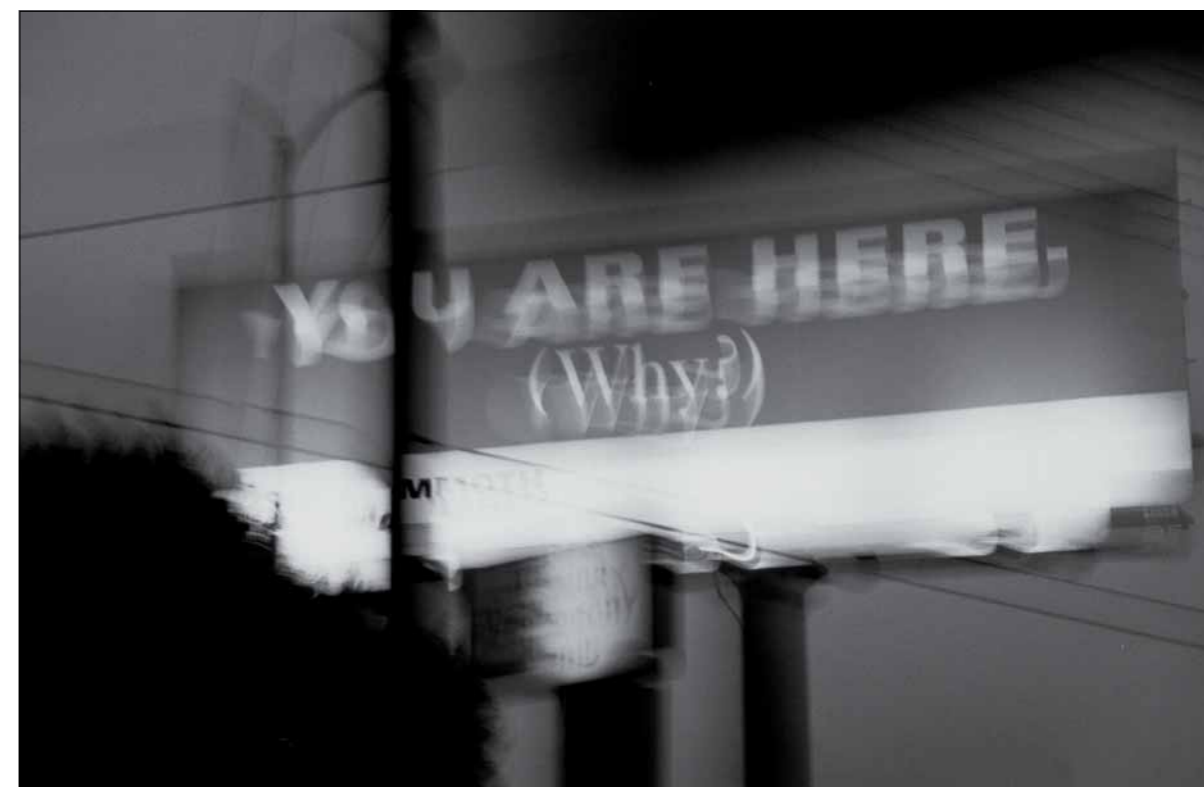
– *En af de vigtige dele af Reformationen var jo, at bibelen blev gjort tilgængelig på folkenes egne sprog...*

Det er en vigtig ting, også med Koranen. Den er jo skrevet på en slags old-arabisk, og ud af verdens 1,2 milliarder muslimer er de 80 procent ikke-arabere. Jeg vil gætte på, at højst en million af alle muslimer forstår koranen i dag. Den er desuden fuld af modsigelser og forskellige standpunkter, nøjagtig som Bibelen er det, hvis man vil læse den bogstaveligt. Desuden var den unge Muhammed meget mere dialog-orienteret end han var det siden hen, da han havde fået mere magt.

Hvis man insisterer på, at der ikke er noget som helst i Koranen, der kan begrunde en demokratisk samfundsindretning, ja, så ser det sort ud for 1,2 milliarder muslimer i verden.

– *Der er både forskere, politikere og muslimer i vore lande, der kræver sharialovgivning indført for ægteskabs- og familielovgivning, hvordan ser du på det?*

Ja, der er nogle, der vil hævde, at kvinderne er bedre stillet ved skilsmisse, hvis det er efter sharia, fordi de

så også får et bestemt pengebeløb, men jeg mener, at hvis man vil indføre det, så må de også acceptere hele præmissen, som er arrangerede ægteskaber og medgift og det hele, og det er næppe til kvindernes fordel. Det er under alle omstændigheder en slags parallel-samfund, som ikke bliver til at håndtere. Det bygger på en lovgivning, som sætter familien over individet.

Og hvad så med dem, som er født muslimer men er marxister eller ateister, skal de så også ind under den lovgivning? Jeg mener ikke, det kan fungere i praksis.

– *Er du selv praktiserende muslim?*

Jeg er opvokset som sådan, og læste koranen og fulgte bedereglerne, indtil jeg kom i gymnasiet. Siden har jeg været nærmest areligiøs, men det er kommet igen de senere år, navnlig efter min fars død i 1998. Da blev det en slags nødvendighed for mig at tro igen – jeg er tvivlende-troende, plejer jeg at sige.

Men jeg tror ikke, Gud er så optaget af, hvordan vi går klædt.

Hvis er egentlig riget, magten og æren?

Af Peter Skov-Jakobsen, sognepræst

Længe skal man ikke læse i avisen, historiebogen, litteraturen eller se tv-avis og film, før man opdager, at der findes mennesker, der om sig selv mener, at de har så meget ret, at de kan tillade sig at skyde mennesker ud af tilværelsen, bombe dem ind i evigheden, gøre livet på jorden for den politiske modstander til et helvede af tortur og tavshed. Man skal ikke lytte længe efter deres skingre stemmer hverken i den politiske historie eller i kirkehistorien. Der er en god grund til, at teologerne opfandt begrebet: den retfærdige krig! De havde set, hvad den hellige krig førte med sig af grusomhed, for når mennesker mener, at de har Vorherre med på holdet, så kender snedigheden i krigskunsten og lidenskabens mht. brutalitet ingen grænser. Augustin, Thomas og alle de andre vidste, at nu var gode råd dyre og lod tanken strække ud efter læren om den retfærdige krig, som altid har været forstået som en måde at bremse vildskaben på snarere end en retfærdiggørelse af krig!

Der findes altså en magt, der kan gribe og forføre mennesker. De fleste af os finder vist egentlig begrebet magt ubehageligt. Vi fornemmer underkastelse. Vi hører tyranni. Tilfældigheder og forbindelser og korridorers netværk slår et spind rundt om vores tanke, og der synes ikke at være plads for sandhed og retfærdighed. Den store renæssancetænkner Machiavelli har lært os, at magten altid er der, og man skal ikke gøre

sig illusioner om den for dens hunger er endeløs, og dens tilstedeværelse er evig. Han lærte os også at den i høj grad læner sig op ad sig selv. Den går (med et moderne udtryk) i selvsving. Den har en god hjælper i kynismen. Det er en effektiv og kold ven, der sørger for at målet altid er for øje, nemlig at magten skal være intakt. Når man ikke har magten, kan man drømme om at have den. Pudsigt er det så at konstatere, at der, hvor magten for alvor er koncentreret, er det, som om den ikke efterlader sin udøver i nogen særlig overlegen situation endsige med en lettet og overbærende menneskelighed. Efter sigende boede Stalin i en lille lejlighed i Kreml, arbejdede dagligt op imod 18 timer, men i ham gnavede altid en angst for, at nogen var ved at tage magten fra ham. Han beskyttede sig med et hierarki af terror. Umenneskeligheden og brutaliteten kendte ingen grænser. Men den efterlod ikke sin hovedmand lykkelig og ubesværet. Der var vist kun datteren Svetlana, som han kunne betro sig til. Han er typisk for denne verdens despoter, hvad end de hedder, og hvor de end befinder sig i det politiske spektrum. De er alle udleverede til at lade deres modstander holde i skak af hemmeligt politi, stormtropper og almindelige borgers angiveri.

I vore sammenhænge har vi lært, at magten synes at have mest respekt for mennesker, hvis den kontrolleres. Så godt kender vi os selv, at vi ved, at hvis vi

udleverer hele magten til et andet menneske, så går der ikke lang tid, inden han forsøger sig med at gå på vandet (og glemmer at det er der kun én der har gjort indtil nu). Den moderne retsstat er et system i stadig udvikling mod en kontrol af magten.

Der findes noget, der hedder "loven", og den skal overholdes. Derfor kan man heller ikke bare kaste rundt med samfundsinstanterne efter forgodtbefindende. Man kan ikke investere offentlige midler i for spekulative foretagender, og man kan heller ikke bare "lægge roret helt over", fordi man synes at samfundsskibet skal dreje hurtigt i en anden retning, som et erhvervsforetagende kan gøre det. I en virksomhed har man trods alt kun ansvaret for sin business og de ansattes ve og vel; men i samfundsinstitutionen skal man sikre, at der stadig er plads til alle – dem man er enige med, såvel som dem man er aldeles uenige med, og man skal overveje, om et lille vrid på kursen kan afstedkomme fuldstændig utilsigtede hændelser i samfundsmekanismen.

Vi ved om det moderne samfund er det er en fintfølelse mekanisme, og beslutningstagerne ved i hvertfald, at vælgerne kan være meget "ømfindtlige".

Snakken om 'den stærke mand'

Det sker for ofte, når man snakker politik i uformelle sammenhænge, at der ytres denne længsel efter den "stærke mand". Det er sådan én der kan tage affære og klare "ærrerne" i en fart. Når man spørger efter denne mand, så er det vist en meget menneskelig oplevelse af, at der da må findes mennesker, der ikke er ligeså forvirret, som man selv er. Der må være nogen der er ligeså kloge på fremtiden som man selv er (bag)klog på fortiden. Der må findes nogle der kan lægge linier ud i fremtiden, ligesom man selv kan trække linier i fortiden (uden altid at tænke over hvor tilfældige de linier ofte er).

Der må findes nogle, der ikke er underlagt tilfældigheder og modsætninger som de fleste af os andre. Der findes en drøm om, at der findes mennesker, der kan samle alle et samfunds tråde i deres hænder og styre dem.

Mon ikke de fleste af os genkender synspunktet som et, der sjældent kommer ret meget senere end to bajere henne i den gemytlige samtale?

Jeg vil ikke snige det ind i min læser men kort konstatere, at jeg afskyr synspunktet. Enhver form for totalitarisme finder jeg nedværdigende for ånd, sjæl, legeme, sandhed, retfærdighed og ikke mindst for friheden. Grunden er nok den enkle, at vi er nogle, der er opdraget til, at samfundet er båret af frie mennesker, der tager ansvar og pligt på sig. Vi er opdraget til, at ordet er frit, og ingen kan beslaglægge det og kommandere andre til tavshed. Nogle af os er opdraget til at lægge mærke til autoriteter, og har intet imod dem, men det autoritære får os til at vrænge, og den autoritære henleder tanken på latterlighed, dumhed og vækker kun despekt i ens intellekt og følelse.

'Den stærke mand' findes ikke kun i diktaturer, men også i demokratier, i kirken, i erhvervs-, kultur- og samfundslivet. Vi har da alle være udsat for disse patetiske mennesker som ikke kan få ret ved at lade argumenterne lyde og derfor sætter sig igennem med den magt, som deres plads i organisationen giver dem. Men det er da ynkeligt, når officeren kun kan pege på sine distinktioner for at få ret over den menige, eller når direktøren blot sætter sig igennem uagtet argumentationen, eller når den lavere embedsmand må lyde den foresatte pga. anciennitet.

I en årrække synes jeg også at jeg levede med den 'stærke mand' inde på livet i et land, som jeg ellers har stor respekt for, og som vel må betegnes som mit andet hjem her på jorden, for man er ikke i et land i ni år, uden at man taber en del af sit hjerte til det.

Da jeg i 1988 kom til Storbritannien var Margaret Thatcher premierminister og havde været det siden 1979. Storbritannien havde uden tvivl været igennem nogle politiske kriser i 70'erne, og fagforeningerne havde været betænkelig tæt på at sætte det politiske demokrati over styr. Det parlamentariske system var udfordret af de øvrige politiske institutioner i samfundet – og dertil kom så det stigende problem i Nordirland hvor den politiske vold florerede. Det forekom at være interessant, at den britiske regering var ledet af en kvinde – og dertil en konservativ. Men fascinationen gik hurtigt af. Grunden var den enkle, at der blev talt til en hel nation som om vi var uvorne unger der skulle irettesættes, og vi måtte da kunne forstå at... Hele tiden var der denne stemning af, at mor ikke var vred men skuffet – og det er som bekendt langt værre for artige sønner og døtre! De kaldte hende 'damen med håndtasken'. Mrs. Thatcher havde altid forholdsvis store håndtasker, som indeholdt sagsmapperne, men efter sigende var deres væsentligste brug at premierministeren kunne væрге for sig, hvis ikke ligefrem angribe den politiske modstander med dette "våben". Den politiske opposition var det lykkedes at splitte totalt, og alligevel røg ministre ud og ind af regeringen. Ved senere læsning af ministres biografier er det blevet klart, at som landet blev behandlet, således blev også kabinettet hele tiden talt til rette. Hvis man ved et kabinetsmøde talte mod premierministeren, kunne man regne med at regeringschefen rejste sig og gav én et møgfald, der i bedste fald sendte pågældende minister godt ned i sædet, i værste fald

langt om på de bagerste rækker i Underhuset. Der blev regeret med en særdeles fast vilje. Vel var det nok på tide at nogle fagforeninger skulle hjælpes til at forstå, hvordan et parlamentarisk system fungerer; men det blev gjort på så brutal en måde at det britiske samfund stadig lider under virkningerne af ubønhørigheden.

Der skete en polarisering af samfundet, som var unødigt og særdeles uhensigtsmæssig. 'Den stærke mand' var blevet dame og nok én af det 20. årh. vigtigste politiske skikkelser. Hendes måde at regere på har sat sig spor, og vi er langt fra ude af det endnu. Mrs. Thatcher brugte ikke sit kabinet til politiske drøftelser på samme måde, som tidligere regeringschefer havde gjort, men lyttede meget til personlige rådgivere som nok også havde den største indflydelse på hende. Der var altså ikke nogen væsentlig politisk drøftelse i regeringen. Ministrene var blevet nogle ressortledere som var politisk ansvarlige for deres ministerier overfor lederen af regeringen, men de måtte påregne, at den egentlige politiske indflydelse af deres ministerium kom andet steds fra end fra ministeriet selv, embedsmændene og dem selv som ansvarlige ministre.

Denne måde at gøre politik på er vist blevet meget almindelig. Ligeledes er det blevet almindeligt at fremstille regeringsledere og partiledere som nærmest uimodsigelige. Der er opstået en helt upassende kult omkring magten – en personlighedskult. Som vælgere finder vi os åbenbart i at blive talt sådan til, ellers ville rådgiverne ikke spille den rolle, som de gør. Inden Tony Blair blev valgt som leder af Labourpartiet, havde man talt om, at den senere udenrigsminister, Robin Cook, kunne blive ny leder, fordi han gik for at være en enestående politisk tænker og håndværker. Han overvejede det kort men meldte så fra med bemærkningen om, at når man er lille, freg-

net og rødhåret, så kan man ikke "sælge billetter" nok.

Magt har det med at vænne mennesker til, at de har den. Pludselig vil de blive ved med at have den, uanset hvad det koster at beholde den. Om det er muligt at føre politikken og ændre samfundet er ikke betydningfuldt. Pludselig udsteder de blot deres ønsker og spreder en stemning af, at man kan godt være imod, men det vil komme én dyrt at stå senere.

Mrs. Thatcher troede f.eks., at hun kunne tumle rundt med offentligheden, som hun kunne med Underhuset. Hun oplevede, at Overhuset og den Anglikanske kirke ikke kunne tumles med som alle andre. Hun bestilte en sejrsgudstjeneste i St. Pauls Cathedral i anledning af Falklandskrigen, og ærkebiskop Runcie måtte meddele hende, at sådan noget var han ikke leveringsdygtig i, men at hun kunne få en forsoningsgudstjeneste. Det var vigtige ord ud af munden på den ærkebiskop, som havde været officer, kampvognsfører under bl.a. slaget ved Arnhem, og hvis patriotisme ikke kunne betvivles. Fruen blev vred. Det gjorde hun også et par år efter, da kirken udsendte rapporten "Faith in the City" som beskrev de forfærdelige sociale tilstande i byerne og den manglende politiske erkendelse. Thatcher diffamerede arbejdet som marxistisk, men det blev en væsentlig rapport for de kommende politiske tiltag.

I Storbritannien anser man stadigvæk disse et-parti regeringer for at være det mest stabile. Jeg finder nu stadigvæk, at den regering, som i sig har den opgave at samle flere politiske holdninger, er bedre for magten, som bliver bedre tæmmet. Men besværligt er det naturligvis.

Og så tilbage til noget helt andet

Magten er der.

Man kan opleve i kirkelige og teologiske kredse, at mennesker begynder at åndsboble og lade, som om det ikke skulle være tilfældet. Der bliver lagt varme ord ud, og det bliver også til lidt klistret tale, og det huer mig ikke rigtigt, for jeg ved jo, at der findes magt, som nogen går efter. Man kan ligeså godt lære sin Machiavelli og verdens gang i det hele taget. Siden Jesus har den magt altså været udfordret. Jeg ved godt at nogle hævder, at moral og magt ikke er kompatible størrelser, men siden Jesus har det altså været anderledes. Nej, jeg tror ikke på, at man kan gøre en Jesus-politik, men jeg tror, at den tidligere tjekkiske præsident havde ret, når han lagde det tjekkoslovakiske folk disse ord på sinde i 1990: "Jesus, ikke Cæsar. Dermed knyttede han til Chelický og Comenius. I dag er denne idé atter livet op i os... Hvis vi vil, kan der nu for altid stråle kærlighed, længsel efter forståelse og åndens og tankens kraft fra vort land... Lad os lære os selv og andre, at politik bør være et udtryk for en længsel efter at bidrage til fællesskabets lykke og ingenlunde et behov for at bestride eller voldtage det."

Teologien kan altså godt bidrage med nogle erkendelser mht. magt. Ligesom kristne teologer indså forbitnelsen i den hellige krig og udtænkte ideen om den retfærdige krig for at begrænse de helliges rasen, således kan teologien også godt minde om, at selvfølgelig kan der siges noget om Gud, og der skal siges noget om tro, og naturligvis er man forbundet med sandheden, når man fortolker ansvarligt, men i vores sammenhæng husker vi altid på, at den grundlæggende historie er overleveret i fire evangelier. Vi har levet med deres forskelligheder og modsætninger i

to tusinde år – og det har været en inspiration, og tanken åbnede sig hele tiden – også selv om der var præster og teologer, der ville lukke forstanden på deres medtroende. Vi har også en erkendelse at bringe videre med hensyn til magt, når vi læser om disciplene i evangelierne. Deres fortælling er nemlig altid historien om, at de så og troede; men ikke så snart havde Peter erkendt, at Jesus var den levende Guds søn, før Jesus måtte bede ham om at holde bøsse, for han ville ikke begribe, at Guds søn skulle korsfæstes. Med til fortællingen om Guds storhed, hører altså også fortællingen om de troendes misforståelser. Men det er jo netop Guds væsen som nådig og barmhjertig, der afslører sig på den måde. For Gud afslører sig alligevel for det menneske, som er skrøbeligt og til tider uforstandigt (for nu ikke at sige ondskabsfuldt).

Grundlæggende for den teologiske erkendelse er det da også, at Jesus altid går rundt og diskuterer. Der er dialog omkring ham. Derfor var det vel også så nemt for grækerne at tage ham til sig. Vel skal man ikke 'falde ind med døren' og fornærme mennesker. Men jeg beder som troende, præst, teolog og statsborger om, at andre vil forstå, at det er i min tros interesse, at nogle varetager religions- og kirkekritikken. Ingen behøver at nærme sig den jesustroende med ængstelighed for, om de mon slår fliser af ham eller hende med deres kritik. For min skyld må de gerne komme an. I tusinder af år har vi med vores fornuft søgt at finde ord for vore tanker og følelser, og vi er stadig på vej, og vi vil aldrig blive færdige, men Guds sandhed, min tros indsigt holder sagtens til, at nogle tjatter til mig, latterliggør mig eller gør en fjollet tegning. Så når de troende har "Thi dit er riget, magten og æren i evighed" i munden et par gange om dagen, så minder de sig selv om, at det ikke er vores tro, vores formuleringer, der er Gud. Der er ingen identifikation

mellem Gud og mine ord, men måske kan mine ord løfte tanken og følelsen mod Gud, og jeg er sikker på, at Gud har forladt sin trygge himmel for at blive nærværende på en utryg jord, men jeg kan ikke bringe ham tæt på noget menneske ved vold, trussel, had, snedighed.

Men Gud har åbnet sjælen for kærlighedens magt, og den blander sig og griber efter sandheden, medfølelsen, og den lader sig se med fjendekærlighed og foragt for undertvingelse og nedværdigelse.

Stærke mænd – ellers tak (også selv om de er damer). De mennesker, der kun vil skabe verden i deres eget billede og derfor bare synger højere eller taler højere, når de kan høre andre og ikke er i besiddelse af empati endsige fascinationen af, at alting kan gøres anderledes, de lider alle af storhedsvanvid, megalomania. Hos mennesker med stærke holdninger, med evnen til at lytte og gribe efter magten i respekt for den anderledetænkende, modstanderen, helheden og modet til at bøje sig for fantasi og begavelse hører jeg ekkoerne fra Jerusalem, Athen og Rom og alle andre lærde steder, hvor man oplærte mennesker til hjertets dannelse og dermed også grundlagde hjælpsomhedens kultur og skabte mennesker, der bar rundt på sjælens og sindets storhed, megalopsychia.

At trække på samme himmel...

Af Anders Carlsson, sognepræst

Der er mange klipper på Bornholm. Stejle klipper. Og der er himmel til alle sider. Himmel og hav i ét.

Alt det gør noget ved én, når man ellers er her. Det er noget med fundamentet. Det er noget med forankring midt i forandring. Klipper og stormvejr.

Virkeligheden tager sig anderledes ud, når man står ved Jons kapel med hen ved 200 trin ned til et brusende hav og hører ekkoet fra munken Jons evangeliserende tale, da han efter sagnet indførte kristendommen til den måbende, hedenske bornholmske befolkning, med de høje klipper som prædikestol og vældige sten som sovepude i grottestuen. Han stod og rakte sine vældige arme ud mod havet, hvor en mængde fiskerbåde var linet op, alt imens han talte om guden Jesus, klippegrund og hovedhjørnestene. Jo, klipperne gør noget ved én.

Det gjorde klipperne også i 1800-tallet, sådan som Bornholm heller ikke her gik ram forbi, hvad vækkelser og tungetalende lægprædikanter angik. Bornholm har sin helt egen vækkelses- og kirkehistorie, der tog sin begyndelse bl.a. med teologen Trandbergs prædikener og udtrædelse af folkekirken, hen over smeden Møllers stiftelse af Lutherske Missionforening og videre til hans besøg hos den svenske, pietistiske præst Rosenius. Også her var det en folkevandrings tid, hvor især svenskerne gjorde deres indtog, både med barske stenhuggere og lidenskabelige prædikanter. Det skabte sammenstød. Og nybrud.

Baptister, luthersk missionske, adventister, pinsefolk, evangelisk-luthersk missionske, metodister og indre missionske. Skel, men også redelige forsøg på at sikre et fundament for troslivet på klippeøen. Bogtitler som "På Ordets grund" og "Født på ny" rammer tonen.

Den bornholmske dagsorden

Kommer man som teolog til Bornholm, skal man fra første færd være forberedt på, at de teologiske diskussioner har andre punkter på dagsordenen end de fleste andre steder i landet.

Selv måtte jeg med ét begynde at forholde mig til emner som vielse af fraskilte, kvindelige præster, skriften som Guds bogstavelige, åbenbarede ord, Jesu stedfortrædende død og forsoning og den ivrige tale om dommedag, den dobbelte udgang, straf og belønning. Hele udtrækket af de klassiske fundamentaler.

Emner der for mig var ganske fremmede og ikke på omgangshøjde med en kirke, der søger at forkynde, at spredningen og forskelligheden er skabningens vilkår.

Det er emnerne stadig. Fremmede. Fremmede og umulige at kommunikere sig ind til og afkode. Når deres talsmænd gør krav på at være funderede i en ufejlbarlig måde at læse Bibelen på. For på den måde at ophøje egne meninger til guddommelige sandheder.

Så var der en kode at knække for mig, da jeg kom til klippeøen, havde jeg svært ved at finde den. Komme på omgangshøjde med den. Og så er det svært at kommunikere, fordi man har svært ved at blive enige om, hvad i al verden man er uenige om. Hvis ordene har forskellig klangbund. Og baggrund. Hvordan tale om synd og frelse, hvis ordene er blevet fortærskede og fortyggede og har en virkningshistorie, hvor uforsonligheden råber til himlen?

Men emnerne fik mig til at tænke videre over mit eget fundament. Hvis der var noget. Og var noget at komme hjem til. Eller at finde. Emnerne fik mig til at tage begreber frem i lyset, vende og dreje dem og forsøge at sætte nye ord på. Synd og nåde, lov og evangelium, dom og frelse reformulerede. Temaer, som det kan være svært at give nok opmærksomhed i en kirke, der ikke er bleg for at sige, at "det jo da skal kunne ses på os." Hvad "det" så er, der skal ses. Men temaer, der i de bornholmske kirker er blevet vendt og drejet så meget, at det kan virke, som om ordene har mistet deres troværdighed. Ordene rammer, fordi de rammer ved siden af, kunne man sige. Sporene skræmmer. Synd og skyld og fortabelse er blevet postuleret – og dermed er også frelse og tilgivelse blevet postulerende begreber. Så hvordan reformulere og dekonstruere ordene, så forkyndelsen kan se usikkerheden og meningsløsheden i øjnene? Det elementære?

Vi trækker på samme himmel

For det passer ikke, hvis nogen skulle formaste sig til at mene, at folk ikke søger kirkerne længere, fordi de ikke gider det evige. Tværtimod: en af grundene til, at folk ikke søger kirkerne i udpræget grad, kunne jo være, at de er kommet i tvivl om, hvorvidt det, de så møder i kirkerne, virkelig er det evige.

Og oplever at kirken har svært ved at tage livtag og beskæftige sig med det, den er god til: at falde til jorden med sit himmelske budskab. At give os rum til at læsse af og få sat vores liv i sammenhæng. Og forkynde at når alt kommer til alt, så trækker vi på samme himmel.

For folk gider godt det evige, hvis de så ellers kan få øje på det og får muligheden for at se det. Og folk gider godt at komme i kirke, på Bornholm forstås. Fordi det er der tradition for. De kirketro missionsfolk har præget kirkemiljøet positivt i den henseende. Og fordi folk søger det evige, og ønsker at møde noget, de kan forholde sig til. F.eks. at kristendommen er muligheden for at tage sig noget bedre til, fordi man ikke mere forgæves skal tage sig af det bedste. Dét har Gud klaret. Og at kristendommen giver rum til ens eget miserable liv, der så alt for tit forandres så alt for meget, så man kommer væk fra sig selv og det, man troede, man var på vej til at blive. At kirken kan rumme alt det. Uanset forandringerne. Uanset usikkerheden.

Det personlige møde

Der var en tid, hvor religiøse oplevelser var en naturlig del af den kirkelige højrefløjs selvforståelse. "Det kan ikke forklares, kun erfares", hed det sig. Nok er man både døbt og konfirmeret, men det var det foreløbige. Man skulle møde Jesus personligt på en helt ny måde, så ville alt blive helt anderledes. Livet ville ikke være til at kende, når man var blevet omvendt. Der skulle altså ske noget med én. Det havde man til gode, endnu. Men det kunne godt koste sved og tårer. Før man brød igennem. Og det kunne man så gå og vente på. Der krævedes altså noget. For der blev stillet betingelser op for, at man kunne få dét med Gud i orden. Blive 'personligt kristen', som det hedder herovre.

Og jeg har så stilfærdigt spurgt mig selv, om der da findes sådan noget som 'upersonligt kristne'. Men det er nok kun, fordi jeg ikke helt forstår dét der med oplevelsen og omvendelsen. Og måske også fordi jeg godt kunne tænke mig en slags omvendelse af omvenderiet. Så det ikke står til os mennesker at tage sig af det bedste. Det næstbedste turde også være godt nok. Til os.

For mon ikke kirken i dag skal hjælpe til med at reformulere netop de religiøse oplevelser, som ikke længere kun udfolder sig indenfor en kirkelig kontekst. En søgen som udtryk for en usikkerhed, en frugtbar anfægtelse. En ydmyg søgen efter et fundament, bare ét eller andet at stå på. Og gå på. En søgen ud fra devisen, at man først ved hvad man ledte efter, når man har fundet det. Igen, kunne man sige. Et forsigtigt forsøg på at genindføre menneskets søgen som en nødvendig vinkel på mødet mellem Gud og menneske. Uden at denne søgen ender i en navlepillende indadvendthed og selvbekræftelse, som Barth jo også advarede imod, da de oplevelsesreligiøse gjorde deres indtog på markedet for snart hundrede år siden. Så Barth påpegede, at det egentlige i tilværelsen ikke ligger i egne, men i Guds hænder. Fordi Gud iflg. Barth var 'das ganz Anderes'. I forhold til hvad, kunne man måske spørge i dag, uden at dukke nakken for meget? For hvis Gud er alt, betyder det så nødvendigvis, at jeg så er intet, og at du så er en idiot?

Treenigheden og mangfoldigheden

Og sammen med mødet med mange frikirker herovre på klippeøen fik talen om de klassiske fundamentaler mig til at overveje, hvordan folkekirken er forpligtet på at formulere et plausibelt bud på netop dén Gud, den Treenige.

Og hvad der sker, når man giver treenighedsbegrebet slagside, ved især at fokusere på ét af elementerne. Faderen, Sønnen eller Helligånden.

Den grundtvigske fløj har været glade for Gud som den skabende og opretholdende magt. Hvem har ikke gjort knuder på tungen midt i sætninger som at "livet er livet værd". Den missionske fløj har fokuseret meget på Jesus Kristus, frelseren og forsoneren. "Tag Jesus ind i dit liv – mød Jesus i dag – bad dig i hans blod". Og pinsebevægelsen har ladet Helligånden blæse dem et stykke – og den blæser som bekendt, hvorhen den vil, Helligånden.

Billedet er presset en hel del. Jeg ved det. Men det sætter i al fald fokus på, hvad kirken bør besinde sig på. Så det folkelige ved folkekirken måske ikke først og fremmest hænger sammen med tilslutningen, men er forbundet med anliggendet: at forkynde den treenige Gud ind i en søgen, der er udtryk for usikkerhed og anfægtelse og ikke selvoptaget føleri. En elementær søgen, der må være en folkekirkelig sag. Så vi må hjælpe med at få sat skik på denne søgen, før vi kan tage imod svaret på den i kirken. Så vi tager søgningen alvorligt. Uden at lade den få det sidste ord, fordi vi aldrig på den måde kan blive vores livs yderste horisont.

Så hvad der er væsentligt er at forkynde den treenige Gud, så der ikke bliver slagside. Udfolde treenigheden som en dynamisk figur, der alligevel hænger sammen. En indre dynamik kunne man sige. Og som Hein Heinsen har antydnet det.

Helligånden som rummet for det eksperimenterende og uforudsigelige. Sønnen som næstekærlighed og barmhjertighed og den, der blander sammen alt det, som vi adskiller.

Han blander hverdage og helligdage, det rene og det urene. Og Faderen er så hellig, at man ikke engang ved, hvad han er. Han er skjult, i en brændende tornebusk for eksempel, og når man spørger, hvem han er, siger han: "Jeg er den, jeg er"! Guds hellighed betyder, at der ikke bliver spillet på midtbanen. Gud er den, man tiltrækkes af og ryster for.

I treenigheden har hver figur sin funktion i tre retninger, der fastholder spændstigheden i hele treenighedsbegrebet: Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligånd. Og jo længere de er fra hinanden, jo mere levende er det. Man kunne sige, at det er mellemrummene, det kommer an på. Jo mere tavs Gud Fader-figuren er, jo bedre er det. Jo mere nærværende Gud Søn-figuren er, jo bedre er det. Og jo mere overraskende og overrumplende Gud Helligånd-figuren er, jo bedre er det. Men tit sker det, at vi enten har en tilbøjelighed til at lægge vægten meget på én af figurerne, eller vi gør det til ét stort miskmask.

Treenigheden giver kristendommen dynamik. En 'trehedsfigur', der spænder et vældigt felt ud mellem det, der aldrig kan forstås, altså Gud-Fader, og det, der er meget nært, Jesusfiguren – og så det totalt overraskende og eksperimenterende: Helligånden. Den farer, hvorhen den vil: du hører dens susen, men du ved aldrig, hvor den sætter sig.

At Helligånden farer, hvorhen den vil, fører blandt andet til bibelkritik, tekstkritik. Modernitet og kritisk sans. Evnen til altid at turde revidere sig selv og sin egen fornuft. Sine erfarede og indhøstede indsigter.

På den måde gør Helligånden det af med enhver fundamentalisme. Tilsyneladende. Men kun, hvis man fastholder treenighedens spændvidde. Afstanden mellem de tre figurer. Ligevægten. Og den indre sammenhæng.

Så den kritiske bevidsthed får vinger at flyve med og et ståsted at tage afsæt i.

En sammenhæng, der bl.a. har at gøre med en indre drivkraft i det guddommelige. En drivkraft ud mod alt det, der ikke er Gud. Alt det 'ganz Anderes'. Nyskabelse.

Den treenige Gud. Fader, Søn og Helligånd, troens og håbets og kærlighedens Gud er én og treenig. Derfor er håbet ikke på trods af uenigheden og forskelligheden – håbet er i forskelligheden og uenigheden – på trods af vores stræben efter enshed, enighed og enhed. Enheden er i Gud og Gud er spændt ud i en trehedsfigur, der sikrer, at man aldrig bliver færdig med ham. Vi er ét i Gud – og vi er forskellige.

Ellipsestrukturen

Så vi lever af forskelligheden og på spredningens vilkår. Vi lever i evigt opbrud.

Noget de bornholmske vækkelsesbevægelser selv var et udtryk for, og som en del af bevægelsernes efterkommere nu føler som en trussel. Fordi der igen er opbrud og tegn på en splittelse, der kommer indefra. Udfoldet helt konkret gennem etableringen af den såkaldte Bornholmerkirke, som kalder sig en kirke, men taler om en 'helmenighed'. Baggrunden er, at der på Bornholm er en udtalt praksis med den såkaldte ellipsestruktur, som hentyder til, at man både går i folkekirken og så i missionshuset bagefter. Man ved jo aldrig helt. Der kunne være smuttet ét og andet derhenne, i kirken. Provokerende sagt. Men også ellipsestrukturen som udtryk for en loyalitet overfor folkekirken. En loyalitet, der har været uafkortet fra Indre Missions side, men som har været sat på sine prøver indenfor de andre missionsforeninger fra tid til anden. En loyalitet, som jo også nu står sin prøve ved etableringen af Bornholmerkirken, som kan ses som en reak-

tion mod folkekirkens kommen væk fra 'det sande bibelske grundlag'. En reaktion imod velsignelse/vielse af homofile, som det hedder i kirkens egen begrundelse for etableringen. En reaktion mod "præster, der ikke tror på Gud" og heller ikke tror på jomfrufødsel, fortabelse og opstandelse. Kort sagt: opgør med en "kirke, der strider mod Guds Ord."

Bornholmerkirken kan også ses som et lavkirkeligt initiativ. Et forsøg på at føre vækkelserne ajour. Oprette et sted hvor man får forkyndelse, dåb, nadver og det såkaldt kristne fællesskab under én hat. Oprette en nutidig og nytænkende kirke, hvor det nye især må siges at være mere moderne musikformer. En bilmenighed i stedet for sognemenigheden. Og man kunne her passende spørge, hvorfor det så ikke er nok med dét, man har i forvejen. Altså lige bortset fra dét med den moderne musik, som de for min skyld gerne må beholde for sig selv. Hvis det er med dén på.

Og man kan også vælge at se Bornholmerkirken som liggende i naturlig forlængelse af vækkelsesbevægelsernes individualistiske tilsnit. Den personlige omvendelse. Opgøret med autoriteterne. Den identitet man fik ved at gå imod det etablerede. Den kierkegaardske snert. Hvad formen angik i al fald. Så ingen autoritet skal opstille love for det menighedsliv, som jeg, den enkelte, ønsker og føler at jeg har behov for.

Og man kan se Bornholmerkirken som et udslag af tidens almindelige tendenser. Opsplittning midt i globalisering og fusioneringer. At lave sekter, 'indendørsreligioner', hvor man bliver inden døre for modstands-løst at rendyrke sin egen sandhed. Når verden derude bliver for broget. Og man har svært ved at afkode, hvad der sker i den.

I al fald har Bornholmerkirken mødt stor modstand fra de missionsforeninger, den primært rekrutterer sine medlemmer fra.

Hvilket vel ikke kan undre. Skal man føre en kirkekamp i Ordets sande tjeneste, er det vigtigt med fælles fodslag. Så mange sandhedsvidner finder der heller ikke. Noget, der giver sig udslag på landsplan i missionsforeningernes samarbejde gennem DBI, MF og KFS.

Den frugtbare splittelse

Splittelse kan være fint og frugtbart, men enhed er nu bedst i egne rækker. Hvis folkekirken skal rettes op, og man virkelig ønsker at være en del af den.

Noget af det mest interessante i hele debatten om Bornholmerkirken er derfor ikke så meget selve den nyetablerede helmenighed, men reaktionerne fra den etablerede højrefløj.

Menighedslivet lever af gudstjenesten. En gudstjeneste, der ikke først og fremmest har til opgave at tilrettelægge religiøse oplevelser, men en gudstjeneste, der skal danne rum for at nå jorden med det himmelske budskab. Så vi gennem gudstjenesten og det liv, der folder sig ud derfra, kan trække på samme himmel. Og leve med forskelligheden.

For vi lever af forskellighederne og på splittelsens betingelser og med et fælles udgangspunkt og fundament. Hvis vi da ellers tør grave dybt nok ned til at finde det: den treenige Gud.

Men vi kan ikke bære at være uenige, hvis vi skal nå et fælles mål. Så er vi nødt til at rette ind i rækker og geled og marchere fremad i den retning, vi nu mener, målet ligger. Guds rige eller Edens have, og der er langt.

Men Guds rige er netop ikke hverken her eller hisset vores projekt. Det er ikke noget, vi skal være enige om, men netop Guds rige.

Det kan godt virke lidt overanstrengt at komme med den slags i en verden, hvor ingen formentlig og forhåbentlig nogensinde får det sidste ord. En verden, hvor det netop ikke drejer sig om alt eller intet, fordi det jo sådan set går meget godt.

Så på den ene side er verden god nok, fordi Gud har skabt den, men den er ikke ubetinget god. Der er altid noget. Og verden er jo forskellig fra den, der har skabt den. Som det er blevet sagt, så er Guds skabelse af verden det bedstmuliges kunst. På den anden side er der så noget, der er bedre end verden, nemlig det allerbedste. Og det er forløsningen fra denne verden til en anden verden. En forløsning, som kun Gud kan sætte i værk.

Denne dobbelthed udgør et grundproblem i kristendommen. Et problem, som næppe løses ved så enten at forsone sig med verden eller forkynde alt og på den måde gøre verden til intet, idet man forventer verdens snarlige undergang. Men et problem der skal ses i øjnene. Og som måske aldrig løses, fordi vi netop lever af forskelligheden og med et fælles fundament og udgangspunkt. Og med et fælles mål, vi må tale os frem til. Og forkynde.

Kommer man til Bornholm, vil man hurtigt af de herboende lære, at man aldrig må springe rundt på klipperne, uden at den ene fod har fæste. Man glider for nemt, hvis man bare springer ud på må og få. Og der er langt ned. På den anden side, inspireres man til at gå på livet løs og opleve naturen, når man ser klipperne. Så det nytter ikke at blive stående stille.

For der er masser af klipper på Bornholm. Og de er til at gå på. Og det må vi så. Gå. Vel vidende, at skal klarheden være målet, kan den ikke også være vandringsstaven undervejs.

Vores fælles projekt og anliggende er at forkynde den treenige Gud uden slagside. Den Gud, der har sendt os ud til alle sider. Med sig selv som fundament.

Noget, der må holde os fast i, at kirken altid er i verden men ikke af verden. Et element, der måske gik tabt, da mange teologer blev kulturoptimister i det skabelsesteologiske kølvand. Verden blev beboelig.

Men evangeliet bringer jo også bud om noget, der ikke er af denne verden. Der er i kristendommen noget, der bare ikke passer ind i verden. Noget, der drejer sig om alt eller intet. Noget, som netop vækkelsesbevægelserne beholdt ret i at påpege.

Usikkerhedens forløsning

Af Jesper Stange, sognepræst

Man kender det. Så står man dér i køkkenet og kan ikke huske, hvad det var, man skulle. Man går tilbage og sætter sig i sin stol, tager avisen og... nåh ja, det var te.

Den klassiske roman beskriver denne bevægelse. Ikke bevægelsen frem til køkkenet og tilbage igen. Men en tilbagevendende som vejen frem imod en bedre selvforståelse.

Romanens Esben Askepuster har fuldstændig tabt orienteringen på sin dannelsesrejse i det fremmede men kommer på sporet af den Esben, han er, når han igen sidder ved arnens ild i den lave stue derhjemme. Han må hjem for at komme til sig selv. Og længe efter at husmandsstedet er solgt til en pendler, byder fortællingen sig til som middel mod fremmedgørelse.

Det kan godt være, at der ikke er noget at vende tilbage til, men fortællingen kan erstatte bevægelsen.

Forfatteren Arthur Krasilnikoff lader i en roman sin fortumlede hovedperson komme til sig selv gennem fortællingen. Lindas liv er gået i stykker. Hun ligger på sygehuset i den store by. Langt fra rask og langt fra sig selv.

Linda kan ikke som Esben Askepuster vende tilbage. Den landsby, hun kom fra, er for længst jævnet med jorden for at give plads til moderne industri.

Men hun kan fortælle datteren sin historie. Og langsomt kommer der ud af Lindas krakelerede liv en hel menneskeskæbne. Ordene giver det formløse form.

Erindringen forløser den selvforståelse og selvfølelse, som er nødvendig, hvis man ikke som en Kain skal flakke om i hjemløshedens irgange.

Kains straf var dobbelt. Han skulle gå med sænket hoved, så han kun havde udsigt til sin egen navle, og så blev han efter brodermordet forvist til landet Nod, som betyder omflakken.

Og når så Suzanne Brøgger udgiver en kærligheds-erklæring til sit naboskab i landsbyen Løve, som ligger lige præcis in the middle of nowhere, er det for at fastholde en erindring om, hvad det vil sige at blive til som menneske ved at spejle sig i andre, som hverken ligner en selv, hvad livslykke, livsintensitet eller holdning angår. Kærlighed uden romantik. Brøgger fortæller ikke om poeten, som bor bag det hvidmalede statik i et stråtækt bindingsværkshus midt i en blomstrende rosenhave. Hun har set, at havelågen er erstattet af en udrangeret springmadras for at schæferen ikke skal løbe ud fra en have, som mest af alt ligner en bilkirkegård.

Hvor var det nu, vi kom fra? Nåh, jo. Vi må tilbage for at komme videre. Det er der ikke noget nyt i.

Eller rettere, det er på en gang nyt og gammelt. Det er bare ikke moderne. Det moderne orienterede sig fremad. Erfaring var ligeså værdifuld som en billet til et tog, der var kørt. Det eftermoderne og det førmoderne ligner hinanden ved at orientere sig ved hjælp af traditionen.

Vi må have fast grund under fødderne.

Et fundament så at sige. Og det finder vi ikke gennem kritik og opgør. Det ærinde gik det moderne. Men kritikens tid er ude, når den med en sidste kraftanstrengelse har afmonteret sig selv som ideologi. Tilbage af det moderne er kritikens selvkritik, og for så vidt der er tale om opgør med kirke- og religionskritik refterer sekulariseringens selvsekularisering.

Det eftermoderne er en slags renæssance, hvor man igen søger efter civilisationens kilder. Altings udspring.

56

De dunkle ligheder

Det er ikke forbundet med større vanskeligheder at se forskel på Brøgger og Bibelinstitut, forskellen på koranskoler og katekismusser er også til at tage og føle på. Men som så ofte er de dunkle ligheder langt mere interessante end de åbenlyse forskelle.

Hvis den sene modernitet er en slags renæssance i dens mangeartede bestræbelser på at finde tilbage til en forladt oprindelighed, kan tilsyneladende modsatrettede bevægelser muligvis forstås som et udtryk for den samme længsel efter at komme 'back to basis'. Både den egentlige fundamentalisme, de konservative modtræk imod moderniteten og opgaven med at italesætte traditionen på en enkel måde uden af den grund at forenkle.

Vi kan lade den sidstnævnte beskæftigelse gælde som eksempel for de forskellige bestræbelser. Det ser ud til, at det for tiden er et fælles europæisk pro-

jekt igen at forsøge at give udtryk for, hvad kristentro er.

Projektet er muligt og derfor også aktuelt, fordi der ikke længere skal findes argumenter til at forsvare kristentroen.

Den, der har været ansat i business en menneskealder, ved, at der er medgået rigtig mange kræfter til at forsvare religiøsitet imod den kritik, som påviste, hvordan troen og dens institutioner leverede den herskende ideologi og dermed også de herskendes ideologi til undertrykkende styreformer.

Men nu er kirken, blandt andet takket være samme kritik, trængt helt ud i de europæiske samfunds margin, hvorfra den ikke længere repræsenterer nogen trussel. Og kritikken er ført igennem i en grad, så den ikke længere forekommer at være en redelig intellektuel beskæftigelse.

Det er fra denne position, kirken optager sit gamle hverv at formulere troens grundlæggende eller elementære sandheder. Man kunne kalde det en slags fundamentalisme, selvom projektet går under navn af elementarisering.

Den påtrængende samtale

Det er en almindelige karakteristik af det eftermoderne, at det nu, hvor kritikens tid er ude, i stedet gælder om at kommunikere. Kritikken rettede sig ikke mindst mod det forhold, at overleverede autoriteter talte på andres vegne. Kirken talte for eksempel på skolens.

Da denne form for bedreviden mistede sin plausibilitet, holdt man en tid helt op med at tale med hinanden. Man beskyttede så at sige sit eget domæne fra overgreb ved at isolere sig.

Det viste sig at være en uholdbar situation, men den selvpålagte isolation gjorde gavn ved besindelsen på egen kode.

57

I hver sin lejr brugte man tiden på at forfine egen kode, den pædagogiske, den kulturelle og den politiske. Kirken besindede sig på det elementære.

Sådan blev vi langsomt igen interessante for hinanden.

Kirken og skolen taler igen sammen. Og nu uden at frygte at de taler på hinandens vegne. De er spændende for hinanden ved at kunne fortælle fra hvert sit gebet.

Vi er interessante at tale med, akkurat så længe vi har noget at sige om det, vi antages at have forstand på.

I stedet for at forsvare hver sin kode går opgaven ud på at forfine og kommunikere den.

Fundamentalisme og fundamentalisme

Det bliver man ikke nødvendigvis fundamentalist af. Fundamentalist bliver man i det øjeblik man glemmer sit ærinde med at besinde sig på traditionen med henblik på at meddele sig i en fri samtale mellem ligeværdige parter for i stedet at sætte magt bag de fundne eller genfundne sandheder.

Den bevægelse mod traditionens grundlæggende læresætninger, som går under betegnelsen fundamentalisme, handler mere om magt end om noget andet.

Leif Andersen, som er lektor ved Menighedsfakultetet, skriver i en netop udkommen bog om prædike-

nen, at det, der gør et menneske til fundamentalist, er ikke dets overbevisning om gudsordets ufejlbarlighed men dets overbevisning om egen læsnings ufejlbarlighed. Det kan ikke siges bedre.

Det er et enkelt og godt fundament for troen. Fundamentalister bliver vi først, hvis vi omsætter vores læsning til magtsprog.

Man kan sikkert sige det på mange måder. Jesus gav på forskellig måde udtryk for, at medmennesket altid skal behandles som mål og aldrig som middel. Heller ikke når vi mener, det sker i en højere sags tjeneste. Guds. Det ville være fundamentalisme.

Man kunne også sige det på den måde, at evangeliet er en ikke-internaliserbar sandhed. Det vil sige, at ingen læser eller tilhører en gang for alle kan tilegne sig evangeliet som en idé eller norm for derefter at gøre det til handlingsorientering for andre.

Man kan sætte sig ind i Senecas tanker. Filosofen og digteren ved Neros hof var samtidig med Jesus, og hans ideer kan virke ligeså friske som Jesus'. Man kan tilegne sig hans humanistiske idealer og gøre dem til sine egne. De kan blive en del af den måde, man tænker om verden på.

Jesus' ord lader sig ikke på samme måde sammenfatte i et system. Den, der forsøger, løber ind i vanskeligheder, som ligner dem, man får, hvis man forsøger at opbevare ung vin i gamle sække.

Det fortælles om evangelisten Johannes, at han på sine gamle dage fik tiden til at gå med at sammenfatte sit evangelium. Da han var næsten tohundrede år gammel, kunne han rumme det hele i et par sætninger. Hvis du elsker Gud men ikke dit medmenneske, elsker du ingen, sagde han og tilføjede, at elsker du dit medmenneske, er det nok for Gud.

Det nærmeste, man kommer en sammenfatning af evangeliet, er kærlighedserklæringen.

Johannes' danske navnebror, professor Sløk, næde på sine gamle dage frem til den underfundige og flertydige formulering, at Gud lod en bemærkning falde: 'Jeg elsker dig'.

Ved at sammenskrive det evangeliske budskab til en kærlighedserklæring, understreger Jesu fortolkere, at hans budskab ikke kan tilegnes for at besiddes som ejendom eller bevidsthedsform.

Kærlighedserklæringen informerer ikke om en tilstand eller omstændighed. Den fortæller ikke om virkeligheden, den skaber den.

Når bemærkningen er faldet, er alting forandret. Frieren kan for eksempel få en kurv eller få gengældt sin kærlighed. Hvad der end sker, bliver intet som før.

På samme måde med vores mellemværende med Gud.

Man kan tage Jesus på ordet eller lade være. Men man kan ikke stille ordene op i et system for at gøre dem til genstand for diskussion om, hvorvidt det er klogt at tilslutte sig eller forkaste dem. Endnu mindre kan man tugte andre med dem.

Men det sikreste værn mod enhver form for fundamentalisme er måske i virkeligheden den kristne menigheds bekendelse til Helligånden.

Med Ånden er det ligesom med vinden, der blæser, hvorhen den vil. På den kristne bekendelses grund er fundamentalisme en selvmodsigelse.

Man kan glæde sig over, at vi i vores land huser en institution, kirken, som har det som sin opgave at forkynde Guds ord, som forhindrer religionen i at blive kultur og kulturen i at blive religion.

Tilbage igen

Når den kristne kirke deltager i eftersøgningen af sit

fundament, finder den en utilpasset frelser, som en del af sin egen tradition.

Vi siger, at vi lever i en kristen kultur. Og det er rigtigt, for så vidt kulturen stadig huser den kristne forkyndelse, men Jesus' ord bliver aldrig en del af kulturen på den måde, at de går i et med den. Ordene gør alting nyt.

Man kunne spørge, om de så ikke netop også gør tidens genvundne erfaring hjemløs. Den erfaring at gammelt og nyt igen kan forenes.

Vi er bønn af forestillingen om, at traditioner var noget, Gud havde skabt, for at vi kunne komme til orde med vores kritik af dem.

Men vi bliver gamle med erfaringen af, at traditionen vil os noget. At den, der vil frem, er nødt til at gå tilbage for at finde sit udgangspunkt, sit stædet og fundament.

Den epoke, som går under betegnelsen det moderne, rettede sin opmærksomhed fremad, mens vores eftermoderne opmærksomhed retter sig mod hvad som helst af værdi. Vi lever i et tidehverv, som langsomt er ved at skifte sin restløse interesse for det nye ud med en langt rigere opmærksomhed.

Således møder evangeliet os også bagfra. Fra traditionen.

Men formulerede Jesus ikke sit budskab som et opgør med tradition, selvom også opgøret foregik i en diskussion af, hvordan man skulle forstå den fælles overlevering?

Kan man ikke forstå evangeliet som en slags restaurering af den tradition, religiøse interesser havde bemægtiget sig for at bruge den til eget formål?

Man kunne måske svare, at i evangeliet støder to former for fundamentalisme sammen. Den, der sætter magt bag sin egen udlægning for at tvinge andre

til at antage den. Og den, der afmægtigt bøjer sig for Gudsordet.

Den sidste form forsøgte man at glemme ved at rydde den af vejen for så blot at konstatere, at den fyldte mere i sit fravær, end den havde gjort i sit nærvær.

Sådan fylder evangeliet stadig betragteligt i den tradition, vi igen kan vende os imod for at finde ud af, hvad det er, vi skal nu og om lidt.

Men samtidig er evangeliet Guds ord, som ingen tradition kan opsuge og assimilere.

Budskabet modsætter sig harmonisering. Evangeliet om den kærlighed, Gud elsker sin skabning med, findes kun, hvor det hele tiden tilegnes for straks at glemmes og tilegnes igen.

Jesu forkyndelse er en del af vores tradition, uden at det af den grund går op i den og bliver et med den.

Det er det, der menes, når det siges, at evangeliet altid er nyt. Nyt og gammelt kan altså i evangelisk forstand alene forenes i et bestandigt selvopgør.

Det er forhåbentlig årsagen til, at fundamentalisme trods alt har det så vanskeligt i vores kultur, at den må ghettoisere sig for at vinde en vis form for identitet. Legitimitet får den aldrig.

Hvis man nu synes, at det er da en frygtelig usikkerhed at svæve i, kan man et øjeblik tænke på, hvad religiøs sikkerhed og viden afstedkommer.

Kristendom kaldes en forløsningsreligion. Det kan der med og uden tvivl siges en hel del om, men så meget er sikkert, at den i hvert fald forløser usikkerheden.

En salme om troens grund

Af Erik Norman Svendsen, biskop

60

1. *Vor tro er den forvisning på,
at vi Guds nåde have,
som ingen af sig selv kan få,
men det er Åndens gave,
den faste grund i hjertet lagt
ved ordet om den nådepagt,
som er i Kristus stiftet.*
2. *Et eget væsen er vor tro,
et meget mægtigt gode,
som føles udi sjælens ro
og gør os vel til mode;
hvad ingen ser, det ser den grant
og ved, at det er evig sandt,
hvad Gud i ordet lover.*
3. *Usynlige og høje ting
kan troen se og høre,
og midt i sukke frydespring
mod nådens solskin gøre.
Gud er min Gud, og ved hans Ånd
jeg har alt Himlen i min hånd,
thi Jesus i mig lever.*
4. *Hvad vil nu Satans ganske hær
med mine synder gøre?
Lad ham dem alle, hver især
frem for mit hjerte føre;*

*jeg ved vel, at min synd er stor,
men Jesus siger i sit ord:
Den dig forladt skal være.*

5. *Det ord, det ord mig giver ro
og er mit faste anker,
når Satan stormer mod min tro
med mange tvivlens tanker.
Hvad agter jeg hans trussel mer!
Min tro Guds milde hjerte ser
igennem Jesu vunder.*
6. *Er troen ofte svag, især
når jeg af korset trænges,
så må dog troen være der,
så længe hjertet længes
at finde hjælp og mærke kan
af håbet kun det mindste gran,
så er der tro i hjertet.*
7. *Jeg ved, på hvem min tro er sat,
ham får man mig at unde;
hvem Gud kun holder for sin skat
skal aldrig gå til grunde.
Vel den, som bygger fast på Gud,
lad det så tumles ind og ud,
han står, når alting ligger.*

8. *Så vil jeg da i denne tro
mit ganske levned føre,
i Jesu vunders søde ro
mit hjerte lystig gøre;
hans Ånd mig er et pant derpå,
at endelig min tro skal få
en sød og salig ende.*

H.A. Brorson 1735. Den Danske Salmebog nr. 577

Den danske salmedigter Hans Adolph Brorson er en af vore fineste poeter, der som teolog er mere optaget af forkyndelsens eksistentielle indhold og den personlige fordybelse end af kirkelige spørgsmål. Hans salmer sigter derfor mere på den personlige opbyggelse end på kirkens gudstjenesteliv. Følsomt og inderligt taler han ud af sin fromhed til det enkelte menneske, så man stadig kan blive berørt og bevæget.

Troens gave og betydning

Når Brorson skal skildre, hvad der er grundlæggende for ham i hans kristenliv, peger han på troen på Guds nåde, som den er os skænket i Jesus Kristus: "Vor tro er den forvisning på, at vi Guds nåde have." Troen er i den sammenhæng noget andet og mere end viden. Den er en fast tillid, ja en sikker forvisning, som der står i Hebræerbrevet 11,1: "Tro er fast tillid til det, der håbes på, overbevisning om det, der ikke ses."

Den tro kan vi ikke selv præstere eller mande os op til. "Som ingen af sig selv kan få, men det er Åndens gave" siger Brorson med tydelig henvisning til Luthers forklaring i Den Lille Katekismus til den 3. trosartikel: "Jeg tror, at jeg ikke ved egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham,

men Helligånden har kaldet mig til det ved evangeliet, oplyst mig med sine gaver, helliget og bevaret mig i den sande tro, lige som han kalder, samler, oplyser og helliger hele kristenheden på jorden og bevarer den hos Jesus Kristus i den sande, ene tro."

Den skænkede tro skildres som "et mægtigt gode", der "gør os vel til mode" (v.2). Selv "midt i sukke" kan troen få os til at gøre "frydespring" af jubel over, at "Jesus i mig lever" (v.3). Satan og alle hans gerninger og alt hans væsen kan intet stille op mod Jesu tilsagn om tilgivelse af al synd, selv om den er nok så stor (v.4). Ja, netop ordet om syndernes forladelse er mit faste anker på den farefulde sejlads gennem livet (v.5). Selv når min tro er svag, fordi den konfronteres med tilværelsens modgang – "når jeg af korset trænges" – så er den dog levende, så længe "hjertet længes" (v.6). Afgørende er, at "jeg ved, på hvem min tro er sat." Ja, det menneske, som grunder sin tro og sit håb på Gud, går det godt, selv om han undertiden "tumbles ind og ud" (v.7). I troen har mennesket sat den rette kurs mod "en sød og salig ende" (v.8).

Selv om troens grund er sikker nok, så er menneskets egen tro ofte højst usikker og præget af livets bølgegang. Som en bølge er vores tro snart oppe med udsyn til Guds himmel, snart nede i bølgedalen, hvor man ikke kan se ud over bølgetoppen. Mellem disse to bevægelser er troen spændt ud, men selv i bølgedalen kan den troende dog være forvisset om at være omsluttet af Guds nåde.

"I Jesu vunders søde ro mit hjerte lystigt gøre", siger Brorson med henvisning til, at jeg under alle forhold kan glæde mig over, at Jesu lidelse og død er til bedste for mig.

61

Stubkjær og Stub

Den engang så kendte indremissionær Anders Stubkjær fortæller, at han som ung soldat under treårskrigen (1848–50) var kommet i svær tvivl og anfægtelse, natten før han skulle i kamp og bad om et tegn på, at han var Guds barn. Det fik han ikke direkte, men i stedet kom han til at tænke på salmeverset: "Er troen ofte svag, især når jeg af korset trænges" (v.6). "Jeg vidste ikke, at jeg kendte det vers, men det må jeg have gjort. Jeg læste det da højt for Herren og for mig selv. Derpå så jeg op mod Himlen, så barnligt jeg kunne, og sagde med en næsten ukendt salig følelse: "Herre Gud, har jeg troen? Nu vil jeg i dit navn vove at tro, at jeg har troen, og så vil jeg se, hvad jeg bliver til."

Samme tanke møder vi i sangen om livet som en sejlad af en af Brorsons samtidige, Ambrosius Stub, der var digter og lærer i Ribe:

*Fra vuggen til graven må krydses omkring
blandt håbets og frygtens de stridige ting:
snart vipper vi oppe
på bølgernes toppe,
snart nærmer vi grunden i flyvende spring.*

Brorsons forvisning om Guds nåde under alle forhold har sin pendant hos Stub.

*Dit forsyn, o Fader, det fører os hjem,
det styrer så sikkert, hvor søen er slem;
vor gisning kan fejle,
hvor vi end vil sejle,
selv stævner vi mere tilbage end frem.*

("Hvad vindes på verdens vidtløftige hav", vers 2 og 6).

Tilbage til Brorson

Brorsons salme er trykt første gang 1735 i et hefte og indgik i 1739 i Brorsons egen salmebog: "Troens rare Klenodie", som blev den danske pietismes vigtigste opbyggelsesskrift og stærkt påvirket af den tyske pietistiske vækkelsessang. På det tidspunkt var Brorson sognepræst og stiftsprovst i Ribe, men i årene forinden havde han været dansk tredjepræst i Tønder, hvor han arbejdede direkte under den tyske provst Johann Hermann Schrader.

Troens rare Klenodie (dvs. troens sjældne skat) indeholder i alt 257 brorsonske salmer, hvoraf de 81 er originale digte mens resten er gendigtninger af tyske forfattere, heriblandt denne salme af Johann Hermann Schrader. Schrader udgav selv en stor tysksproget salmebog i Tønder i 1731 med mere end 1100 salmer, der blev forbillede for Brorsons egen salmebog fra 1739.

I Den Danske Salmebog 1953 optog man Brorsons salme delt på to numre: DS 484: "Vor tro er den forvisning på" og DS 485: "Vor tro den er et stærkt bevis". Ved udarbejdelsen af Den Danske Salmebog 2002 besluttede salmebogskommissionen atter at samle salmen i en ny bearbejdelse, der i langt større grad end tidligere respekterer Brorsons oprindelige tekst.

Anvendelse

Da der hverken er tale om en lektie-, epistel- eller evangeliesalme, der er skrevet over en bestemt gudstjenestelæsning fra Bibelen, er denne salme ikke knyttet til nogen bestemt helligdag i kirkeåret. Men dens tema om troens grund gør den anvendelig rundt om i kirkeråret, lige som den fungerer godt som læsesalme.

I salmebogens "Forslag til salmevalg" til kirkerårets gudstjenester er den foreslået som salme efter prædikenen til 19. søndag efter trinitatis, 1. tekstrække, hvor evangelielæsningen handler om Jesu møde med den lamme i Kapernaum med tilgivelse af hans synd og med efterfølgende helbredelse: "For at I kan vide, at Menneskesønnen har myndighed til at tilgive synder på jorden" (Mark. 2,1–12). Desuden er den foreslået som nadversalme på 3. søndag efter helligtrekonger, 2. tekstrække, hvor evangelielæsningen beretter om apostlenes bøn til Jesus: "Giv os en større tro"! Men hvor Jesus svarer ved at fremhæve en tro så lille som et sennepsfrø (Luk.7,5–6).

Endelig er salmens to sidste vers (v.7–8) foreslået som afslutning på nadveren på 2. søndag i fasten, 1. tekstrække, hvor evangelielæsningen handler om den kana'anæiske kvinde til hvem Jesus siger: "Kvinde, din tro er stor. Det skal ske dig, som du vil" (Matt.15,21–28). Desuden som afslutning på gudstjenesten 8. søndag efter trinitatis, 2. tekstrække, hvor Jesus i evangelielæsningen siger, at enhver, som hører hans ord og handler efter dem, ligner en klog mand, der har bygget sit hus på klippen (Matt.7,22–29). De to sidste vers kan naturligvis anvendes som udgangssalme ved mange andre gudstjenester, hvor den kristne tro har været det centrale tema.

Salmen synges ifølge salmebogens anvisning enten på originalmelodien af Thomas Laub fra 1918 eller på den førreformatoriske melodi til Guds Søn kom ned fra Himmerig.

Aktstykker fra årets landemode

Prædiken ved landemodegudstjenesten den 11. oktober 2006 i Københavns Domkirke

1. Petersbrev 3,8–15a

Af Holmens provst & orlogsprovst Ejgil Bank Olesen

1.Petersbrev, hvorfra aftenens prædiketekst er hentet, er et trøste- og formaningsbrev stilet til kristne, som i det første århundrede efter Kristus blev udsat for forfølgelser. I brevet opfordres de til, til stadighed og vedholdende under lidelserne, at holde fast ved det kristne håb. Det er vanskeligt for os i dag i vores kirkelige situation og vores virkelighed i øvrigt at følge tankegangen, særligt den om forfølgelserne. Det til trods for at vi ikke behøver at lade blikket glide langt, førend der kan berettes om skræmmende forfølgelser af kristne brødre og søstre. Vi er i den fantastiske situation og har været det i lange tider, at der hos os ikke er noget modsætningsforhold mellem kristentroen og det omgivne samfund, og at vi som kristne ikke kender til øvrighedens undertrykkelse af kirken.

Vores virkelighed er en anden end den, der beskrives i 1.Petersbrev. Men dets værdi og gyldighed gennem hele kristenhedens historie og under alle forhold ligger i den stærke forkyndelse af Kristus, som gennemstrømmer brevet: Kristi død for vores skyld, hans opstandelse, hans herredømme og sejr over alt det onde og hans komme i herlighed. Det var også derfor Luther anså brevet for at være et af Ny Testamentes hovedskrifter. Hvordan skulle vi også kunne gennemføre dåb og begravelse i vor kirke uden ordene: "Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os

til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde".

Forfatteren, om det så er Peter eller en af Pauli disciple eller en helt tredje, har villet sige, at ingen er ladet i stikken. Guds tilbud om frelse gælder alle. Det budskab er ikke alene et budskab for forfulgte mennesker og en efterstræbt kristendom. Det er også et budskab rettet til nutidens mennesker, der lever i en verden, hvor troen ganske vist ikke har trange kår, men dog har vanskelige vilkår på grund af manglende viden og ligegyldighed.

Nok lever vi i en tid, hvor ikke blot den almindelige dansker men også samfundets kulturbærende lag og politikerne er meget optaget af religion og religiøse spørgsmål. Måske en følge af Muhammedkrisen, måske en følge af hele den globale situation, hvor verden og dens problemer på smerteligste vis – sådan som forswarets personel og deres familier atter har erfaret det – er kommet helt tæt på os. Vi er ikke i tvivl om, at troen spiller en enorm rolle. Ej heller efter reaktionerne på pavens forelæsning i Tyskland, og nu allersidst: en mulig ny Muhammedkrise. De andres tro anfægter os og kræver af os, at vi forholder os til vor egen. Men gør vi nu også det?

Må vi ikke give Folketingets formand ret, når han i et interview påpeger, at den største fare for troen er ligegyldigheden.

Eller føle os mere eller mindre ramt, når kagerullen svinges over præstestanden, fordi vi præster berettiget bliver kritiseret for, at vi hellere ville diskutere, hvad der gik galt under Muhammedkrisen, end melde klart ud, hvad vi som kristne tror på. "Folk har krav på at vide hvor præsterne står, hvad de tror på, og hvad der er kirkens bekendelse", lyder kritikken.

Kunne disse eksempler sættes under overskriften: "Tro uden tilhørsforhold båret af ligegyldighed", eller måske: "Det moderne menneske er sin egen Gud"? Uforpligtende tro, hvor der tages det ned fra hylderne

til ens velindrettede tros univers, som passer med den moderne tilværelse, vi har skabt os, en tro, som passer til alt det smukke, en tro uden knaster – en ligegyldig tro.

Men tro uden tilhørsforhold – det er en tro som ikke anfægter, som ikke stiller krav, som ikke gør ondt, som ikke forventer noget, som ikke kræver, at man løfter blikket til sidemanden på kirkebænken, og hvor vi nu ellers færdes og mødes i det offentlige rum. En tro uden tilhørsforhold – en tro på hvad som helst og hvem som helst – det er en tro, som slet ikke anfægtes af formaningerne i 1.Petersbrev, hvor der står: "Lev alle

i enighed, og vis medfølelse, broderkærlighed, barmhjertighed og ydmyghed. Gengæld ikke ondt med ondt eller skældsord med skældsord, men tværtimod med velsignelse, for I er kaldet til at arve velsignelse.”

Den norske forfatter Johan Bojer illustrer tankegangen på denne måde: ”En nyttilflyttet i landsbyen sætter hegn rundt omkring hele sin nyerhvervede ejendom. Indhegningen afslutter han ved at sætte et stort skilt op med en umisforståelig tekst: PRIVAT – INGEN ADGANG. Og så lader han i øvrigt en arrig og bidsk hund bevogte indhegningen for at forhindre folk i at kravle over og forcere hegnet. En dag kravler imidlertid naboen lille datter over med det formål at ville klappe hunden. Men hunden bider den lille pige ihjel.

Byens befolkning er rystede og rasende, og de nægter at tale med den nu meget isolerede og ensomme tilflytter. Købmanden vil ikke sælge ham varer. Da det bliver så tid, nægtes han også at købe såsød. Mandens situation er på alle måder ensom og elendig, udelukket som han er. Han ved ikke sit levende råd.

Men så en dag ser han en mand, som går og sår sædekorn på hans mark. Han løber ud og opdager, at det er den lille piges far. Og han spørger ham: ”Hvorfor gør du det?”. Den lille piges far svarer: ”Jeg gør det for at holde Gud i live i mig”.

En tro uden tilhørsforhold er ikke alene ligegyldig. Den er destruktiv og dræbende. Det illustrerer om noget historien om den lille piges far. Betydningen af ordet ligegyldig er, at det ikke har nogen værdi for mig, og dermed er lige gyldigt, og herfra og så til at sige: ”ærligt talt hvad rager det mig”, dér er der ikke langt. Da Jesus i ørkenen blev fristet af djævelen sagde han: Vig bag mig Satan. Som kirke på Kristi grund må vi

sige: Vig bag mig ligegyldighed – lær mig at tro og være tro overfor det sted, hvor min tro er forankret – og det er i Kristus, den levende Guds søn.

Jesus spurgte engang sine disciple: Hvem siger folk at menneskesønnen er? Og Peter – hans nærmeste – svarer: Du er Kristus, den levende Guds søn. Det er ikke en mening Peter fremsætter. Men han vedkender sig et afhængighedsforhold.

Han siger faktisk: Du er en gåde, som gør at mit liv ser anderledes ud. Du er foruroligende, fordi jeg aner, at den magt, der er din, er så dyb og omfattende, at jeg ikke har andet ord for den end: Guds egen søn. Mit håb, min tro er knyttet til dig.

Hjertets bevægelse, hengivelsen, tilfangetagelsen af en magt større og vældigere end nogen anden, det er det, Peters bekendelse fortæller os om.

At være kristen er altså ikke et spørgsmål om at have meninger. Det er et spørgsmål om at vedkende sig Kristus, fordi han vedkender sig os – at være bundet til Kristus, fordi han har bundet sig til os. Det er at holde Gud i live i os.

I aften, her i Domkirken, hvor vi er samlet til gudstjeneste, til bøn og lovsang førend det årlige udvidede landemode, kunne vi så passende bede om, at vi måtte lære at skelne det sande fra dets skin og lægge al ligegyldighed bag os og tjene troens sag.

Når vi mødes her, er vi ikke i tvivl om, at vores tro er forankret i Kristus, den levende Guds søn. Som kristne har vores tro et tilhørsforhold, hvorfor vi ikke skal nære frygt men netop hellige Kristus i vore hjerter. Det skal kendes, at vi tror på Herren Kristus, at vi bekender ham med mund og hjerte. At troen gør, at vi holder os fra det onde, og gør det gode og søger og stræber efter freden. Amen.

Årsberetning 2006

ved biskop Erik Norman Svendsen

Siden sidste landemode har vi mistet fire præster, der har haft deres sidste embede i Københavns stift:

14/11 2005:
Arne Sigvartsen, Sundby kirke

25/5 2006:
Kirsten Hansen, Kastels og Garnisons kirker

11/6 2006:
Arne Børge Hersaa, Godthåbs kirke, Frederiksberg

12/9 2006:
Ruth Hansen, Skt. Nikolaj kirke, Rønne

Vi vil i sogn og stift bevare det stærke minde om deres liv og gerning og bede Gud bevare dem til en glædelig opstandelse.

Folkekirkens fremtidige struktur

Kirkeminister Bertel Haarder har for alvor sat fokus på folkekirkens fremtidige struktur. Siden sidste landemode har Kirkeministeriets arbejdsgruppe om ændring af den kirkelige struktur således udsendt to debatoplæg, der blev drøftet på to møder i Københavns stift, den 31. januar på Radisson SAS Scandinavia Hotel på Amager og den 22. februar på Hotel Fredensborg i Rønne.

Det ene debatoplæg omhandler de kommende provstigrænser og sigter på i lyset af kommunalreformen at skabe sammenfald mellem provstigrænser og kommunegrænser samt i den forbindelse gennemføre hensigtsmæssige ændringer af stiftsgrænser. Den anden handler om den fremtidige opgavefordeling i sogn, provsti og stift.

I Københavns stift vakte især forslaget om den fremtidige provsti-inddeling debat, idet Holmens provstiudvalg og provstiets menighedsråd kraftigt protesterede mod forslaget om sammenlægning af Holmens og Vor Frue provstier til ét citykirkeprovsti. Også på Bornholm var der stor interesse for at drøfte forslaget om øens fremtidige provstistruktur.

Når det gjaldt debatoplægget om den fremtidige opgavefordeling i sogn, provsti og stift var debatten både i København og på Bornholm især koncentreret om, hvorvidt man skal kunne vælge præsten som daglig leder. Men også spørgsmålet om kompetence for stiftsrådet til at udskrive et bindende bidrag til stiftsfonden på f.eks. højst 1 % af den lokale ligning havde mange både fortalere og modstandere.

På baggrund af høringsrunden, der også har givet mulighed for at menighedsråd, provstiudvalg og stifterne har kunnet indsende kommentarer til arbejdsgruppen,

afleverede arbejdsgruppen i maj måned sit endelige forslag til ændring af provstistrukturen og i tilslutning hertil regulering af stiftsgrænser.

Af forslaget fremgår, at Bornholm bør sammenlægges til ét provsti og at to sogne i Københavns kommune (Højdevang og Solvang) overføres fra Amagerland til Amagerbro provsti. Endelig foreslås det, at antallet af provstier i Københavns kommune nedsættes fra de nuværende 8 til 6 provstier af mere ensartet størrelse end i dag.

Ved kongelig resolution af 29. august 2006 er det meddelt, at Bornholms Østre og Vestre provsti sammenlægges til ét provsti med virkning fra 1. januar 2007, og at to københavnske sogne (Højdevang og Solvang) overføres fra Amagerland til Amagerbro provsti. Der skal derfor holdes ekstraordinært valg til provstiudvalg på Bornholm samt i Amagerland og Amagerbro provstier, ligesom der skal ske nyvalg til stiftsrådet. Resultatet heraf skal foreligge den 6. december.

Københavns stift har på baggrund af en henvendelse fra mig og stiftsrådet fået udsættelse med at fremkomme med forslag til den fremtidige provstistruktur i Københavns kommune, der dog senest skal være på plads fra 1. april 2009, hvor de nye provstiudvalg tiltræder. På den måde er der sikret tid til drøftelse og afklaring af sogne- og pastoratstrukturen, før der tages endeligt stilling til provstistrukturen.

Indhold og form

I juli måned sendte arbejdsgruppen sin omfattende betænkning om opgaver i sogn, provsti og stift i høring. Betænkningen indeholder i alt 20 forslag til ændring af opgavefordeling mv. mellem sogn, provsti og stift.

En første fase i høringen med høringsfrist den 1. september vedrørte de forslag, der har tilknytning til kommunalreformen og de nye provstier, mens anden fase med høringsfrist 1. december vedrører betænkningens mange andre forslag, bl.a. om menighedsrådets opgaver, samvirket mellem præst og menighedsråd, præsten som daglig leder, valg til menighedsrådet, ny budgetprocedure og bindende stiftsbidrag.

Det er bemærkelsesværdigt, at betænkningen indledes med et principielt afsnit om kirkens opgave, hvori det klart understreges, at "Folkekirkens mission som kristen kirke er at forkynde Kristus som hele verdens frelser." Det er kirkens overordnede opgave, der bør være udgangspunkt for de konkrete former, kirkelivet får i sogn, provsti og stift. Indhold og form skal med andre ord passe til hinanden og ikke spilles ud mod hinanden, som det af og til sker i træthed over den megen snak om strukturændringer i disse år.

Betænkningen ønsker gennem sine forslag at skabe bedre vilkår for kirkens liv i sognene samtidig med, at der skabes rum for de former for kirkeliv, der ikke er knyttet til de lokale sognemenigheder, vel at mærke inden for en økonomi, der i bedste fald er uændret. Med særlig glæde har jeg noteret forslaget om et bindende stiftsbidrag, der kan sikre, at stiftet fremover kan tage væsentlige initiativer f.eks. til styrkelse af formidling af kristendom, igangsætning af udviklingsprojekter inden for kirkelig undervisning, diakoni, IT, medier og kirke-musik til gavn for alle stiftets sognemenigheder.

Betænkningen være hermed anbefalet på det varmeste som emne for drøftelser i såvel menighedsråd som provstiudvalg. Det er ganske enkelt fremtidens folkekirke, der er ved at tage form med denne betænkning,

med større mulighed og ansvar for lokalt at prioritere sognets udgifter til de kirkelige aktiviteter, som man anser for de mest påtrængende.

Fra Københavns stift har formanden for stiftsrådet, Inge Lise Pedersen i sin egenskab af medlem af og nu formand for Landsforeningen af Menighedsråds bestyrelse deltaget fra arbejdsgruppens nedsættelse i maj 2005. Københavns biskop har tillige siden 7. februar 2006 deltaget som observatør for biskopperne i arbejdsgruppens møder.

Stiftsrådet

Det rådgivende stiftsråd følger naturligvis debatten om arbejdsgruppens forslag med stor interesse og har også selv taget del i den bl.a. gennem arbejdet i den analysegruppe, der blev nedsat sidste år i september måned og gennem afholdelsen af et internt seminar om samarbejde. En udløber af seminaret er de provstiemøder om samarbejde mellem sognene, som skal gennemføres i alle provstierne med repræsentanter for menighedsrådene og præsterne.

Stiftsrådet vil antagelig i løbet af 2007 kunne fremlægge forslag om mulige forandringer i både provsti-, sogne- og pastoratstrukturen, som det derefter er tanken skal sendes i høring blandt stiftets menighedsråd og provstiudvalg. Forslag og høring vil være baggrunden for de ændringer i pastoratstrukturen, som løbende finder sted, og de indstillinger, som jeg som biskop skal fremkomme med vedrørende den fremtidige provsti-inddeling i Københavns kommune.

Endelig har stiftsrådet siden sidste landemode mødt repræsentanter for alle stiftsudvalg og drøftet udvalgenes nuværende og mulige fremtidige arbejdsområder.

Jeg er overbevist om, at sådanne regelmæssige møder mellem stiftsråd og stiftsudvalg er med til at give stiftsudvalgene god inspiration og opmærksomhed.

Stiftsrådet har siden sidste landemode holdt 4 møder foruden et to-dages arbejdsseminar samt to møder med præsterne fra kreds 1 og 2 og et møde med repræsentanter for menighedsråd og præster i Frederiksberg provsti om samarbejde mellem sogne.

Cirkulære om pastorater

Kirkeministeriet har den 25. september 2006 udsendt et cirkulære om oprettelse, ændring og nedlæggelse af pastorater, fastlæggelse af pastoratsnavne samt oprettelse og nedlæggelse af præstestillinger. Heri bebyrder biskoppen til efter høring af de berørte menighedsråd og præster at foretage ændringer i pastoratstrukturen og inden for stiftets præstebevilling at nedlægge og oprette præstestillinger.

Cirkulæret kan få stor betydning for den fremtidige pastoratsstruktur i stiftet, da det giver mulighed for et godt samspil mellem menighedsråd og biskop i forbindelse med konkrete strukturovervejelser. Anledningen til cirkulæret var en ansøgning fra mig om oprettelse af et nyt pastorat for Davids og Rosenvængets sogne i Østerbro provsti med i alt 3 præstestillinger. Forud var gået knap to års vanskelige forhandlinger med Rosenvængets menighedsråd herom, hvor det ikke lykkedes at nå til enighed om den fremtidige pastoratsstruktur. Når jeg sammen med provsten fastholdt ønsket om at oprette et fælles pastorat for de to sogne hænger det sammen med ønsket om at sikre så god og hensigtsmæssig en præstebetjening som muligt i begge sogne.

I Amagerbro provsti har menighedsrådene i såvel Allehelgens sogn som Sundkirkens sogn bifaldet, at der oprettes et fælles pastorat for de to sogne med i alt 3 præstestillinger. I Vor Frue provsti har menighedsrådene i Domkirken og Skt. Andreas kirke aftalt et to-årigt pastoratsamarbejde, som forberedelse til en sognesammenlægning fra og med næste valgperiode.

Også andre pastoratsændringer trænger sig på for at sikre en større overensstemmelse mellem sognestruktur og pastoratstruktur. Der er således flere igangværende forhandlinger mellem sogne, provsti og stift om fremtidige ændringer af pastoratstrukturen eller om sognesammenlægning. Det siger sig selv, at det er ønskeligt, at der så vidt muligt kan opnås enighed mellem menighedsråd, provsti og stift i sådanne forhandlinger.

Nyt liv i kirkerne

Center for Idræt og Arkitektur på Kunstakademiets Arkitektskole afholdt i samarbejde med Kirkefondet en interessant konference den 1. juni under overskriften: Nyt liv i kirkerne? Formålet var at rejse en diskussion om de arkitektoniske aspekter ved omformning af kirkerum til nye brugsformål, der ikke er i modsætning til den kirkelige brug.

Af såvel arbejdsmæssige som økonomiske grunde er der god grund til at se på nogle af vore kirkebygningers anvendelse i fremtiden. Hvor mange skal evt. tages ud af daglig brug og få status som lejlighedskirker, der f.eks. er i funktion til jul og påske samt af og til ved dåb, vielse og begravelse? Hvor mange skal helt opgives og bruges til noget andet? Eller kan man forestille sig en slags kombinationskirker, hvor der både er plads til kirkens lejlighedsvis brug og til lokalområdets mere almene og kulturelle liv?

Ikke mindst det sidste spørgsmål synes jeg er interessant at få drøftet i god tid, inden man evt. må opgive en kirkebygning.

Debatten er rejst udefra, men ingen forhindrer os i selv at gå videre og drøfte de rejste spørgsmål i menighedsråd og provstiudvalg. Jeg tror det ville styrke folkekirken i København selv at forholde sig realistisk til vore kirkebygningers fremtid, så nogle ikke en skønne dag skal sælges til helt uvedkommende formål.

Visby stift

Venskabsforbindelsen mellem Visby stift på Gotland og Københavns stift har i landemådeåret primært været varetaget på lokalt niveau, hvilket også er en vigtig del af aftalen. Stiftet har dog i september deltaget i et arrangement i Svenska Gustafskyrkan, hvor biskop Lennart Koskinen var på besøg for bl.a. at udnævne kyrkoherda Thomas Stoor til provst i Svensk Kirke i Udlandet. Thomas Stoor får dermed sæde i Domkapitlet i Visby stift og bliver således en vigtig kontaktperson mellem de to venskabsstifter. Til april næste år er der planlagt et dansk delegationsbesøg i Visby stift fra den 25-27. april, og biskop Koskinen har lovet at holde foredrag på stiftspræsteturset til maj næste år. Som dansk kontaktperson til Visby stift er udpeget stiftspræst, Ph.d. Camilla Sløk.

Menighedsrådene

Fra og med den 1. januar 2007 skal menighedsrådene forberede sig på strammere kirkeøkonomi, især i København og på Frederiksberg, hvor der er få gravstedskapitaler til at finansiere de pensionsforpligtelser, som menighedsrådene overtager fra Fællesfonden. Det bør medføre øget opmærksomhed over for udgifter, ikke mindst til lønninger af kirkefunktionæ-

rer og vikarer, som er steget markant de senere år, mens medlemstallet er faldende. Prioritering af særlige arbejdsområder og samarbejde på tværs af sognene er derfor uomgængelig, såfremt folkekirken skal kunne løse sin hovedopgave: at formidle kristendom til det danske folk.

I den forbindelse gør jeg opmærksom på, at Kirkeministeriet har sendt et lovforslag om finansiering af nye præstestillinger i høring, der også vil betyde øgede udgifter for den lokale kirkeligning.

Fra og med den 1. januar 2007 er der lagt op til, at et budgetudvalg i Københavns kommune skal fastsætte kirkeskatteprocenten og forestå fordelingen af kirkeskattemidlerne til de 8 provstier. Det bliver en stor udfordring for budgetproceduren i Københavns kommune, hvor de enkelte provstiudvalg hidtil har måttet forhandle sig til rette med hinanden i det såkaldte koordineringsudvalg.

Menighedsrådene får fortsat mange ansøgere til de ledige stillinger, også vikarstillinger, selv om der ikke er helt så mange ansøgere som for et par år siden.

Jeg vil takke for mange gode og konstruktive møder med menighedsrådene i forbindelse med strukturdrøftelser og besættelse af præstestillinger. Jeg forsøger altid at lytte til menighedsrådenes synspunkter i strukturdebatten, selv om vi ikke altid kan blive enige. I de fleste tilfælde lykkes det dog at finde fælles fodslag, hvilket naturligvis er at foretrække.

Formanden for Stiftsrådet og formand for Lindevang kirkes menighedsråd, Inge Lise Pedersen blev i juni

måned valgt som ny formand for Landsforeningen af menighedsråd. Hun afløser Ejvind Sørensen, der dog fortsætter i Landsforeningens hovedbestyrelse. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke Ejvind Sørensen for virkelig godt samarbejde og lykønske vores egen Inge Lise Pedersen med valget. Vi er både glade og stolte over det valg i Københavns stift.

Præsterne

Jeg får jævnligt henvendelse fra nybagte teologer og menighedsråd om at ordinere til præstestilling med løntilskud. Det må jeg dog næsten altid afvise, da en sådan ansættelse medfører udgifter for stiftet, som skal tages af den faste præstebevilling. Da den i forvejen er stram og forudsætter, at der hele tiden skal være vakante præstestillinger i stiftet og kun i helt særlige tilfælde kan ansættes vikarer, har jeg ikke fundet det forsvarligt at anvende præstebevillingen til jobtræning undtagen i særlige tilfælde.

Menighedsrådene kan dog godt for egen regning ansætte teologer i jobtræning, men i så fald kan de ikke få ordinationstilladelse.

I landemådeåret har der været opslået 13 præstestillinger med i alt 332 ansøgere. Det giver et gennemsnit på 26 ansøgere, men antallet varierer fra 8 ansøgere til stillingen som sognepræst k/b ved De døves kirke til 48 ansøgere til en sognepræstestilling ved Lindevang kirke.

Også i dette landemådeår er flere stillinger i forbindelse med strukturovervejelser ikke blevet opslået på normal vis ved ledighed men betjenes med konstitutter, indtil pastoratstrukturen er faldet på plads gennem forhandling mellem de pågældende menighedsråd, provst og biskop.

Det årlige stiftspræstekursus i maj måned på Grundtvigs Højskole i Hillerød havde i år temaet "Omvendelse" som fællesnævner for det righoldige program, der bød på gode teologiske foredrag, gudstjeneste med nadver, festaften med revy og festligt samvær. En særlig tak til kursusudvalget og den nye tovholder, stiftspræst Camilla Sløk.

Den årlige uofficielle nytårssammenkomst i bispegårdens nytårsdag samlede omkring 60 deltagende præster. Traditionen går tilbage til krigens tid men lever fortsat i bedste velgående, selv om gudstjenesterne nytårsdag i mange sogne er flyttet til om eftermiddagen.

Jeg har også i år holdt et møde med samtlige præster på Bornholm i august måned samt gennemført MUS-samtaler med stiftets provster. Kontakten med stiftets præster foregår naturligvis hele tiden, både ved samtaler i bispegården og i telefonen samt på mail. Rigtig mange præster benytter i dag mailen til at forelægge spørgsmål og synspunkter, og jeg forsøger altid at svare så hurtigt som muligt.

Som det sikkert er de fleste bekendt, har Kirkeministeriet på min foranledning rejst en tjenestemandssag mod en af stiftets præster. Den har fået en del omtale i medierne og har også givet anledning til, at enkelte politikere er gået ind i sagen. Da der er tale om en verserende personsag, har hverken jeg eller andre kirkelige myndigheder mulighed for at kommentere sagens substans, da vi har tavshedspligt. Vi har derfor heller ikke mulighed for at tage til genmæle over for en del af de udtalelser, der er fremkommet i medierne om sagen. Jeg kan derfor ved denne som andre lejligheder kun opfordre til, at man afventer afslutningen på sagen. Først da kan man selv vurdere sagens faktiske indhold.

Jeg vil gerne takke præsterne for megen venlighed, engagement og godt samarbejde også i dette landemodeår.

I landemodeåret har jeg afholdt 4 ordinationer med i alt 12 ordinander.

Værnspræsterne

I de senere år er Forsvaret i stigende omfang blevet et aktivt instrument i Danmarks udenrigspolitik. Danmark deltager således med militære styrker i internationale operationer i flere af verdens brændpunkter.

I ofte kaotiske og uoverskuelige situationer er værnspæsternes tilstedeværelse af uvurderlig betydning. Det kan ikke undgås, at tilværelsens store spørgsmål trænger sig på. Usikkerhed og savn melder sig i de lange pauser og monotone hverdage, soldaterlivet også er præget af. Her står værnspæsterne til rådighed med gudstjenester og sjælesorg. Evangeliet om syndernes forladelse og det evige livs håb skal forkynnes netop der, hvor livet er svært. Med gudstjenester og sjælesorg forsøger man at opretholde et rum med normalitet, ro, hjemlighed og omsorg midt i alt det fremmede.

Værnspræsterne deler i ét og alt vilkår med soldaterne. Det betyder, at de skal være godt forberedt til opgaven gennem øvelser og uddannelse i Danmark. Menigheder og sogne skal i perioder undvære deres præst. Familier skal undvære deres far – eller mor. Det kalder på en ikke ubetydelig offervilje og forståelse hos alle parter.

I forbindelse med tilskadekomst og død har værnspæsterne også herhjemme måttet påtage sig ofte tunge

opgaver, som også har kostet fravær fra det civile embede.

En ny værnspæsteordning tilpasset denne nye, skærpede situation er principgodkendt, men mangler endnu den sidste finpudsning.

Udlandstjenesten berører p.t. ca. 20 præster og præstefamilier om året i kortere og længere perioder.

Folkekirkens katastrofeberedskab

Ovenpå det hektiske år 2004/05 med Tsunami katastrofen og Sharm el Sheik terror-bombningen, hvor det folkekirkelige katastrofeberedskab var aktiveret, gav 2005/06 tid til refleksion og omrokeringer. Det har i det hele taget været et år med udskiftninger af beredskabspræster, idet flere feltpræster har forladt beredskabs-tjenesten for at koncentrere sig om felttjenesten og andre har aftjent deres "værnepligt" i beredskabsarbejdet. Der har fundet omrokeringer sted i politiet som følge af politireformen og i beredskabssektorerne som følge af kommunalreformen.

Det folkekirkelige beredskabsarbejde lider stærkt under mangel på midler til iværksættelse af uddannelse af nye beredskabspræster, til øvelser og materiel. De menighedsråd, der i 2005/06 har støttet arbejdet skal derfor have en hjertelig tak.

Provst Sten Wenzel-Petersen har som leder af det kirkelige beredskab i region Hovedstaden deltaget i et par seminarer om kirke-politi samarbejde i Stockholm og København, herunder deltaget i risikoanalyser (ulykker og terror) og deltaget i planlægning og implementering af SBØ (Sygehusberedskab Øresund).

Der har været et par øvelser/seminarer i Kastrup lufthavn og et enkelt seminar under ledelse af Lars Rönnmark, Göteborg: "Fortællingens betydning i bearbejdningen af voldsomme hændelser."

Den årlige mønstring fandt sted i Helsingør domkirke med efterfølgende års-evaluering.

Desuden har sognepræst Søren Sievers i juli måned været udsendt til Damaskus af Det Internationale Humanitære Beredskab for at bistå Udenrigsministeriet med hjemrejser fra Damaskus for danskere, der skulle evakueres fra krigen i Libanon.

Jeg vil udtrykke en stor tak til alle, der i 2005/06 har stillet sig til rådighed og ydet en prisværdig indsats for at få uddannelse, øvelse og kompetence i det folkekirkelige katastrofeberedskab i region Hovedstaden.

Danske Sømands- og udlandskirker

Den danske sømandskirke i New York er blevet ombygget og genindviet af mig den 16. oktober 2005. Ved samme lejlighed blev menighedens nye præst Kristian Hein indsat af DSUKs generalsekretær. Det blev en festlig uge med mange arrangementer, der gav mig god lejlighed til møde præst, kirkeråd og menighed.

I januar 2006 besøgte jeg den danske sømandskirke i London for at holde nytårstale og søndagsgudstjeneste. Også her har man fået ny præst, idet pastor Hanne Vejs Christensen har afløst Thomas Reventlow Bruun, der er blevet sognepræst i Søllerød. Sømandskirken i London har to præster tilknyttet, idet Henrik Olsen har særlig ansvar for skibsbesøg.

Endelig besøgte jeg i april 2006 sammen med kirkeminister Bertel Haarder den danske menighed på Solkysten i Spanien i anledning af, at den danske menighed fejrede 25 års jubilæum. Også her var der en række arrangementer foruden festgudstjeneste på lørdag og kirkedag i Margrethekirken med foredrag af Bertel Haarder og mig. Jeg vil gerne sende menigheden og pastor Karsten Erbs en stor hilsen med tak for et meget vellykket jubilæumsbesøg.

Samme uge deltog ministeren og jeg i den festlige åbning af det nye sømandskirkecenter i Algeciras i det sydligste Spanien. Dagen begyndte med, at jeg forestod festgudstjenesten i den skotske kirke på Gibraltar efterfulgt af selve åbningen af sømandskirkecenteret i Algeciras ved kirkeminister Bertel Haarder og med deltagelse af mange danskere. Sømandspræst Asger Mørck og fru Annette står for den daglige drift af centeret, der besøges af mange danske søfolk fra den nærliggende containerhavn.

DSUK har 31 kirker og 24 præster over hele jorden samt 24 præster og 35 menigheder i Sydslesvig. Man håber allerede næste år at kunne udsende en dansk præst til Shanghai i Kina, hvor der bor over 800 danskere.

Stiftsårbog, Infocenter og Stiftstidende

Årbog for Københavns stift 2005 satte denne gang fokus på begreber som forlig og forsoning, der blev behandlet fra vidt forskellige vinkler i en række velkrevne essays.

Folkekirkens Infocenter i Københavns stift har i landemodeåret hver uge udsendt et elektronisk ugebrev og ni numre af Stiftstidende med aktuelt nyt og baggrundsorientering om kirkelivet i stiftet.

Jeg har noteret, at også dagspressen har lært at bruge Infocenterets elektroniske ugebrev i deres omtale af folkekirken i Københavns stift.

Jeg vil gerne takke begge redaktioner for en dygtig og engageret indsats med disse væsentlige udgivelser og publikationer, der er med til at formidle inspiration og information til hele stiftet.

Stiftsudvalg, stiftscentral og skoletjeneste

Som bebudet sidste år i landemodeberetningen har de forskellige stiftsudvalg været indbudt til at mødes med stiftsrådet og orientere dem om arbejdet.

De tre stiftsudvalg om henholdsvis nye religiøse strømninger, mission og etniske minoriteter har planlagt en omstrukturering af deres arbejde, så de fremover danner ét stiftsudvalg med dertil knyttede arbejdsgrupper. Det skulle både give bedre mulighed for at prioritere indsatsen og forenkle arbejdsgangen. Det nye fælles udvalg ser sig som en god, lokal sparingspartner til stiftssamarbejdet "Folkekirke og Religionsmøde".

Stiftsudvalget for Etniske Minoriteter holdt den 29. maj en høring i Domkirken om afviste irakiske asylansøgere og fulgte det op den 10. oktober med et foretræde for Folketingets Integrationsudvalg. I den forbindelse har man udarbejdet en rapport om afviste irakiske asylansøgere, som en række folkekirker og præster i København gennem en årrække har fået nær kontakt med og holdt gudstjeneste for. Der er tale om såvel kristne som muslimske irakere – heriblandt en del børn og ældre – der ikke kan eller tør vende hjem, og som i gennemsnit har boet på asylcentre i Danmark i knap 5 år.

Henvendelsen skal ikke ses som et forsøg på at føre en bestemt asylpolitik men er et ønske om at bevidne og dokumentere et problem, som vi ønsker politikerne ser opmærksomt på. Rapporten kan ses på stiftets hjemmeside.

Jeg henviser til de trykte årsberetninger fra Stiftsudvalget for mellemkirkeligt arbejde, Stiftsudvalget for diakoni, Stiftsudvalget for mission, Stiftsudvalget for arbejdet blandt etniske minoriteter, Stiftsudvalget om nye religiøse strømninger, Københavns stiftscentral for undervisning, Folkekirkens Skoletjeneste i København og på Frederiksberg og Stiftsudvalget for Det Danske Bibelselskab.

Sjælesorg for kristne homoseksuelle

Kirkens Korshær har efter en henvendelse fra mig og mine kolleger besluttet at oprette en sjælesorgstjeneste for kristne homofile, der har brug for hjælp til at leve både med deres kristne og homoseksuelle identitet uden at skulle fornægte den ene del. Sjælesorgstjenesten bliver en folkekirkelig tjeneste i Korshærsregi og kommer til at fungere fra 1. januar som en hjemmeside, hvortil homoseksuelle via mail eller telefon kan henvende sig med deres tanker og problemer i forhold til deres seksualitet.

En tilsvarende tjeneste i det norske "Kirkens Bymission" har vist et klart behov herfor, da der i Norge er en høj selvmordsprocent blandt unge, kristne homoseksuelle. Tjenesten er ikke et alternativ til den sjælesorg, som enhver præst er skyldig at yde folk, der opsøger præsten. Men netop i Korshæren er der erfaring for, at mange henvender sig, fordi de kan være helt anonyme.

Jeg vil gerne takke korshærschefen Bjarne Lenau Henriksen og Korshærens bestyrelse for dette nye ini-

tiativ, som jeg ved er efterspurgt af adskillige her i stiftet

Stiftsfonden

Af stiftsfondens midler er der i 2005 givet samlede tilskud på i alt 227.467 kr. hvilket er 29.144 kr. mindre end året før. De faldende udgifter skyldes hovedsageligt, at der på trods af en stigning i udgifter til stiftspræstekurset på ca. 20.000 kr. er sket et fald i de ordinære uddelinger.

Menighedsrådenes bidrag er steget lidt fra 201.360 kr. i 2004 til 205.650 kr. i 2005. Selv om bidragene gennem de senere år har stabiliseret sig omkring de 200.000 kr., er driftsresultatet gennem de senere år faldet og har i de seneste tre år endog været negativt

I 2005 er der endvidere modtaget i alt 25.000 kr. fra Chr. P. Hansen og hustrus Fond til særlige initiativer.

Stiftsfonden har fortsat brug for menighedsrådenes opbakning, da det indtil videre er den eneste mulighed for at finansiere nye tiltag og støtte præster, der ønsker at deltage i relevante efteruddannelsestilbud, der ikke hører ind under TPC (Folkekirkens Pædagogiske Center).

Landemodet

Der har været afholdt to provstemøder i København i landemodeåret, men dertil kommer de mange drøftelser, som jeg har med provsterne enkeltvis i årets løb. Jeg vil takke provsterne for godt og loyal samarbejde og for deres store arbejdsindsats.

Stiftsøvrighed og stiftsadministration

Som meddelt sidste år er stiftamtmand Bente Flindt Sørensen udnævnt til direktør for statsforvaltningen

i Hovedstadsområdet. Lykkeligvis fortsætter hun i sin stilling som stiftamtmand i Københavns stift men får som følge af sit nye udvidede arbejdsområde tillige tillagt Helsingør stift. Jeg ser frem til vores fortsatte samarbejde, hvor stiftamtmandens store juridiske og administrative kompetence, smittende humør og arbejdsglæde er en daglig inspiration for mig og stiftsadministrationen.

Stiftskontorchef Jørgen Christiansen er gået på pension med udgangen af marts 2006. Reelt fratrådte han dog med udgangen af maj 2005, og stiftet har derfor måttet undvære en jurist på fuld tid i et helt år. Heldigvis er stillingen som ny stiftskontorchef nu besat pr. 1. juni med Helle Ostenfeld, der er cand.jur. og hidtil har arbejdet i forsvarrets personaleafdeling. Helle Ostenfeld er oprindelig fra Esbjerg og har tidligere sejlet som styrmand i ØK.

Jeg byder den nye "styrmand" i stiftet hjertelig velkommen også i landemodesammenhæng.

Helle Ostenfeld har fra første dag med stor energi og dygtighed taget sig af de mange sager og personale spørgsmål. Samtidig vil jeg sige en varm tak til stiftsfuldmægtig Anne-Margrethe Andersen for en myreflittig og dygtig indsats som konstitueret stiftskontorchef. Anne-Margrethe Andersen fortsætter heldigvis i stiftet som souschef.

Stiftkasserer Frank Menzel er efter 19 år i stiftet gået på pension med udgangen af september 2006. Jeg vil takke ham for lang og god tjeneste og ønske ham et godt otium. I hans sted er vores FLØS-ansvarlige Morten Palsbro blevet konstitueret som økonomifuld-mægtig.

Desuden er nyansat Bettina Hansen som FLØS-medarbejder

Også Bente Kragh er gået på pension med udgangen af juni måned efter 10 år på bispekontoret. Vi vil savne hendes venlige og engagerede indsats. I hendes sted er ansat Christa Marott.

Malene Sejr Kaulfuss er på barselsorlov og herunder er ansat cand.jur. Birgitte Wismer-Pedersen, der tidligere har vikarieret i stiftet.

Endelig vil jeg gerne takke alle stiftets medarbejdere for en god og ekstraordinær indsats i landemodeåret, hvor vi har skiftet usædvanlig mange medarbejdere i Stiftsadministrationen.

Jubilæer og kirkefester

I landemodeåret har følgende kirker fejret jubilæum:

Skt. Mattæus kirke 125 år, Sundkirken 50 år, Garnisons kirke 300 år og Trinitatis kirke 350 år.

Den 18. november 2005 fejrede DOKS (Dansk organist- og kantorforbund) sit 100 års jubilæum bl.a. med festgudstjeneste i Trinitatis kirke.

Den 29. november 2006 fejredes 300 året for udsendelse af de første missionærer til Tranquebar med forelæsninger på Københavns Universitet, festgudstjeneste i Københavns Domkirke og efterfølgende samvær i bispegården.

Sømandshjemmet Bethel i Nyhavn fejrede sit 100 års jubilæum den 19. marts bl.a. med festgudstjeneste i Sømandskirken Bethel.

Endelig deltog jeg i august 2006 i Holar Domkirkes 900 års jubilæum. Holar er det næstældste bispesæde på Island. Domkirken i Skalholt fejrede i juli sit 950 års jubilæum, hvor biskop Jan Lindhardt deltog som folkekirkens repræsentant.

En fødselsdagsfest

I februar måned var der i BT en stor omtale af biskoppers runde fødselsdage i almindelighed og min i særdeleshed. "Danske biskopper er vilde med at fejre sig selv", stod der i avisen, der bl.a. henviste til min 60-års fødselsdag i januar 2001, der angiveligt kostede kirkeskatteyderne 118.092 kr. Bortset fra beløbet størrelse, der naturligvis kan diskuteres og blev diskuteret, undlod BT at fortælle, at det ikke var mig, der indbød til fest, men derimod Domkirkens menighedsråd sammen med stiftets øvrige ledelse.

I en efterfølgende redegørelse til kirkeministeriet herfor skrev stiftamtmand Bente Flindt Sørensen bl.a.:

"Receptionen kom i stand efter et ønske fra Vor Frue sogns menighedsråd om at markere biskoppens fødselsdag med en festgudstjeneste i Vor Frue Kirke (Domkirken) med efterfølgende reception i Universitetets festsal."

"Antallet af deltagere, der på forhånd blev skønnet til omkring 600, bestod af menighedsrådsmedlemmer fra stiftets 110 menighedsråd, præster og provster samt samarbejdspartnere, f.eks. kirkelige organisationer, foreninger, kirkeministeriet."

"Ved receptionen overrakte samtidigt de 110 menighedsråds officielle gave til stiftet: Thomas Kluges portræt af biskoppen i ornat.

Indtil biskoppens afgang er portrættet ophængt i bispegårdens repræsentationslokaler. Herefter ophænges det i Vor Frue Kirke, således som det er tradition."

Vor Frue sogns menighedsråd har desuden refunderet stiftet halvdelen af udgifterne til receptionen.

Efterfølgende har såvel rigsrevisor som kirkeminister udtalt, at de ikke har fundet grund til at kritisere de foretagne dispositioner.

En barnedåb

Christiansborg Slotskirke var lørdag den 21. januar 2006 ramme om dåb af kronprinsparrets første barn og landets tronfølger. Mens det meste af befolkningen fulgte den kirkelige handling direkte på TV, døbte jeg ham med navnet Christian Valdemar Henri John.

I en tid, hvor en del børn ikke bliver døbt med den kristne dåb, var den kongelige barnedåb en god lejlighed til at vise, hvad der er den kristne dåbs indhold og betydning. Christiansborg Slotskirke, som kun bruges ved særlige anledninger, var tillige en meget smuk ramme om denne begivenhed

Hvad kan du tilbyde mig som muslim, præst?

Islams udfordring til forkyndelsen i folkekirken

Af biskop Steen Skovsgaard

"Hvad kan du tilbyde mig som muslim, præst? Og nu skal du ikke komme med et billigt svar og sige: 'kærlighed!' eller noget i den retning. Nej, hvad kan du tilbyde mig?"

Spørgsmålet blev stillet af en ung muslim i forbindelse med en paneldebat.

Som nyudnævnt stiftspræst vedr. islam og kristendom var jeg i 1995 inviteret til et møde med en stor gruppe muslimer i Gellerup. Det var et debatmøde om islam og kristendom, hvor skoleleder og imam Abdul Wahid Pedersen og jeg skulle komme med oplæg og debattere.

Og så kunne der efterfølgende stilles spørgsmål fra salen.

Det var hér, at den unge, selvsikre muslim trådte frem, tog mikrofonen i hånden og spurgte: "Hvad kan du tilbyde mig som muslim, præst?"

Hvad skulle jeg dog svare?

Heldigvis havde jeg lidt tid til at tænke mig om, for han havde nemlig meget på hjerte og snakkede godt for sig til forsamlingen, men endelig tav han, og jeg skulle nu forsøge at give ham et svar.

Men hvad siger man til en ung, selvsikker muslim, som stiller et så enkelt og fundamentalt spørgsmål, hvor han i få ord ønsker at få vide, hvad jeg som præst har i posen til ham?

Hvad kunne jeg som kristen tilbyde ham som muslim?

Og når jeg nu ikke engang måtte komme med "et billigt svar" og sige: "kærlighed"?

Jeg valgte at svare ham på følgende måde: "Jeg må sige, at jeg kun har det, som du kalder et billigt svar at give dig. Jeg kan nemlig tilbyde dig "nåden." Og ordet: "nåde" kommer af det latinske ord: "gratia", som betyder gratis, så det må jo siges at være billigt. Det er, hvad jeg kan tilbyde dig!"

I øjeblikket, da jeg havde sagt det, syntes jeg selv, at det var et helt godt svar. Det var da både klart og sandt, og de få kristne, som jeg havde fået overtalt til at være med til mødet, nikkede. De syntes vist også, at det var helt godt svaret.

Til gengæld rystede den unge muslim bare på hovedet, og det gjorde de øvrige over 100 muslimer også.

Det sagde dem tilsyneladende ikke noget som helst. For hvad var det dog for et svar at give? De hverken kunne eller ville forstå det eller tage det til sig.

Og aftenen fortsatte med andre spørgsmål.

Men indtrykket af den unge muslim og de mange andre muslimer, som rystede vantro eller opgivende på hovedet over mit svar, blev stående længe efter. Og det står stadig meget levende for mig.

For hvad var der galt? Var det mig, som ikke forstod at svare ordentligt, siden de reagerede på den måde? Skulle jeg ha' givet ham et helt andet svar?

Det tror jeg!

Jeg burde i stedet have svaret noget i retning af:

"Jeg må desværre skuffe dig. Jeg har slet ikke noget at tilbyde dig. Sådan som du spørger mig, og sådan som jeg oplever dig, når du stiller dig så selv sikker frem her foran mig og os, så giver du jo indtryk af, at du er rig! Du har nok i din egen tro. Du er mæt. Derfor kan jeg ikke tilbyde dig noget. Evangeliet er nemlig for fattige, for sultne og tørstige. For dem, som føler, at de ikke har nok, eller som har opdaget og ved med sig selv, at de ikke slår til overfor Gud og overfor andre mennesker. Det er sådanne mennesker, som evangeliet dybest set retter sig imod, og som Jesus levede og døde for. Og sådan har du det slet ikke, kan jeg mærke.

Men den dag, hvor du skulle gå hen og få følelsen eller erkendelsen af, at du ikke slår til, og du bliver usikker på, om du nu har gjort nok i forhold til Gud og til andre mennesker, eller om Gud elsker dig og vil ha' noget med dig at gøre, den dag må du love mig at komme tilbage. For så har jeg noget at tilbyde dig. Indtil da må du nøjes med islam!"

Et sådant svar ville ganske vist ha' været længere, men der ville også ha' været mere for den unge muslim at tænke på. Hvis jeg havde svaret ham sådan ville han og tilhørerne højst sandsynligt have følt sig både ramt og provokeret. Måske ville han også være blevet forarget.

Det havde alt sammen været godt og rigtigt. Det ville ha' været helt på sin plads, at han blev sat på plads. For selvom han i første omgang ville reagere negativt og nok ikke var indstillet på at acceptere mit svar, så ville han helt sikkert bedre kunne forstå det og respektere det. Langt bedre end min tale om den billige nåde.

Som det skete en anden gang i en samtale med en muslim. Jeg havde fortalt om mit syn på islam og

Koranen, og da jeg var færdig, var den unge muslimske mand ikke tilfreds med min udlægning. I stedet spurgte han mig fortøret og alvorligt: "Er du godt klar over at du vil komme til at stå til regnskab på dommens dag, når du afviser at Koranen er Guds Ord?"

Trængt op i en krog kunne jeg ikke lade være med at svare ham: "Er du godt klar over, at du vil komme til at stå til regnskab på dommens dag, hvis du afviser Jesus som Guds Ord og Guds frelse?"

Han blev mærkeligt nok hverken chokeret eller vred over svaret, men havde til gengæld heller ikke mere at sige. Det var tydeligt, at samtalen var slut, men alligevel var der ingen tvivl om, at han følte, at det var fair. Han fik jo igen med samme alvor og tone, som han selv lagde ud med, og det respekterede han. Hvis jeg derimod havde afvist ham eller talt om Guds kærlighed og tilgivelse ville det ha' været forkert og uforståeligt for ham. Han havde det godt med at blive mødt med et direkte og klart modspil.

Derfor duer det ganske enkelt ikke, hvis vi i forkyndelsen og i samtalen med muslimer alene taler om den billige nåde eller Guds tilgivelse af syndere. De fatter det ikke. De vil kun have foragt til overs for en sådan snak. Det er for nemt og for billigt.

Og det har de jo ret i. At forkynde den billige nåde er i virkeligheden at forråde selve evangeliet.

Det er noget som Dietrich Bonhoeffer gør opmærksom på i sin bog: Efterfølgelse. Her skriver han bl.a.(s. 25):

"Men er vi også klar over, at denne billige nåde i højeste grad har været ubarmhjertig imod os? Er den pris, vi i dag må betale med de organiserede kirkers sammenbrud andet end en nødvendig følge af den for billigt erhvervede nåde? Man gav forkyndelsen og sakramenterne billigt, man døbtte, man konfirmerede,

man tilsagde et helt folk syndernes forladelse, uspurgt og betingelsesløst. Man gav af menneskelig kærlighed det hellige til spottere og vantro, man udøste strømme af nåde uden ende, men kaldet til streng efterfølgelse af Kristus hørtes sjældnere. Hvor var indsigten fra den gamle kirke, som gennem dåbsundervisningen trofast vågede over grænsen mellem kirken og verden, over den dyre nåde? Hvor var Luthers advarsler mod en evangelieforkyndelse, som gjorde menneskene sikre i deres gudløse liv?"

At være sikre i vores gudløse liv! Sådan ser mange muslimer faktisk på de kristne i Danmark. Vi virker selv sikre midt i vores gudløshed. Midt i et dybt sekulariseret samfund ser og hører de jo, hvordan de kristne lever uanfægtet og veltilpassede videre. Ja, de hører endda, at kristne kan fornægte Gud og oplever, at de tilsyneladende er ligeglade med etik og moral.

Har de kristne da overhovedet et gudsforhold?

Beder I?

Faster I

Har jeres tro konsekvenser?

Er I klar over, at der er en dommedag?

Sådan spørger muslimer, og hvis vi som kristne overhovedet skal kunne gøre os håb om at få lidt af deres opmærksomhed og få dem til andet end bare at ryste på hovedet af os, så er jeg overbevist om, at vi bliver nødt til at være helt anderledes direkte i forkyndelsen, samtidig med at vi må være langt mere synlige og troværdige som kristne.

Hvis man derfor skal tale om islams udfordring til Folkekirken, må dette være den største.

Spørgsmålet er om vi præster er parate til det?

Er vi f.eks. parate til at være mere direkte, ja endda truende, i forkyndelsen? Tør vi sige til en muslim: "Jeg har desværre ikke noget at tilbyde dig, så længe du er så sikker på dig selv og din egen tro!

Du må først omvende dig. Du må gå i dig selv og turde se i øjnene, at du er meget langt fra Gud!" Eller: "Hvordan kan du dog tro, at du vil kunne undgå at blive ramt af Guds dom? For du har jo, hånden på hjertet, ikke engang kunnet overholde de få og overkommelige krav, som stilles dig i islam. Selv her har du svigtet og er skyldig! Skyldig til dom og til straf!".

Og hvis så muslimen skulle finde på at sige, at han da bestemt har opfyldt Guds vilje iflg. islam, så kan vi jo passende fortælle ham, at de krav, som stilles i islam, kun er en bleg afglans af, hvad Gud i virkeligheden kræver af ham!

Det er ikke svært at finde belæg for. F.eks. i Jesu ord fra Bjergprædikenen: "Hvis I kun elsker dem, der elsker jer, hvad løn kan I så vente? Det gør tolderne også! Og hvis I kun hilser på jeres brødre, hvad særligt gør I så? Det gør hedningerne også!..Nej: "Elsk jeres fjender og bed for dem, der forfølger jer..ja, vær fuldkomne som jeres himmelske Fader er fuldkommen."

Det er Guds krav til sine skabninger og børn: "I skal være fuldkomne". Og: "Hvis jeres retfærdighed ikke langt overgår de skriftkloges og farisæernes, kommer I slet ikke ind i Himmeriget!"

Mange af Jesu ord og opgør med farisæerne kan sagtens læses som et opgør med islam.

Derfor kunne vi også oversætte bjergprædikenen ord således: "Hvis jeres retfærdighed ikke langt overgår muslimernes retfærdighed er I fortabte. I vil ikke kunne bestå på dommens dag!"

En sådan tale er i hvert fald noget som muslimer kan forstå. Ikke mindst fordi tanken og talen om dommedag i høj grad er noget, som beskæftiger troende muslimer og deres tanker og Gudsforhold.

Jeg var engang på besøg ved en imam i Gellerup. Allerede 1 min. inde i samtalen begyndte han at tale om dommedag.

For, som han sagde: "Der går faktisk ikke en time, hvor jeg ikke tænker på dommedag".

Han var så bange og optaget af tanken, at den fyldte ham, ikke bare med respekt, men indimellem også med stor frygt og usikkerhed.

Det blev en lang samtale, hvor jeg naturligvis måtte fortælle ham, hvorfor jeg ikke var bange for dommedag.

Men måske skulle jeg også her ha' ventet lidt med det hurtige svar, eller den hurtige og "billige" trøst. Jeg skulle nok i stedet have dvælet i længere tid ved hans frygt. Solidarisk ha' fulgt ham ind i mørket og afmagten og gjort den større og dybere end den var. Jeg kunne passende ha' fortalt ham, at han var endnu længere fra Gud!

– Det står endnu værre til med dig, for Gud kræver langt mere af dig end du tror! Gud forlanger en endnu større retfærdighed! Så du har i høj grad grund til at frygte Gud og Guds dom!

Bartholdy skriver i én af sine prædikener, hvordan guds frygten er helt nødvendig for at vi kan høre evangeliet. Ja, faktisk er guds frygten det eneste sted, hvor vi for alvor kan høre og tage imod evangeliet.

Om troende muslimers guds frygt er der ingen tvivl! Den er de opdraget i; men forkyndelsens opgave er bare ikke, som vi måske tror og praktiserer, at gøre den mindre, men tværtimod at hjælpe dem med at gøre den større. Så stor, at de til sidst ikke længere ved, hvad de skal stille op. Først da vil der være en mulighed for, at de kan høre evangeliet eller i det mindste forstå hvad det handler om, når vi taler om, at Gud elsker og tilgiver syndere.

Derfor kan man godt sige, at den store udfordring til Folkekirkens forkyndelse i forhold til muslimerne må være at kunne genoptage en troværdig dommedags forkyndelse.

En forkyndelse, som på moderne vilkår og i et sprog, som muslimer vil forstå, fastholder talen om dommedag, fortabelsens mulighed, samt gerningernes og det retfærdige livs nødvendighed i forhold til at kunne bestå på dommens dag. Nemlig de gerninger og den retfærdighed, som kommer af troen.

Det skal jo kunne ses på os, at vi er Guds børn. Det skal kunne ses og afspejles i vore liv, at vi har mødt evangeliet.

Og det er det andet og mindst lige så svære: at være synlige kristne. At turde og kunne leve i det nye liv, som vi er kaldet og døbt til. Vi er jo blevet alt for usynlige og alt for vant til at påstå, at troen ikke behøver at kunne ses eller at have konsekvenser i hverdagen.

Men det er falsk tale.

Troen har og skal netop ha' konsekvenser. Direkte og synlige konsekvenser i vort helt almindelige daglige liv.

Det er ganske enkelt et spørgsmål om forkyndelsens troværdighed, at der er frugter.

Derfor er det en stor opgave at være forkynder, ikke mindst overfor muslimer, som måske mere end mange andre har øje for troværdigheden og gerningerne.

Men sådan har det jo altid været. Det er en uhyre vanskelig opgave at skulle stille sig op og forkynde, sandt og troværdigt.

Som Søren Kierkegaard siger det et sted på sin sædvanlige skarpe måde om forkynderens opgave: "Derfor er det et vovestykke at prædike; thi idet jeg bestiger det hellige sted – hvad enten kirken er overfyldt eller så godt som tom, hvad enten jeg selv er opmærksom eller ikke: jeg har én tilhører mere, end hvad der er til at se, en usynlig tilhører, Gud i himlene, som jeg rigtignok ikke kan se, men som sandelig kan se mig." Forkynderen har derfor iflg. Kierkegaard først og fremmest den opgave: "at være sig selv, at være sand."

"Og at være sand" – fortsætter Kierkegaard: "det er, at han selv er, hvad han forkynder, eller dog stræber efter at være det, eller dog er sanddru nok til at tilstå, at han ikke er det."

Sammenfattende kan man sige, at hvis vi vil forkynde Kristus som vort og verdens eneste håb og lys, så må vi først være parate til at indse og pege på mørket udenfor ham. For så længe muslimer tror, at der er håb og lys i islam, hvorfor skulle de så lytte til os? Så har de jo ikke brug for mere.

Luther skriver et sted, at islam er Guds ris til en lunken kristenhed!

Med andre ord: når de kristne bliver lunkne i troen, så sender Gud islam for at gøre os varme igen. For at vække os.

I det lys kan islam ses som et spark til den bløde og indforståede forkyndelse, som er uden skarpe kanter.

Den forkyndelse, som er holdt op med at tro på og forkynde dommedag og fortabelse. Som er uden alvor og konsekvenser og uden synlige krav og gerninger. Hvor Gud opfattes som en stor, varm og blød bamse, som dybest set er ligegyldig og ligeglad med, hvad vi gør, eller hvordan vi forvalter og lever vort liv.

Så i stedet for at forbande islam og muslimer, skulle vi nok takke Gud for islam og muslimernes tilstedeværelse i vort land.

For måske kan de være med til at vække os og befri os fra en bleg, lunken og blodfattig forkyndelse, så en gammel, lunken kristenhed vækkes op af dvale.

Artiklen, som var udgangspunkt for biskop Steen Skovsgaards landemodeforedrag, er tidligere offentliggjort i forbindelse med essaykonkurrence i Præsteforeningens Blad

Referat af forårsprovstemøde 19. april 2006

ved stiftsfuldmægtig Anne Margrethe Andersen

Med undtagelse af stiftamtmand Bente Flindt Sørensen, der havde meldt afbud, deltog samtlige landemodets medlemmer i drøftelserne.

For mødet var fastsat følgende dagsorden:

1. Siden sidst.
2. Det udvidede landemøde i København og på Bornholm.
3. Orientering om strukturovervejelser i stiftsrådet.
4. Folkekirken.dk
5. MUS-samtaler.
6. E-mail korrespondance.
7. Erfaringerne med anvendelse af e-post herunder evt. overvejelser af forenklinger i arbejdsgange og sagsbehandling.
8. Samtaler med ansøgere.
9. Landemodets og provstemødernes funktion set i relation til en mere permanent ordning med stiftsråd.
10. Medarbejderudviklingssamtalerne. Hvilke muligheder er der i relation til at forbedre præsternes "medarbejderudvikling".
11. Arbejdspladsvurdering. Hvilke muligheder er der i relation til det psykiske arbejdsmiljø.
12. Studieorlov og puljemidler til provster.
13. Eventuelt.

Under eventuelt ønskedes et nyt forslag om "rullende" vagtskemaer for præsterne drøftet kort.

ad. 1. Siden sidst.

a) Erik Norman Svendsen oplyste, at cand. jur. Helle Ellens Ostenfeld er ansat som ny stiftskontorchef pr. 1. juni 2006.

b) Erik Norman Svendsen orienterede dernæst om stiftsøvrighedens høringssvar til de to oplæg fra Kirkeministeriets arbejdsgruppe om ændring af den kirkelige struktur.

For så vidt angår forslaget til den fremtidige provstiinddeling havde stiftsøvrigheden i sit svar til ministeriet taget konsekvensen af stiftsrådets ønske om at drøfte såvel sogne- og pastoratsstrukturen som provstistrukturen i stiftet. Stiftsøvrigheden havde på den baggrund begrænset sin udtalelse til alene at omfatte de ændringer, der er en umiddelbar følge af kommunalreformen, d.v.s. sammenlægningen af Bornholms 2 provstier til ét provsti og overflytningen af 2 sogne fra Amagerland provsti til Amagerbro provsti.

Vedrørende oplægget "Opgaver i sogn, provsti og stift" havde stiftsøvrigheden i svaret til ministeriet været positiv over for de foreslåede ændringer i opgavefordelingen. Omkring stiftsøvrighedens fremtidige opgaver var der særligt peget på, at disse burde omfatte juridisk tilsyn med menighedsråd og provstiud-

valg, tilsyn med administrationen af fællesfonden, godkendelseskompetence vedrørende menighedsrådenes beslutninger omkring kirker og kirkegårde, overordnet ledelse af stiftsadministrationen samt deltagelse i landemodet. Begrænses stiftsøvrighedens arbejdsopgaver til disse områder, var det dernæst stiftsøvrighedens opfattelse, at det ville være muligt for de udnævnte direktører for de nye statsforvaltninger at indgå i stiftsøvrigheden i 2 stifter. Stiftsøvrighedens øvrige opgaver ville kunne overgå til biskoppen.

Erik Norman Svendsen omtalte endvidere den omfattende debat, der havde været i blandt andet medierne omkring Holmens provstis fremtid. Der var under debatten fremkommet flere forslag til provstigrænsændringer og provstisammenlægninger, men stiftets endelige indstilling til ministeriet om den fremtidige provstistruktur vil afhænge af de kommende strukturdrøftelser i stiftsrådet.

Man drøftede i øvrigt kort tidshorisonten for de foreslåede ændringer, der er en umiddelbar følge af kommunalreformen.

c) Erik Norman Svendsen oplyste, at der var nedsat en arbejdsgruppe til at fremkomme med et forslag til behandling af gejstlige læresager. Erik Norman Svendsen indgik i denne arbejdsgruppe sammen med biskop Kjeld Holm, departementschef Jakob Heinsen og afdelingschef Steffen Brunés. I lyset af Grosbøll-sagen havde man anset det nødvendigt at finde en bedre model til behandling af vanskelige lærelæresager. Man ville som udgangspunkt beholde den nuværende lovgivning, men supplere/udvide proceduren med nedsættelse af et forberedende læreudvalg, der skal have til opgave at tage stilling til, om en eventuel læresag skal rejses.

d) Erik Norman Svendsen omtalte herefter folkekirkenes rolle i forbindelse med Muhammed-krisen og oplyste, at Udenrigsministeriet under krisen havde trukket på nogle af biskopperne, her i blandt ham selv. Endvidere havde to biskopper, Karsten Nissen og Steen Skovsgaard deltaget i en delegationsrejse til Egypten, hvor man mødtes med religiøse ledere fra de arabiske lande for at drøfte den opståede situation. Biskop Steen Skovsgaard havde ligeledes været i Wien sammen med udenrigsministeren.

e) Erik Norman Svendsen oplyste dernæst, at der havde været en forhandling med Præsteforeningen omkring stiftets lokallønspulje og udmøntningen af de opslåede studieorlovs. I den forbindelse var det af Præsteforeningen blevet oplyst, at man var i forhandling med Kirkeministeriet omkring omklassificering af en række præstestillinger til lr. 34 samt tillæggelse af en række 25.000 kroners tillæg. Udgifterne til disse omklassificeringer, hvoraf der dog ikke var nogen i Københavns stift, og tillæg ville ligeledes skulle afholdes af stiftets lokallønspulje.

f) I lyset af Tsunami-katastrofen i julen 2004 var der nedsat et udvalg under Kirkeministeriet til at se nærmere på folkekirkenes katastrofeberedskab. Udvalget har dog endnu ikke været samlet.

g) Der havde endvidere været en forhandling med værnprovsterne om den fremtidige værnspræsteordning. Som følge af Danmarks øgede deltagelse i løsningen af internationale opgaver var kravene til værnpræsterne stigende, og de skulle derfor rustes bedre til opgaven gennem øget uddannelse. Dette ville imidlertid medføre et øget fravær fra sognet, som de tilbageværende kolleger må dække ind.

På den baggrund var det besluttet, at præsterne skal vederlægges for deres merarbejde, og at merarbejdsvederlaget skal komme den afløsende kollega til gode. Det aftaltes, at vænsprovsterne skulle give en kort redegørelse for status på landemodet i efteråret 2006.

h) Erik Norman Svendsen orienterede afslutningsvis om to tjenesterejser, han havde gennemført siden landemodet i oktober 2005. Dels havde han været i New York for at genindvie den danske sømandskirke der, dels havde han sammen med kirkeministeren været i Fuiengiola, Spanien, i anledning af 25 års jubilæet for den danske menighed der. Endvidere havde han og ministeren været i Algeciras i forbindelse med indvielse af et nyt kirkecenter under DSUK.

ad. 2. Det udvidede landemøde i København og på Bornholm.

I lyset af Muhammed-krisen havde Erik Norman Svendsen bedt biskop Steen Skovsgaard om at være taler ved det udvidede landemøde i København onsdag den 11. oktober 2006 og ved det bornholmske landemøde mandag den 6. november 2006. Holmens provst, Eigil Bank Olesen prædikere ved landemødegudstjenesten i København.

ad. 3. Orientering om strukturovervejelser i stiftsrådet.

Erik Norman Svendsen orienterede om arbejdet i stiftsrådet. Det var blevet besluttet, at stiftsrådet skulle gennemarbejde hele strukturen i stiftet, både pastorats- og sognestrukturen og provstistrukturen. Som et led i dette arbejde var der nedsat en mindre analysegruppe til at se nærmere på og fremkomme med forslag til parametre, der kunne/skulle indgå ved stiftsrådets vurdering af blandt andet pastorats- og sognestørrelser.

Erik Balslev-Clausen redegjorde kort for analysegruppens overvejelser. Man drøftede dernæst biskoppens masterplan herunder spørgsmålet om planens inddragelse i stiftsrådets arbejde. Det blev besluttet, at biskoppen skulle indhente evt. kommentarer fra de enkelte provster med henblik på en ajourføring med eventuelle nye lokale initiativer og overvejelser.

ad. 4. Folkekirken.dk.

Erik Norman Svendsen oplyste, at aftalen om etablering og drift af Folkekirken.dk nu var underskrevet af biskopperne, og at bestyrelsen var påbegyndt sit arbejde. Fuldmægtig Malene Sejr Kaulfuss var Københavns stifts repræsentant i bestyrelsen og provst Erik Balslev-Clausen suppleant. Endvidere var Landsforeningen af Menighedsråd blevet tilknyttet bestyrelsen med observatørstatus. Samtidig var bestyrelsen blevet bemyndiget til at forhandle med Cyberkirken.dk omkring et eventuelt samarbejde eller en integrering af Cyberkirken i Folkekirken.dk. Man drøftede kort spørgsmålet om tilsynet med de præster, der yder sjælesorg under Cyberkirken, og der var enighed om, at tilsynet påhvilede biskoppen i det stift, hvor den enkelte præst er ansat.

ad. 5. MUS-samtaler.

Medarbejderudviklingssamtaler er nu indført som obligatorisk ordning. Provsterne er herefter forpligtede på at gennemføre MUS-samtaler med provstiets præster 1 gang årligt. Samtidig skal provsterne fremsende indberetning til bispeembedet om de gennemførte samtaler. Uanset gennemførelsen af de obligatoriske samtaler opfordrede Erik Norman Svendsen provsterne til fortsat også at tage en samtale med nyanstattede præster kort efter deres ansættelse i provstiet. Erik Norman Svendsen oplyste videre, at provsterne

ville blive indkaldt til samtale hen over sommeren og efteråret, da provster også er omfattet af reglerne om MUS-samtaler. Man drøftede kort provsternes arbejdsmæssige situation som følge af de mange nye arbejdsopgaver herunder MUS-samtaler og arbejdspladsvurderinger.

ad. 6 og 7. E-mail korrespondance og erfaringerne med anvendelse af e-post herunder evt. overvejelser af forenklinger i arbejdsgange og sagsbehandling.

Punkterne 6 og 7 blev behandlet samlet. Erik Norman Svendsen anmodede om, at al tjenstlig post til stiftet måtte blive sendt til stiftets officielle postkasse kmkbh@km.dk, og ikke til biskoppen eller den enkelte sagsbehandler. Personlige forespørgsler o.l. kunne dog som hidtil sendes direkte til biskoppen. Af hensyn til videre fremsendelse til menighedsråd eller Kirkeministeriet blev provsterne samtidig anmodet om, at henvendelser fra provsterne og provstiudvalgene måtte blive fremsendt til stiftet med e-post som vedhæftet fil. Finn Vejlggaard rejste spørgsmål om anvendelse af digital signatur. Det blev hertil oplyst, at det ved fremsendelse af sager inden for kirkenettet ikke var nødvendigt at anvende digital signatur.

ad. 8. Samtaler med ansøgere.

I forbindelse med besættelsen af ledige stillinger i stiftet er det normal kutyme, at alle ansøgere til faste stillinger kommer til en samtale med biskoppen. Da der for tiden er et forholdsvis stort antal ansøgere til de ledige stillinger, opfordrede biskoppen derfor provsterne til ikke at henvise ansøgere til samtale, hvis de pågældende tidligere har været til samtale med biskoppen i forbindelse med en anden ledig stilling i stiftet.

Provsterne blev samtidig opfordret til også selv at tage en personlig samtale med ansøgerne til de ledige stillinger i provstiet.

ad. 9. Landemodets og provstemødernes funktion set i relation til en mere permanent ordning med stiftsråd.

Erik Balslev-Clausen udtrykte ønske om en styrkelse af provstemøderne som et samtaleforum for såvel det gejstlige embede som præsternes embedsførelse. Erik Balslev-Clausen rejste samtidig spørgsmål om, hvorvidt der skulle være faste dagsordenspunkter på dagordenen for provstemøderne og Landemodet. Fra anden side blev der givet udtryk for, at der burde ske en afklaring og afbalancering af forholdet mellem stiftsrådet og provstekollegiet/Landemodet.

Erik Norman Svendsen bemærkede, at Landemodet indtil nu havde fungeret som en slags stiftsråd, dvs. som rådgivende organ for biskoppen. Erik Norman Svendsen fandt dernæst, at stiftsrådet var et vigtig organ i stiftssammenhæng blandt andet set i relation til ønsket om at inddrage menighedsrådene i de væsentlige drøftelser, der forgår og skal foregå i stiftsrådet. Landemodet har imidlertid også en anden funktion – en "stabsforpligtelse", idet provsterne er og fortsat vil være biskoppens nærmeste medarbejdere i provstiet. I øvrigt vil Landemodet fortsat fungere som rådgivende organ for biskoppen, og ingen emner vil være undtaget fra drøftelse i provstekollegiet/ Landemodet.

ad. 10. Medarbejderudviklingssamtalerne. Hvilke muligheder er der i relation til at forbedre præsternes "medarbejderudvikling".

Erik Norman Svendsen oplyste, at stiftet kun havde en meget lille bevilling til rådighed på Fællesfondens budget til medarbejderudvikling.

Dette beløb var hidtil hovedsageligt anvendt til tilskud til præsters deltagelse i kurser under "Åbent Universitet". Herudover måtte tilskud til præsters kompetenceudvikling komme fra enten Stiftsfonden eller fra Kompetencefonden. Fra provsteside blev det stærkt understreget, at der måtte følge øgede midler med fra ministeriets side til kompetenceudvikling, såfremt intentionerne omkring medarbejderudvikling skal tages alvorligt. Det blev besluttet, at spørgsmålet tages op i Landemodet på et senere tidspunkt, når provsterne har gennemført den første runde obligatoriske MUS-samtaler med præsterne.

**ad. 11. Arbejdspladsvurdering.
Hvilke muligheder er der i relation til det psykiske arbejdsmiljø.**

For mange præster er det vanskeligt at balancere mellem menighedsrådets kompetence over for de ansatte og præstens begrænsede kompetence over for de ansatte, hvilket også aktualiserer spørgsmålet om præsten som daglig leder. Da spørgsmålet om præsten som daglig leder imidlertid indgår i Kirkeministeriets oplæg omkring opgavefordelingen mellem sogn provsti og stift, blev det besluttet at udskyde emnet til en nærmere drøftelse på et senere tidspunkt, evt. forårsprovstemødet i 2007.

Leo Kamstrup Olesen gjorde opmærksom på, at der som udgangspunkt kun skulle gennemføres arbejdspladsvurdering hvert 3. år, og at APV-rapporterne skulle indsendes til bispeembedet. Endvidere gjorde Leo Kamstrup Olesen opmærksom på, at Arbejdstilsynet havde indledt en omfattende screening af folkekirkens arbejdspladser.

ad. 12. Studieorlov og puljemidler til provster.

Det blev besluttet, at Erik Norman Svendsen skulle

tage spørgsmålet om provsternes lønudvikling samt spørgsmålet om studieorlov op over for Præsteforeningen. Erik Balslev-Clausen skulle tage de samme spørgsmål op over for Provsteforeningen.

ad. 13. Eventuelt.

Erik Norman Svendsen omtalte en henvendelse fra Kirkeministeriet om frikøb af præster til IT-projekter. På grund af de meget stramme præstebevillinger havde biskopperne ikke kunne tiltræde et frikøb men i stedet henvist til, at eventuelt fravær fra embedet i forbindelse med sådanne projekter måtte dækkes ind over rådighedsordningen.

Erik Norman Svendsen orienterede videre om en henvendelse fra et menighedsråd på Frederiksberg vedrørende gennemførelse af et forsøg med rullende vagtskema for kirkens 3 præster. Det var herefter tanken, at præsterne skulle have en uge fri for kirkelige handlinger hver 3. uge, medmindre der måtte være fremsat særligt ønske om den pågældende præst. Ordningen skulle køre som et forsøg i en 3-måneders periode, blandt andet for at undersøge om man herved opnåede en bedre udnyttelse af ressourcerne. Der var enighed om, at en sådan ordning måtte forudsætte, at man opnåede en reel arbejdsfordeling, og at præsterne var enige herom. Med hensyn til spørgsmålet om hvorvidt sådanne ordninger skulle indsendes til bispeembedet til godkendelse, blev det overladt til provsterne selv at vurdere, hvorvidt biskoppens godkendelse af eventuelle forsøgsordninger er nødvendig.

Referat fra Landemodets forhandlinger den 10. og 11. oktober 2006

ved stiftskontorchef Helle Ostenfeld

I forhandlingerne deltog alle landemodets medlemmer. Stiftamtmand Bente Flindt Sørensen deltog den 11. oktober 2006.

Der var for mødet fastsat følgende dagsorden:

1. Godkendelse af dagsorden
2. Meddelelser
3. Årsberetning ved biskoppen
4. Årsberetning fra stiftsudvalgene
5. Ny repræsentant til stiftsfondens bestyrelse
6. Orientering fra værnspovsterne om den nye værnspæsteordning
7. Værnspræst/beredskabspræst
8. Værnspræsternes tjeneste i relation til det almindelige præstearbejde
9. Orientering om det administrative fællesskab og fælles kapitalforvaltning
10. Fremhævelse af reglerne for udskudt ferie
11. Vedrørende ferieoverførsel
12. Forhold vedrørende sygdom/langtidssygemelding
13. Henvendelse fra Elisabeth Bøtkjær om konfirmationsforberedelse
14. Hvorledes vil proceduren være i forbindelse med den af ministeriets arbejdsgruppe foreslåede reduktion af antallet af provstier i Københavns Kommune

15. Vil det være muligt at indføre en praksis, som hvert år giver provsten mulighed for en eller to uger med forlagt tjeneste til egne teologiske studier
16. Skal der afholdes fælles MUS-samtaler for provsterne
17. Vurderingerne af embedsboligerne
18. Orientering om IT-status
19. E-dag 1. januar 2007
20. Hvornår kan præster holde fri dagen før en fredag
21. Kan præster tage fast bopæl i udlandet
22. Udveksling af de første erfaringer med den lovpligtige mus-samtale for provster (biskoppen) og for præster (provsterne), herunder mulighederne for støtte til efteruddannelse
23. Den aktuelle situation for indledende konfirmationsundervisning (kirkeskole i 3. – 4. klasse). Provsterne anmodes evt. om at være forberedt på at redegøre for, hvorledes de seneste års udvikling har været på området i provstiet, og om der er områder/skoler, som IKKE tilbydes denne undervisning
24. Forårsprovstemøde
25. Det udvidede landemode 2007 i København og på Bornholm, herunder valg af prædikant og taler
26. Eventuelt

Velkomst ved biskop Erik Norman Svendsen. Domprovst Anders Gadegaard tog mod valget som ordstyrer.

Ad 1. Godkendelse af dagsorden

Dagsordenen blev godkendt.

Ad 2. Meddelelser

Erik Norman Svendsen oplyste, at Helle Ostenfeld den 1. juni 2006 tiltrådte som ny stiftskontorchef. Helle Ostenfeld orienterede kort om personalesituationen i stiftsadministrationen.

Erik Norman Svendsen konstaterede med tilfredshed, at det var lykkedes de københavnske provster med kort varsel at finde yderligere besparelser på 3,1 mio.kr. for på denne måde at holde kirkeskatten i Københavns kommune for 2007 i ro på 0,8 %, som er uændret fra 2006.

Der er tilmeldt 330 til aftenens Landemode i Universitets Festsalen. I samme forbindelse udtalte Erik Norman Svendsen, at der havde været en uheldig artikel i Københavns Stiftstidende om, at kirkernes personale ikke var velkomne til Landemodet, hvilket er direkte forkert, men at man på grund af pladsforholdene er nødsaget til at begrænse deltagerantallet. Landemodet foreslog at invitere formændene/ repræsentanter for kirkernes personaleorganisationer til næste års landemode.

Ad 3. Årsberetning ved biskoppen

Årsberetningen blev drøftet og der blev nævnt et par få ændringer til indarbejdelse.

Særligt vedrørende stiftsfonden, der med de nye lovforslag nedlægges, idet der i stedet tænkes oprettet bindende stiftsbidrag, der skal forvaltes af Stiftsrådet (stiftsudvalg for økonomi), blev det nævnt, at der kan være behov for at tydeliggøre, hvilke formål der

i dag falder ind under stiftsfonden, og som forventes fortsat under den nye ordning. Således blev der fremsat ønske om, at stiftspræstekursus udtrykkeligt nævnes som én af de formål, Stiftsrådet fremover bør kunne tilgodese ved vurderingen af uddeling af stiftsbidrag.

Ad 4. Årsberetning ved stiftsudvalgene

Årsberetningerne blev drøftet, og enkelte kommentarer herunder til beretningen fra Stiftsudvalget for diakoni søges indarbejdet. Endvidere var der en enkelt kommentar til bibelselskabets beretning. Landemodet udtrykte stor tilfredshed med stiftsudvalgenes årsberetninger, der var af høj kvalitet.

Ad 5. Ny repræsentant til stiftsfondens bestyrelse

Sognepræst Charlotte Ellermann har fået embede i Helsingør stift, og Landemodet skal i medfør af Vedtægten for Københavns Stiftsfond, § 2, udpege en ny repræsentant. Der var enighed om, at sognepræst Niels Henrik Olesen, Simon Peters kirke, skulle spørges, om han vil være interesseret i opgaven.

Til lykke til Charlotte Ellermann med hendes embede og tak for hendes indsats i Københavns stiftsfond.

Ad 6. Orientering fra vænsprovsterne om den nye vænspræsteordning

Ole Brehm Jensen redegjorde for, hvilke principper der ligger i den nye vænspræsteordning. Vænspræster vil fremover få et vederlag for at gøre tjeneste i forsvaret. Endvidere vil de få forhøjelse af vederlag under udsendelse. Og endelig vil de kolleger i hjemsoget, der fungerer som afløser eller på anden måde løfter en større byrde som følge af vænspræstens udsendelse til missionsområde, få et vederlag for dette.

Pengene er allerede bevilget fra forsvaret. Det er et stort ønske for vænsprovsterne, at vænspræsteordningen behandles under ét, og der er forventning om, at den nye ordning træder i kraft i løbet af få uger.

Ad 7. Vænspræst / beredskabspræst

Ole Brehm Jensen oplyste, at der er et vist overlap mellem beredskabspræster og vænspræster, men principielt kan man ikke beklæde begge poster. Beredskabspræsten er dedikeret det civile beredskab (kastrofeberedskabet), og vænspræsten gør tjeneste for forsvaret eller hjemmevernet. Der er dog stadig et par få præster, der beklæder begge poster. I en overgangsfase har dette ikke været noget problem, men på baggrund af indstilling fra Finn Vejlggaard erklærede Landemodet sig enig i, at overgangsfasen slutter pr. 1. januar 2007.

Ad 8. Vænspræsternes tjeneste i relation til det almindelige præstearbejde

Leo Kamstrup-Olesen nævnte et konkret problem, hvor en præst skulle deltage i en militær øvelse, hvorfor kollegaen var blevet anmodet om at overtage en konfirmationsgudstjeneste.

På baggrund af denne hændelse, som klart er et enkeltstående tilfælde, udtrykte et enig landemode, at vænspræsters fravær på grund af øvelser og uddannelse i videst muligt omfang aftales med den civile provst, så det ikke bliver nødvendigt at aflyse vigtige kirkelige handlinger.

Omhandler en vænspræsts fravær udsendelse til en international mission, forholder det sig naturligvis anderledes, idet der er en beredskabsforpligtelse over for forsvaret.

Vilhelm Værgø ønskede at understrege vigtigheden af, at når man har søgt og fået ansættelse som vænspræst, skal der også bruges tid på uddannelsen og beredskabet. Det er vigtigt med forståelse for dette, og at de civile provster er opmærksom på dette. Erik Balslev-Clausen ville gerne benytte lejligheden til at fremhæve det store arbejde, der i denne sammenhæng og uden særligt vederlag er udført af vænspræsterne igennem årene.

Ad 9. Orientering om det administrative fællesskab og fælles kapitalforvaltning

Helle Ostenfeld orienterede om det administrative fællesskab og den fælles kapitalforvaltning, herunder status i forhold til Københavns stift, hvor man i øjeblikket er i færd med at lægge en række bogføringsopgaver til det Administrative Fællesskab i Lolland-Falsters stift. Endvidere orienterede Helle Ostenfeld om fælles kapitalforvaltning, hvor mulighederne, for at stifter fremover skal kunne forvalte deres kapitaler under ét, i øjeblikket undersøges.

Ad pkt. 10. og 11. Fremhævelse af reglerne for overført og udskudt ferie

Helle Ostenfeld orienterede om feriereglerne og fremhævede navnlig, at fra 1. maj 2007 er det provstens opgave at påse, at ferie og særlige feriedage afvikles, da de fremover kun undtagelsesvist vil kunne udbetales. Mulighederne for at overføre ferie blev gennemgået og det blev fremhævet, hvornår sådanne aftaler bør indgå til stiftet.

Derudover anmodede Helle Ostenfeld om, at en opgørelse over præsters afviklede og tilbageværende ferie pr. 31. december hvert år sendes til stiftet.

Da der nu er mulighed for at kunne opspare ferie over flere år – indtil 2 uger om året – drøftedes en

række hensyn i den forbindelse, fx formålet med ønsket og kollegernes mulighed for at kunne løse opgaverne under et langt fravær. Der vil i hvert enkelt tilfælde være tale om, at der skal indgås en aftale, som parterne er enige i indholdet af. I den forbindelse bemærkede Erik Norman Svendsen, at såvel korte som langvarige feriefravær skal dækkes af rådighedsordningen, og der kan ikke blive tale om at ansætte vikarer.

Ad. 12. Forhold vedrørende sygdom/langtidssygemelding

Helle Ostenfeld orienterede om reglerne om sygdom. I den forbindelse blev det fremhævet, at der i hver enkelt tilfælde skulle være en skriftlig raskmelding, der som udgangspunkt opbevares i provstiet. De månedlige opgørelser over sygedage, bedes fortsat sendt til stiftet, da de danner grundlag for Indenrigsministeriets statistik.

Det aftaltes, at i de tilfælde, hvor det bliver nødvendigt at søge bopælskommunen om refusion, vil stiftet udfylde de nødvendige blanketter på baggrund af melding fra provstiet på den 14. sygedag.

Ad. 13. Henvendelse fra Elisabeth Bøtkjær om konfirmationsforberedelse

Finn Vejlgård ønskede drøftet, om der er et generelt behov for at få ændret aftalen med Københavns Kommune om tidspunkterne for konfirmationsforberedelse, således at man (igen) kan gå over til morgenundervisning. Aftalen (anno 1930) med kommunen går ud på, at børnene skal have mulighed for at deltage i konfirmationsforberedelse kl. 14 mandag eller samme tid torsdag, når de går på 7. klassesetrin. Men som udgangspunkt er det en forhandling mellem det enkelte sogn

og skolebestyrelsen, også om undervisningen i stedet skal ligge på 8. klassesetrin.

Da talen var på konfirmationsforberedelse og de dispensationer, der i øjeblikket gives til fordel for nytænkning af undervisningsformen, udtrykte Finn Vejlgård betænkelighed, såfremt konfirmationsundervisningen udelukkende foregår i weekenden, da undervisningen bliver sårbar i forhold til den enkelte konfirmands eventuelle fravær.

Det aftaltes, at konfirmationsundervisning som helhed tages op på forårsprovstemødet på baggrund af indlæg fra Finn Vejlgård. De øvrige provster anmodes om at indhente evalueringer fra konfirmationsundervisningen, både den ordinære og den ekstraordinære.

Ad. 14. Hvorledes vil proceduren være i forbindelse med den af ministeriets arbejdsgruppe foreslåede reduktion af antallet af provstier i Københavns kommune

Erik Balslev-Clausen spurgte til selve proceduren for reduktionen, idet det fremgår af betænkning 1477, at arbejdsgruppen anbefaler, at Københavns kommune reduceres fra 8 til 6 provstier. For at sætte gang i overvejelserne, havde han udarbejdet et forslag til provstinddeling i Københavns kommune. Forslaget vil indgå i drøftelser på forårsprovstemødet.

Erik Norman Svendsen oplyste, at Københavns stift har fået udsættelse af løsning af den fremtidige provstistruktur til 2009.

Men dette bør ses i sammenhæng med menighedsrådsvalgene i 2008, hvor Stiftsrådets drøftelser og forslag til ny sogne- og pastoratsstruktur er afsluttet. Erik Norman Svendsen oplyste, at Stiftsrådet agter, som afslutning på sine overvejelser om struk-

turændringer, også at drøfte provstistrukturen. Stiftsrådets forslag om provstistruktur vil naturligvis blive forelagt Landemodet og provstiudvalgene.

Erik Norman Svendsen oplyste videre, at der i øjeblikket gennemføres møder i provstierne om samarbejdsmuligheder mellem sogne og præster.

Det blev foreslået, at Landemodet på forårsprovstemødet kunne drøfte en fremtidig provstistruktur i København, således at biskoppen vil kunne fremlægge Landemodets vurdering for Stiftsrådet. Landemodet tilsluttede sig dette forslag.

Sten Wenzel-Petersen kunne oplyse, at man på Vesterbro var i gang med en debat om opgaveløsningen, og at man i den forbindelse afholdt et seminar sidst på måneden. Temaet for seminaret er: Hvordan kan Sydhavnen og Vesterbro bidrage til det kirkelige liv i København. Det er dog samtidig vigtigt at bevare en lokal identitet for sognene på Vesterbro og i Sydhavnen. Erik Norman Svendsen hilste Vesterbros initiativ velkomment som et godt eksempel på, at man i lokalområdet tænker i nykabelser i strukturen. I den anledning henlede Erik Norman Svendsen opmærksomheden på et nyt cirkulære fra Kirkeministeriet, der giver biskoppen kompetence til at oprette, ændre og nedlægge pastorater i stiftet samt inden for præstebevillingen at oprette og ændre præstestillinger. Forinden sådanne tiltag skal der ske fornøden høring af de implicerede parter.

Ad. 15. Vil det være muligt at indføre en praksis, som hvert år giver provsten mulighed for en eller to uger med forlagt tjeneste til egne teologiske studier.

Erik Norman Svendsen oplyste, at han er indstillet på i lighed med præster at give provster op til en uges frihed til teologiske studier eller andet relevant op-

datering af uddannelse for præste- eller provstetjenesten. De skal dog i hvert enkelt tilfælde ansøge biskoppen om dette, og fraværet skal dækkes af rådighedsordningen.

Ad. 16. Skal der afholdes fælles MUS-samtale for provsterne.

Erik Balslev-Clausen oplyste, at reglerne giver mulighed for at gennemføre en fælles MUS-samtale og mente, at dette kunne være hensigtsmæssigt i visse sammenhænge. Sten Wenzel-Petersen foreslog en drøftelse om vejen frem som tema for fælles MUS men understregede, at det dog ikke er sikkert, at en fælles MUS i alle tilfælde kan erstatte den individuelle samtale.

Erik Norman Svendsen tilkendegav, at han gerne afholder en fælles MUS-samtale i januar 2007 efter at de individuelle er overstået, og imødeser forslag til temaer senest den 15. dec. 2006. I det omfang temaerne bedre egner sig til drøftelse på forårsprovstemødet, vil emnerne blive drøftet dér.

Ad. 17. Vurderingerne af embedsboligerne.

Erik Balslev-Clausen beklagede den måde huslejestigningerne var blevet effektueret, hvor arbejdsgiveren med meget kort varsel for en række præster havde beslået en uforholdsmæssig stor del af de midler, der er til rådighed for den enkelte præst, når skat, husleje og andet er betalt.

Gotfred Larsen oplyste dertil, at hjemmelsgrundlaget udspringer fra finansministeriet, og at der er tale om fælles fastsatte regler for alle offentlige myndigheder, der udlejer tjenesteboliger. Kirkeministeriet undersøger i øjeblikket på baggrund af en henvendelse fra Præsteforeningen blandt andet mulighederne for en langsommere stigningstakt.

Erik Norman Svendsen tilføjede, at første varsel om at der skulle ske nyvurderinger af tjenesteboliger under kirkeministeriets område kom for omkring 10 år siden. Generelt set må utilfredshed med tjenesteboligerne indvirkning på præsternes ansættelsesforhold mere være en sag for de faglige organisationer, Præsteforening, Provsteforening og Bispeforeningen end for Landemodet. Erik Norman Svendsen ønskede at fremhæve, at bispeforeningen har været særdeles aktiv overfor ministeren i denne sag med særlig henblik på at få stigningen graderet over længere tid.

Ad. 18. og 19. Orientering om IT-status og E-dag (1. januar 2007)

Helle Ostenfeld orienterede om, at der fortsat kun leveres kirkenet pc-ere til brug for sognepræster K/B. Hvis man i øvrigt ønsker en km.dk-adresse, fordrer det, at menighedsrådet indkøber en pc via IT-kontoret. Har man allerede en km.dk adresse, er det nu blevet muligt at kontrollere sin outlook fra ens private pc ved hjælp af mobiltelefon.

Som led i kampagnen for at gøre hele folkekirken digital pr. 1. januar 2007, planlægger IT-kontoret stormøder stiftsvis med deltagelse af menighedsråd, stift, IT-kontoret samt landsforeningen for menighedsråd. Provstierne vil blive opfordret til at deltage i dette møde for Københavns stift, idet det dog ikke er endelig fastlagt endnu. Mødet skal støtte op om e-dagen og give de menighedsråd, der endnu ikke er tilmeldt e-post løsningen mulighed for at fremsætte spørgsmål mv.

Endvidere er der udsendt folder til alle menighedsråd om, hvordan man kommer på e-post løsningen. Der indlægges tillige sedler i mange papirbreve til menighedsrådene med samme oplysning.

Vedrørende digital signatur oplyses det, at når menighedsrådet sender post indenfor Kirkenettet, skal posten ikke sendes krypteret. Men når posten skal sendes til en borger eller kommune eller andre udenfor Kirkenettet, skal den krypteres.

Københavns stift har den 2. oktober 2006 sendt brev (elektronisk og post) ud om, at generel information fra den 1. december alene vil blive sendt på intranettet (Intrasuiten), i en overgangsperiode vil vigtige informationer dog tillige blive sendt i papirpost til de menighedsråd, der endnu ikke er på Kirkenettet.

Ad. 20. Hvornår kan præster holde fri dagen før en fridag ?

Erik Norman Svendsen oplyste, at stillet på spidsen kan en præst ikke fast regne med at have fri fx kl. 16 dagen før sin fridag, idet der kan opstå vigtige opgaver, som den pågældende nødvendigvis skal deltage i, fx aftengudstjeneste eller menighedsrådsmøde.

Ad. 21. Kan præster tage fast bopæl i udlandet.

Helle Ostenfeld oplyste, at for så vidt angår præster, der har tjenestebolig stillet til rådighed, er spørgsmålet irrelevant.

Kirkeministeriet har imidlertid oplyst, at det forventes, at præster uden tjenestebolig kan være på arbejde i løbet af nogenlunde kort tid, så præsten kan passe sit arbejde på betryggende vis.

Ad. 22. Udveksling af de første erfaringer med den lov-pligtede MUS-samtale for provster (biskoppen) og for præster (provster), herunder om mulighederne for støtte til efteruddannelse.Erik Norman Svendsen oplyste, at de indtil nu gennemførte MUS har været af informativ karakter, og der har ikke været mange fælles punkter.

Vedrørende præsters efteruddannelse nævnte Anders Gadegaard det som et problem, at der alene kan søges midler fra stiftsfonden til præsters kursus og efteruddannelse. Leo Kamstrup-Olesen oplyste, at det er muligt for menighedsrådet at finansiere mindre udgifter til kurser til præster, navnlig for så vidt angår udgifter til IT-kurser. Sten Wenzel-Petersen oplyste, at problemet er taget op i provstiudvalget på Vesterbro, idet man dér ser MUS samtalen som et fælles anliggende.

Peter Holm kunne oplyse at døvepræsterne har haft stor glæde af tilskud fra kompetencefonden. Landemodet konkluderede, at der var behov for en fortsat dialog og undersøgelse af, hvilke muligheder der er for finansiering.

Ad. 23. Den aktuelle situation for indledende konfirmandundervisning (kirkeskole 3-4. klasse).

Erik Norman Svendsen oplyste, at der er overvejelser i gang om, at alle folkekirkens medlemmer i et område skal modtage tilbud om indledende konfirmandundervisning.

Provsterne fremlagde hver især erfaringen på den indledende konfirmandundervisning i folkeskolerne i provstierne. Der er stor forskel på hyppigheden, men de steder, hvor den indledende konfirmandundervisning gennemføres, sker det typisk med stor succes. Der er dog en række sogne, hvor man gerne vil i gang med undervisning, men hvor personaleressourcen ikke helt er til stede.

Der kan også være andre faktorer, der spiller ind ved beslutningen om, hvorvidt indledende konfirmandundervisning kan iværksættes, fx skolernes tilgængelighed og elevernes sammensætning og antal. I et provsti (Østerbro) havde man i stedet for indledende konfirmandundervisning iværksat projekter i skoletjenesteregí, i øjeblikket: Kirkekundskab og Bibelkundskab. Skoletjenesten bliver derved mere lokal end i øjeblikket. Der er enighed om i Landemodet, at sognemedhjælpere gør en stor indsats ved gennemførelsen af den indledende konfirmandundervisning. Endvidere var Landemodet enig i, at emnet er et vigtigt punkt i provstidráftelserne.

Ad. 24. Forårsprovstemøde.

Forårsprovstemødet blev foreløbig fastsat til fredag den 13. april 2007 i Bispegården. Endvidere bedes torsdag den 12. april 2007 reserveret.

Ad. 25. Det udvidede landemøde 2007 i København og på Bornholm, herunder valg af prædikant og taler.

Det udvidede landemøde finder sted torsdag den 11. oktober 2007. Foreløbig påtænkes de egentlige Landemodefórhándlíngerne påbegyndt den 11. oktober, men såfremt der måtte vise sig behov derfor, påbegyndes de i stedet den 10. oktober 2007.

Ved landemodegudstjenesten prædiker hærprovst Ole Brehm Jensen og i hans forfald provst ved Bornholms Provsti Gotfred Larsen.

Det bornholmske landemøde finder sted den 5. november 2007.

Ad. 26. Eventuelt.

Intet under eventuelt. Mødet sluttede den 11. oktober kl. 13.00.

Stiftsudvalget for mellemkirkeligt arbejde

ved universitetslektor Karsten Fledelius

Der er to væsentlige begivenheder, der har præget perioden 2005-2006 i mellemkirkelig henseende: Oprettelsen af venskabsforbindelsen mellem Visby stift og Københavns stift (suppleret med venskabsforbindelsen mellem de to domkirker) og valget til Det mellemkirkelige Stiftsudvalg.

Venskabsforbindelsen til Visby blev etableret både ved et besøg fra stiftet i Visby og et genbesøg i forbindelse med landemodet, begge i oktober 2005. De fornemme dokumenter, som var udfærdiget på begge sprog, blev underskrevet under fælles festgudstjenester i begge domkirker. Visby stift er en oplagt partner af flere grunde (udover at Gotland i over 200 år blev regeret fra København): Lige som Københavns Stift omfatter Visby stift udlands- og sømandskirkerne under de respektive folkekirker. Der er allerede samarbejde med Visby stift i forbindelse med Theobalt, det teologiske samtaleforum for Norden og de baltiske lande. Endelig er den østlige del af Københavns stift, Bornholm, faktisk nabo til Gotland. Der har allerede været flere udvekslinger mellem København og Gotland, således har organisten ved Visby Domkirke spillet i Københavns Domkirke, og i en periode har messehagler fra Visby Domkirke været udstillet i Københavns Domkirkes museum.

Samtidig er det med denne som med andre mellemkirkelige forbindelser altid fascinerende at konstatere ligheder og forskelle.

Således er menighedsrådenes stilling i Svenska kyrkan ikke så fremtrædende, mens man der har en stiftsadministration af et helt andet omfang, end vi kender fra Danmark. Kirkelivet på Bornholm og på Gotland ligner bestemt heller ikke hinanden, selv om mange af kirkerne har altertavler fra den danske tid, her kan man godt føle sig lidt privilegeret fra dansk side.

Visby stift har spillet en nøglerolle i Theobalt-samarbejdet. Men dette synes nu at gå gennem en omstrukturingsproces. Den seneste udvikling har ikke gjort det teologiske samarbejde nemmere: I Svenska kyrkan går man nu klart ind for ægteskabslignende forhold mellem personer af samme køn, mens man i både de protestantiske og de ortodokse kirker i de baltiske lande ikke blot har en skarpt afvisende holdning over for homoseksualitet, men også over for ordination af kvinder som præster. Disse holdninger bakkes naturligvis også op af katolikkerne. Så den teologiske samtale hen over Østersøen har ikke helt nemme kår lige nu.

Det andet, som har præget året, har været valget til Det mellemkirkelige Stiftsudvalg. Det så ud til at blive afstemningsvalg, da der blev indleveret to lister. Men da den sidst indleverede ikke opfyldte de formelle krav, faldt valghandlingen bort. Det blev derfor liste 1, som blev valgt. Den rummer både sammenfald og ændringer i forhold til det gamle udvalg: Det bornholmske læge medlem Ove Boesen genopstillede ikke og blev erstattet af Ivar Lærkesen, ligeledes fra Bornholm. Og den hidtidige formand, Christian Borello Carlsen (ligeledes læge) var allerede ved årsskiftet trådt ud af udvalget i forbindelse med bopælskift og er nu erstattet af Martin Dambmann Rønkilde, ligeledes fra København.

De to præster, Ruth Hartmann van Gilse fra Bornholm og Leif G. Christensen fra København fortsætter i lighed med Karsten Fledelius og Elinor Grøndahl Mortensen fra hhv. København og Amager.

Ved Christian Borello Carlsens udtræden pr. 1.1.2006 overtog næstformanden, Ruth van Gilse, formandsposten, indtil det nye stiftsudvalg konstituerede sig 20. marts. Ny formand blev Karsten Fledelius, ny næstformand Leif G. Christensen, Ruth van Gilse fortsætter som udvalgets repræsentant i Det mellemkirkelige Råd for endnu en periode. Elinor Grøndahl Mortensen fortsætter som sekretær, Martin Dambmann har afløst Karsten Fledelius som medlem af Folkekirkens Nødhjælps repræsentantskab, og repræsenterer desuden udvalget i Mellemkirkeligt Arbejdsforum sammen med Ivar Lærkesen.

Udvalget er taknemmeligt for de mange kollektbidrag, det har modtaget fra menigheder i stiftet. Også i 2006 har udvalget givet støtte til forskellige formål, f.eks. Valbysognerens Letlandssamarbejde og sognemedhjælper ved natkirken cand.theol. Christina Mertz Fundrups deltagelse i et seminar i Schweiz (Bossey) arrangeret af Kirkernes Verdensråd om ”Mission som proklamation af evangeliet”. Udvalget kan konstatere, at der stadig er interesse for de direkte kontakter på sogneplan mellem menigheder over grænser, til gensidig støtte og inspiration.

Stiftsudvalget om nye religiøse strømninger

ved stiftspræst Niels Underbjerg

Som nævnt i sidste beretning indledte vi et samarbejde med andre stiftsudvalg med henblik på at finde ud af, hvordan vi kan samarbejde mere konstruktivt og målrettet om konkrete tiltag i området mission-religionsmøde. Dette arbejde har været intensiveret i det sidste år. Vi har bl.a. holdt et fællesmøde med stiftsudvalg for mission og stiftsudvalg for etniske minoriteter, hvor vi udarbejdede en køreplan for at nå frem til en mulig skitse for en sammensmeltning af de tre stiftsudvalg til ét nyt stiftsudvalg.

Et udvalg blev nedsat, og dette udvalg afklarede gennem flere møder fordele og ulemper ved en sammensmeltning af udvalgene. Udvalget fandt, at fordelene var flest og har derfor barslet med et fælles forslag, som efter en godkendelse blandt medlemmer i de tre udvalg snarest tilsendes biskoppen.

Vi håber, at vi gennem denne modernisering kan blive mere bevidste om de personlige ressourcer i stiftet vedrørende arbejdet omkring mission og religionsmøde, ligesom vi finder, at et fælles udvalg kan blive en god, lokal sparringspartner for det nationale stiftsamarbejde 'Folkekirke & Religionsmøde' – til gensidig gavn og inspiration.

Ellers er arbejdet i vores stiftsudvalg mest gået med servicering af sogne og menigheder samt enkeltpersoner, der er 'faret vild' i det religiøse. Bl.a. har vi været aktive i fremkomsten af det landsdækkende SamtaleNet, der er en telefonservice for mennesker, som

har brug for en samtale med en sjælesørger, men som ikke lige kender en at henvende sig til. SamtaleNet har kontakt til præster udover hele landet, præster, der gerne stiller sig til rådighed for en sjælesørgerisk samtale eller åndelig vejledning.

Vi er meget opmærksomme på de muligheder, der ligger i menneskers religiøse søgen, og vi har været aktive i samarbejdet med andre kirkelige organisationer vedr. styrkelse af vejledningen til den kristne åndelige praksis. Bl.a. har et par af udvalgets medlemmer deltaget i et seminar om et muligt dansk center for sjælesorg og åndelig vejledning. Endvidere håber vi, at en startpakke til kristen praksis ser dagens lys i nærmeste fremtid.

Stiftsudvalget for arbejde blandt etniske minoriteter

ved stiftspræst dr.theol. Lissi Rasmussen

Det forgangne år har været præget af arbejdet med afviste irakiske asylsøgere (i alt 600), heraf en sjettedel kristne, og de kritisable forhold i Sandholmlejren og de andre hjemsendelseslejre. Irakerne kan ikke sendes tilbage til Irak, som situationen er nu, og der er ikke udset til, at hjemsendelse kan finde sted foreløbig. Derfor bør der efter stiftsudvalgets mening arbejdes for, at de afviste irakiske asylansøgere sikres en midlertidig opholdstilladelse i Danmark, indtil forholdene i Irak bliver mere stabile.

Dermed kan de komme ud af centrene og få et værdigt liv og en normal hverdag.

Høring i Domkirken

Stiftsudvalget afholdt i den forbindelse en høring i Domkirkens rotunde den 29. maj om disse asylsøgers situation i Irak og i Danmark. Blandt de godt hundrede tilhørere var en større gruppe kristne irakere fra Sandholmlejren – børnefamilier, enker og ældre ægtepar, der lyttede intenst til de indkaldte vidner, heriblandt et medlem af Folketingets integrationsudvalg, en advokat, Dansk Flygtningehjælps generalsekretær, Tværkulturelt Centers irakiske formand og en sognepræst fra Hillerød.

Advokat Gunnar Homann fortalte under høringen, at mange irakere ganske enkelt ikke kan vende hjem. For at få indrejsepapirer er det nemlig en betingelse, at man kan opgive en referenceadresse i Irak. Og det kan mange ikke. Samtidig har det vist sig, at regeringens 'motivationsfremmende' foranstaltninger – fratagelse af kost- og lomme penge samt meldepligt hos politiet to gange om ugen – hidtil har virket imod hensigten. Familierne rejser ikke, fordi de er tvunget til at spise kantinemad og ikke har nogen penge. I stedet bliver mange af dem syge.

Efter høringen har en arbejdsgruppe bestående af medarbejdere og frivillige fra Mødestedet, Apostelkirken og Tværkulturelt Center arbejdet videre med sagen og har udarbejdet materiale om forholdene for de irakiske asylansøgere. Dette materiale vil blive forelagt Folketingets integrationsudvalg og senere også andre relevante instanser med henblik på midlertidig opholdstilladelse.

Publikation om konvertitters integration i menighederne

Stiftsudvalget er meget snart klar med en mindre udgivelse om konvertitters integration i de folkekirkelige fællesskaber. Hæftet skal søge at afhjælpe behovet for inspiration og vejledning på dette område. Det vil bestå af tre korte artikler, en række afprøvede ideer samt eksempler på egnede liturgier for et tværkulturelt kristent fællesskab.

Tegningsagens konsekvenser

Det var også i det forgangne år, at alle vi, der arbejder med etniske minoriteter og integration, fik ekstra travlt på grund af visse tegninger i Jyllands-Posten og alt det, der fulgte efter – både her i landet og ude i den store verden. Flere af os har været aktivt involveret i forberedelse og udførelse af Udenrigsministeriets delegationsrejser til og fra Melleløsten. Vi er også en del, der har været inddraget i den offentlige debat og i forskellige dialogprojekter. Det gælder også nogle af de projekter og arrangementer, som der blev taget initiativ til i andre kirkelige sammenhænge, herunder Folkekirke & Religionsmødes lytterunde til 22 muslimske grupper og den afsluttende kristen-muslimske konference den 19.-20. august på Nyborg Strand.

Der er forskellige opfattelser af, hvilken betydning hele sagen har haft på forholdet mellem kristne og muslimer i Danmark, og om vi overhovedet har lært noget af den. Der er dog ingen tvivl om, at begrebet dialog pludselig kom på en hel masse menneskers læber og blev hos nogle oven i købet til handling. Det gjaldt også en række folkekirkemenigheder i Københavns stift.

Stiftsudvalget for Det Danske Bibelselskab

ved datalog Karsten Kynde

Torsdag 28. september afholdt Det Danske Bibelselskab sit årlige repræsentantskabsmøde. Til stede var medlemmer fra stiftsudvalg i alle landets tolv stifter, herunder det københavnske, samt repræsentanter fra folkekirkelige organisationer med interesse i bibelarbejdet og fra andre kristne kirkesamfund i Danmark.

Københavns biskop, Erik Norman Svendsen, holdt en kort andagt, hvorunder han indskærpede, at kirken mission ikke står til debat, og at den nødvendigvis må tage sit udgangspunkt i Det Nye Testaments budskab om Jesus Kristus. Derefter holdt undervisningsminister Bertel Haarder et foredrag om Bibelens plads i undervisningen i skolen i dag. Begge indlæg var præget af den forestående årsdag for Jyllandspostens offentliggørelse af tegninger af Muhammed i 2005 og den udfordring, som tilstedeværelsen af et stort muslimsk mindretal giver. Undervisningsministeren pointerede at muslimer generelt ikke er uforstående overfor kristne, som læser og lærer om Kristus, men mange er fjendtlige over for sekularisering og kulturløshed.

Derpå begyndte det egentlige repræsentantskabsmøde med aflæggelse af regnskab, vedtagelse af budget og den slags, som hører en stor institution til. Generalsekretær Tine Lindhardt aflagde en beretning med fokus på en ny oversættelse af Det Nye Testamente til 'nudansk' – et egentligt oversætterprojekt fra den græske grundtekst, men med overordentlig

stor vægt på det resulterende danske sprog, til særlig glæde for nye og uvante læsere. Men også om nye udgivelser, fx den fine, illustrerede studieudgave af Markusevangeliet ved Kai Kjær-Hansen.

Bibelselskabet er ud over at være et forlag og en boghandel også en folke- og tværkirkelig institution og en stor donor af midler til lignende institutioner i andre lande over hele verden. Bibelselskabet henter sit demokratiske grundlag i repræsentantskabet og sit folkelige grundlag i en stor medlemsskare landet over. Bibelselskabets medlemmer udpeger to af stiftsudvalgets fem medlemmer (to andre udpeges af biskoppen og det sidste af Frikirkerådet).

Som et nyt tiltag blev mødedeltagerne opfordret til at tegne gavekort til nye medlemskaber og uddele dem for derigennem at skabe ny interesse for Bibelen i menighederne og blandt flere mennesker. Denne opfordring er herved givet videre til læserne af denne beretning. Jo større berøringsflade, vi kan give Bibelselskabet, desto bedre produkt kan vi skabe i form af nye oversættelser eller undervisningsmaterialer til børn og voksne.

Mange flere oplysninger om Bibelselskabet (herunder Bibelen) kan læses på den prisbelønnede hjemmeside www.bibelselskabet.dk

Stiftsudvalget for mission

ved stiftspræst og sognepræst Jonna Dalsgaard

"Hvorfor ryger kalotten ikke af, når en jøde binder sine sko?"

"Kan en kristen opføre sig dårligt hele livet og så blot bede om tilgivelse, inden han skal dø?"

"Findes der en lov om, hvordan jøder skal bage brødet til hviledagen?"

"Hvad skal man gøre, hvis man ser en korsedderkop?"

"Vi kender en katolik, vil I se hende?"

"Hvorfor siger I, at Jesus er Guds søn?"

"Hvorfor hader I (de kristne og jøder) os (muslimer) så meget?"

"Hvordan kan du dog være muslim, når så mange muslimer laver så meget forfærdeligt i islams navn?"

"Hvorfor har jøder ikke noget helvede?"

"Hvordan kan der være homoseksuelle præster?"

"Først kom jødedommen, så kom kristendommen og endelig islam. Jeg forstår ikke, hvorfor jøderne ikke blev kristne, da kristendommen kom, og de kristne muslimer, da islam kom. Når man vedtager en ny dansk lov, er der jo heller ingen, der stadig retter sig efter den gamle"

Disse spørgsmål og kommentarer er blot nogle af mange, som jeg har haft det privilegium at lytte til, og i nogle tilfælde også at svare på, i det forløbne år.

Som leder af og koordinator for projektet 'Din tro, min tro og hvad vi sammen tror', som har været stiftsudvalgets vigtigste indsats i det forgangne år,

har jeg deltaget i de fleste besøg i klasserne, som en del af evalueringsprocessen.

Det har været meget lærerigt, og også nogle gange meget morsomt, da ingen andre end børn kan stille fuldstændigt logiske, men også meget morsomme spørgsmål, som vi voksne bare aldrig har overvejet at stille. De alvorlige og kritiske spørgsmål har dog også været på banen.

I det hele taget er dialogen med børnene og de unge den vigtigste del af projektet: Ingen spørgsmål er forbudte, da viden normalt afvæbner fordomme, hvilket netop er et af formålene med projektet. Normalt stiller de små klasser mere direkte spørgsmål, mens de større klasser kan være mere tilbageholdende.

Alligevel har der været mange vigtige samtaler med børnene – også i de store klasser – og nogen gange er der opstået en debat mellem eleverne, der har koblet gæstelærerne af for en tid.

I en klasse med overvægt af muslimske elever, et par kristne, en buddhist og flere, der slet ikke tror på noget, annoncerer en pige, at hun tror på videnskaben. The Big Bang bl.a. Og svaret på det kommer kontant: The Big Bang? Er det et nyt musikhit eller hva'?", spørger én, mens resten af klassen flækker af grin.

Projektet, der har fungeret som et pilotprojekt i to år, er et gratis tilbud til alle skoler på Nørrebro.

Ud fra temaerne: Mennesket og Gud, Gud og det onde og religiøs praksis får skoleklasser besøg af en gæstelærerteam bestående af en kristen, en jøde og en muslim, der fortæller, hvad religionerne er fælles om, og hvad der skiller dem.

I den første fase finansierede stiftsudvalget projektet, der er inspireret af Interfaith Education Centre i

Bradford, der er et tværreligiøst center, der arrangerer besøg i religionernes helligdomme, udvikler undervisningsmateriale og skoleprojekter og underviser lærerne.

Vores formål og håb er at få ideen udbredt til hele landet og at få skabt et permanent tilbud til hele Københavns stift med besøg på skolerne, undervisning af lærere og om nødvendigt at kunne hjælpe med konfliktløsning.

Siden januar 2005 har det været støttet af Integrationsministeriet.

Pilot-projekt sluttede i juni 2006, og vi afleverede en beskrivelse og en evaluering af projektet. Rapporten kan læses på integrationsministeriets erfaringsdatabase.

Som ekstern evaluering af projektet udarbejdede vi et evalueringsskema, som vi bad lærerne om deres reaktion på. Vores besøgsprocent var 41 og et gennemsnit på tre klasser pr. skole.

81% af lærerne svarede, og deres svar underbyggede vores fornemmelse af succes og et klart behov for at tilbudet skal fortsætte, udvikles og udvides.

Overraskende for os var, at 69 % vurderer, at et årligt besøg vil være ønskeligt. Tre ønsker besøg to til tre gange i skoleforløbet, mens kun en lærer ønsker det en gang i skoleforløbet. Lærernes vurdering tyder på, at vidensbehovet hos eleverne forandrer sig med deres alder.

Projektet ses altså af de involverede lærere af så stor nytte, at de vil benytte det i betydeligt omfang, hvis det tilbydes i fremtiden.

Vi arbejder derfor på at finde midler til at finansiere et permanent tilbud i Københavns stift dels med en an-

søgning til Integrationsministeriet og dels møder med relevante personer i Københavns kommune.

'Folkekirke & religionsmøde' omtaler konceptet i en informations- og inspirationsfolder. På en religionspædagogisk studiedag i Vejle arrangeret af 'Folkekirke & religionsmøde' deltog en af gæstelærerne. Berlingske Tidende havde i oktober 2005 en artikel om projektet, ligesom det har været beskrevet i folkeskolernes medlemsblad 'Folkeskolen' og vil blive beskrevet i 'Religionslæreren'. Det er aftalt med skoletjenesten, at projektet vil blive markedsført på Sjælland. I en artikel 29. september i Politiken er projektet ligeledes blevet anbefalet.

Sammen med Center for Udviklingsmidler vil der blive afholdt en kursusdag for lærere, og projektet bliver et hovedtema på Folkekirkens Missions årsmøde i foråret 2007.

30. november var stiftspræsterne for mission, ny religiøse strømninger og etniske minoriteter indkaldt til møde med stiftsrådet. Inden mødet blev der udarbejdet et forslag til, hvordan de tre udvalgs arbejde bedre kan koordineres, da der er mange overlapninger indenfor udvalgenes arbejdsområder.

Stiftsudvalgene har sammen arbejdet videre med et forslag, der kan anvende og koordinere ressourcerne endnu bedre, end det sker nu.

I skrivende stund er der ikke en endelig afklaring af, hvordan den fremtidige struktur bliver.

Stiftsudvalget for diakoni

ved sognepræst Hanne Storebjerg

Det forløbne år har været begivenhedsrigt.

6. oktober 2005 præsenterede vi vores bønnebog 'Bøn for livet' i Maria Kirke på Vesterbro. Det blev en dejlig eftermiddag med lagkage, frugt og bønner.

Indgangsdøren til menighedssalen sidder i tårnet på kirken og er derfor ikke så nem at få øje på. Derfor besluttede vi, at jeg skulle stå nede ved døren og vise folk op i tårnet. Mens jeg stod der på Istedgade, fik jeg at vide, at jeg ikke skulle stå der og trække. Heldigvis kunne jeg berolige de forbipasserende med, at det kun var den 6. Det er først sidst på måneden, de enlige mødre må ud at trække.

En organistvikar fra Tingbjerg havde lovet at underholde på klaver. Han har den vane at fotografere de kirker, han spiller i. Uden at tænke over det begyndte han at fotografere på kirkepladsen. Da kom kirkepladsen i kog, og der blev ikke sparet på truslerne. Heldigvis lykkedes det som så ofte før at snakke gemytterne til ro, og arrangementet fortsatte.

Bjarne Lenau Henriksen holdt – som sædvanligt – et godt oplæg om bøn. Mens han talte, kom jeg til at tænke på den tid, da vi begge var ansat ved kirken og provst Jessen ved Eliaskirken. Han og hans kone bad hver eneste morgen for os nede i Maria Kirke. Mon sådan noget findes nu? I hvert fald glemmer jeg dem ikke for det.

Bogen har nu solgt over 65 % af oplaget, og det er forlaget godt tilfreds med. Vores andagtsbog 'Længe leve livet' er kommet i 2. oplag.

Forlaget siger, vi har ramt et behov for nærværende forkyndelse tæt på dagligdagen. Vi får også tilbage-meldinger om, at præster bruger bogen til prædiken-forberedelse, så alt bøv! og besvær med at få samlet de bøger, har da ikke været helt forgæves.

9. november afholdt vi sammen med stiftsudvalg for undervisning og Psykiatrifonden et fyraftensseminar i Sct. Pauls Kirke om angst, som virkelig er blevet en 'folkesygdom' efter 11. september. Det blev en utrolig spændende aften med fuld kirke – mindst 200 mennesker. Der var oplæg ved dr.med. Jes Gerlach, korshærschef Bjarne Lenau Henriksen og Kierkegaardforsker Joakim Garff. Den aften udviklede seminaret sig i liturgisk retning. Deltagerne foreslog, at vi sang en salme, når vi nu var i en kirke. Så vi sang 'Sorrige og glæde', som også medførte, at afslutningen blev til en andagt.

Opløftede gik vi hjem, fordi kirken den aften var kommet tæt på folket. Vi havde erfaret, hvor rigtigt det er, at det, der er vigtigt for folket, bliver vigtigt for kirken.

I juni måned var vi til en meget konstruktiv samtale med stiftsrådet

Vi fik nogle konkrete opgaver bl.a. med hensyn til kirkelig betjening af distriktpsikiatriske centre. Desuden skal vi samle et idé-katalog med forskellige modeller på diakonalt arbejde. Den målgruppe, vi nu skal koncentrere os om, er de mennesker, som er ramt af kontanthjælpsloftet de såkaldt 'loftsrante'. Disse mennesker har deres egen forening 'Loftramte Eksperterne', hvor Bjarne Lenau sidder i repræsentant-skabet.

Den 7. september afholdt vi et inspirationsseminar i Sct. Andreas Kirke 'Sorg bli`r til glæde vendt' – om sorggrupper. Lektor Elmo Due holdt et meget godt og givende oplæg om sjælesorg i forhold til efterladte. Derefter var der tre workshops om tre forskellige former for sorggrupper, som man kunne vælge mellem at deltage i. Desværre var der ikke så mange deltagere som håbet. Arrangementer var ikke kommet med i hverken Stiftstidende eller Ugeavisen, og det er et problem, især når det drejer sig om et stiftsarrangement.

Udvalget er i gang med at udvikle sig strukturelt, idet vi nedsætter flere og flere underudvalg. Det er spændende, hvor det ender. I hvert fald er det dejligt, at der er så mange aktive udvalgsmedlemmer.

Københavns Stiftscentral for undervisning

ved stifts- og sognepræst Helene Dam

Københavns Stiftscentralens formål er:

- at udbyde kurser og supervision primært til stiftets præster
- at udvikle projekter og idéer der formidler den kristne tro
- at fremme dialogen mellem teologien og andre fagområder
- at styrke samarbejde blandt folkekirkens medarbejdere

Overordnet arbejder vi ud fra den opfattelse, at undervisning og formidling af den kristne tro ikke er tilknyttet et specielt religionspædagogisk rum men finder sted over alt, hvor der er kirke, såvel i gudstjenesten, sjælesorgen og diakonien som i dåbsoplæringen og babysalmesangen, i arbejdet med børne- og voksenkor, i minikonfirmandundervisningen og konfirmationsforberedelsen, i børne- og ungdomsarbejdet og i voksenundervisningen.

I vore kurser forsøger vi gennem valg af emner og oplægsholdere at tilgodese både de praktisk teologiske fag, fagene eksegeese og dogmatik, såvel som ikke teologiske fag for at styrke præsterne i deres daglige arbejde til at kunne imødekomme de krav, der i dag stilles fra omverdenen om faglig viden og evne til at formidle den.

Kurser i 2006

Det gamle Testamente i gudstjenesten. Et kursus om hvordan vi forholder os til en gammeltestamentlig tekst, når den bliver flyttet fra sin oprindelige jødiske sammenhæng til en kristen gudstjeneste. Oplægsholder: professor dr.theol. Kirsten Nielsen.

Den nyere litterære eksegeese. En perspektivering af de nyere hermeneutiske tilgange inden for den nytestamentlige eksegeese og kritisk vurdering af både muligheder og begrænsninger i forhold til en nutidig prædikenpraksis. Oplægsholder: universitetslektor Lone Fatum

Kropsbilleder og kommunikation i sjælesorg og psykoterapi. Foredrag og workshop om forskelle og ligheder mellem sjælesorg og psykoterapi samt præsentation af metode. Oplægsholdere: sognepræst, ph.d. Helle Møller Jensen og psykolog Steen Peter Nielsen.

Alle tre kurser blev afholdt som formiddagskurser for stiftets præster og afsluttedes med en kort frokost.

Kursus for præster og sogne-medhjælpere:

De andre, os og Vor Herre – om folkekirken og religionsmøde. Et kursus om forholdet mellem kultur og religion og om forholdet til de andre religioner og vort møde med dem. Oplægsholdere: lektor Marie Monrad og generalsekretær Berit Schelde.

Kurset strakte sig over to dage og var lavet i samarbejde med Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster

Kursus for præster, organister, sogne-medhjælpere og lærere:

Hvorfor skal vi synge? Et kursus om musikken og sangens betydning for udviklingen af vore sociale og intellektuelle evner, praktiske færdigheder og for vort forhold til både eksistentielle og religiøse spørgsmål. Oplægsholdere: hjerneforsker Kjeld Fredens, musikhistoriker Peter Wang og organist og korleder Michael Due.

Kurset var et dagskursus lavet i samarbejde med Folkekirkens Skoletjeneste, København og Frederiksberg

Alle stiftscentralens kurser er gratis for præster og ansatte i Københavns stift. Deltagelse i Stiftscentralens kurser betragtes som forlagt tjeneste, således at man ikke behøver at benytte fridage for at være med. Stiftscentralen giver automatisk meddelelse til de respektive provstier ved tilmeldelse til kurserne.

Supervision

Tilbud om supervision i sjælesorg til sognepræster, der er i embede i Københavns stift. Supervisor: pro-

fessor dr.med. Peter Elsass og sognepræst Mikkel Wold. Supervisionen er en udløber af Stiftscentralens kursus om sjælesorg i 2005

Tilbud om supervision til stiftes præster i fremførelse af gudstjenestens tekster og liturgi samt af forberedelse og fremførelse af prædikenen. Supervisor: stiftspræst og retoriker Helene Dam. Supervisionen foregår i hver enkelt præsts kirke og kan ske ved henvendelse til Stiftscentralen hd.stift@city.dk

Projekt

Fyraftensgudstjenester – Salmesang som alsang. Den tredje torsdag i hver måned i Sankt Pauls kirke under organist Michael Dues ledelse. Projektet er en udløber af kurset Hvorfor skal vi synge?

Stiftscentralens fysiske rammer

Stiftscentralens kontor og kursuslokaler har til huse på Frederiksberg Allé 10 hos Religionspædagogisk Center.

Her forefindes også en materialesamling til brug for undervisning af børn og unge samt et stort udvalg af teologisk litteratur og fagtidsskrifter, som man er meget velkommen til at besøge dagligt mellem kl.10 og 16.

Stiftscentralens struktur

Københavns Stiftscentral arbejder gennem Stiftscentralens udvalg og en ansat stiftspræst med 75% forpligtelse på Stiftscentralens arbejde og 25% som sognepræst i Sankt Pauls kirke.

Fra 2007 ændrer Stiftsudvalget for undervisning navn til Stiftsudvalget for praktisk teologi for dermed at præcisere Stiftscentralen arbejde.

Folkekirkens Skoletjeneste København – Frederiksberg

ved leder af Skoletjenesten Helle Krogh Madsen

Ressourcer og samarbejde

Til foråret er det 15 år siden, Folkekirkens Skoletjeneste i København og på Frederiksberg i april 1992 så dagens lys. Siden da er mange tilsvarende institutioner kommet til, så der lige nu er mere end 20 folkekirkelige skoletjenester o.lign. landet over, og flere nye er på vej. Der har lige fra begyndelsen været en god kontakt imellem disse, og samtidigt med at antallet er vokset, er det lykkedes at skabe et velfungerende landsnetværk, hvor alle er med, og hvor der udveksles erfaringer og samarbejdes – både på kryds og tværs og om store landsdækkende projekter.

Det er foreløbigt blevet til tre projekter – et i 2002, der resulterede i et bibelsk billedtæppe, et i 2004 om fordomme religioner imellem, der er blevet til et undervisningsmateriale om 'Religion og identitet', og et i 2005 om H. C. Andersen-eventyr og lignelser, der er resulteret i hjemmesiden www.serdudet.dk med tilhørende plakat m.v. Netop nu er planlægningen i gang af et fælles landsprojekt i 2007 om trosskiftet i Danmark i 900-tallet.

Pointen i dette landssamarbejde er den samme som i de lokale skoletjenester og skole-kirke-samarbejder. Nemlig at udnytte ressourcerne bedst muligt ved at

sørge for, at mange klasser og lærere kan få glæde af de samme tilbud fra kirkens side.

Her i København – Frederiksberg var det oprindeligt 11 menighedsråd, der gik sammen og lavede Menighedsrådenes Skoletjenestesamarbejde, men fordi der med tiden er kommet mange flere til, så dette samarbejde nu (2006) består af 64 menighedsråd, har det været muligt at fastholde det årlige bidrag på kr. 15.000, selvom aktiviteterne i mellemtiden er vokset betydeligt. Mange af de steder rundt om i landet, hvor en folkekirkelig skoletjeneste dækker et mindre område, typisk et provsti, er de årlige bidrag på op til kr. 65.000 pr. menighedsråd.

Hvad får man for pengene?

I disse år, hvor der skal findes besparelser på budgetterne, er det vigtigt at understrege, at menighedsrådenes årlige bidrag til Folkekirkens Skoletjeneste ikke blot er tilskud til driften men stort set udgør hele eksistensgrundlaget for skoletjenestens arbejde, da alt undtagen løn til den teologiske medarbejder betales heraf. Det vil sige løn til den pædagogiske medarbejder, løntimer til en regnskabsfører, udgifter til kontor, husleje m.v. – og først og fremmest udgifter til undervisnings- og kursustilbudene, da det er en bærende ide, at disse som oftest er gratis for skolerne og lærerne (og præster, organist, sognemedhjælpere) at deltage i. Med den økonomi, skolerne har til et så relativt lille fag som kristendomskundskab, er det en meget væsentligt ting.

Da arbejdet således står og falder med rådernes bidrag, er det meget vigtigt at kunne orientere om, hvad skoletjenesten i grunden laver, hvad man får for pengene.

En kort årsberetning som denne levner ikke plads til virkelig at beskrive dette. Derfor vil vi gerne benytte lejligheden til at henvise til de steder, man vil kunne få mere at vide. Folkekirkelig Skoletjeneste her i København – Frederiksberg udsender et årligt nyhedsbrev til samtlige menighedsrådsmedlemmer omkring den 1. juni, som en oversigt over aktiviteterne i det skoleår, der da er ved at være slut. Derudover er vi glade for at have fået to nye informationsmuligheder i form af Københavns Stiftstidende og den ugentlig netavis www.koebenhavn.folkekirken.dk, hvor man ofte vil kunne læse nyt om skoletjenestens arbejde. Endelig er der vores to egne hjemmesider: www.fskf.dk og undervisning.folkekirken.dk og to hjemmesider, som landsnetværket står bag, og som fortæller om skolekirke-samarbejdet på landsplan: www.skolekirke.dk og www.serdudet.dk.

Sidst men ikke mindst er der på det årlige repræsentantskabsmøde i Menighedsrådenes Skoletjenestesamarbejde lejlighed til at høre om afsluttede og kommende projekter og til at komme med ideer, kommentarer og spørgsmål til skoletjenestens arbejde. Næste repræsentantskabsmøde er onsdag d. 7. februar 2007 kl. 19.30. Det holdes på Pædagogisk Center, Lollandsvej 40 på Frederiksberg, hvor også skoletjenestens kontor ligger.

2006 – et renæssanceår

Et af principperne for skoletjenestens arbejde er at komme med inspirerende udspil til de temaer og emner, som lærerne ifølge skolens læseplaner for (især) kristendomsfaget i forvejen skal arbejde med.

Her er Martin Luther og reformationen et tilbagevendende emne, og da 2006 fra officiel side er udnævnt til renæssanceår, har det været oplagt at

komme med undervisningstilbud vedrørende reformation og renæssance. Det er blevet til følgende tre tilbud:

- Luther og reformationen – fra katolicisme til protestantisme (6. kl.): 12 klasser / 13 kirker
- At tænke selv – et forløb om Luther og reformationen (7. – 8. kl.): 50 klasser / 27 kirker
- Kursus: Individets fødsel i renæssancen – 60 deltagere (lærere, præster m.fl.)

Derudover har der været en række projekter, hvoraf nogle er nye og andre er gentagelser, fordi interessen for at deltage i dem fortsat er stor.

- Et møde med den danske salme 2006 (3. – 6. kl.): 89 klasser/41 kirker
- Auschwitzdag, filmen "Livet er smukt" (7. – 10. kl.): 15 klasser
- Forvandling – grav og puppe (5. – 6. kl.): 4 klasser/4 kirker
- Påske – Måltidsfællesskab (6. kl.): 15 klasser/9 kirker
- Tunger af ild – et projekt om pinse (bh. – 3. kl.): 26 klasser/19 kirker
- Skattejagt på Assistens Kirkegård (4. kl.): 8 klasser/9 præster
- Bud på Gud (3. kl.): 3 klasser/2 kirker
- Kalkmalerier – billedfortællinger fra middelalderen (4. kl.): 4 klasser/5 kirker
- Fra Ur til København – om Abraham i islam og kristendom (6. – 7. kl.): 17 klasser/16 kirker
- Historien om en mo(r)der (8. – 10. kl.): p.t. tilmeldt 35 klasser/forventeligt ca. 25 kirker
- Kursus om musik, pædagogik og kristendom: p.t. 20 deltagere (organister, præster, lærere m.fl.)

For nærmere oplysninger om de enkelte projekter henvises til ovennævnte hjemmesider m.v..

Et prøvfag i skolen

82 % af de lærere, der underviser i kristendomsfaget i folkeskolen, har ikke haft faget som linjefag på seminariet, og skolernes bevillinger til materialeindkøb og efteruddannelse har i mange år været meget små. Derfor er der god grund til at komme med kvalificerede og inspirerende undervisningstilbud fra kirkens side, og disse bliver da også meget positivt modtaget, som de folkekirkelige skoletjenesters fremvækst vidner om.

Fra skoleåret 2006–07 er det blevet vedtaget, at kristendomsfaget skal være et af de fag i folkeskolen, der kan blive udtrukket som prøvfag for elever i 9. klasse. Det gør næppe interessen for de folkekirkelige skoletjenestetilbud mindre, og aktuelt udbyder Folkekirkens Skoletjeneste, København – Frederiksberg, til februar et kursus om mål og prøver i kristendomsfaget sammen med skolevæsnerne i København og Frederiksberg Kommune.

Der er omkring 100 skoler – kommunale og private – i de to kommuner, som denne skoletjeneste dækker, og en stor del af dem er vi i kontakt med på den ene eller den anden måde i årets løb. Denne kontakt prøver vi til stadighed at udbygge ved – sammen med de lokale kirker og andre institutioner udenfor skolen – at komme med undervisningstilbud, der udfolder de spændende muligheder, der ligger i kristendomsfaget og i tværfagligt samarbejde med dette og andre af skolens fag.

Landemodeberetning

1/10-2005–1/10-2006

Oprettede embeder

Nedlagte embeder

Ordinationer – ordinander

Der har i det forløbne år været afholdt 1+1+1+1 ordinationer med i alt 3+1+5+3 ordinander.

Ledige embeder/ansøgstal

I landemodeåret har der i Københavns stift været opslået i alt 13 præstestillinger med i alt 332 ansøgninger – et gennemsnit på 26 ansøgere pr. opslag.

Lindevang kirke, spr 48

Vestre Fængsels kirke 18

Sions kirke, kst.spr 33

Vor Frelsers kirke, spr 43

Frederiksberg kirke, kst. spr 29

Husum, spr. midlertidig deltidsbeskæftiget 19

Tårnby kirke, spr. med forpligtelse til at betjene

Amager Hospital 27

Flintholm kirke, spr 42

Anna kirke, kst. spr/kbf 19

Vor Frue kirke, kst. natkirkepræst 13

De Døves Kirke, døvepræst/kbf 8

De Døves Kirke, døvepræst 12

Sankt Andreas kirke, kst. spr/kbf 21

Kirkejubilæer

Skt. Matthæus kirke 125 år 6. november 2005

Sundkirken 50 år 12. februar 2006

Garnisons kirke 300 år 26. marts 2006

Trinitatis kirke 350 år 11. juni 2006

Præster: Tilgang – afgang

1/10-2005–1/10-2006

1. Ordinationer.
2. Førstegangsansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter.
3. Embedsskift inden for stiftet.
4. Forflytninger til embeder i andre stifter.
5. Afskedigelser.
6. Døde.

1. Ordinationer

- 25/10 2005
Selma Ravn, Mia Rahr Jacobsen og Sørine Gotfredsen.
- 11/06 2006
Jonas Lucas Christy.
- 14/6 2006
Annette Molin Schmidt, Susanne Mønsted, Nikolaj Kjærby Johansen, Jeppe Carsce Nissen og Rune Thomassen.
- 22/8 2006
Karsten Møller Hansen, Line Hage og Lærke Vaar Persson

2. Førstegangs-ansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter

- 1/12 2005
Detlef von Holst, Timotheus kirke
- 1/12 2005
Jesper Mønsted, Sankt Markus kirke
- 15/12 2005
Hanne Vejs Christensen,
Den Danske Kirke i London
- 1/3 2006
Lars Petersen, Taksigelseskirken
- 1/3 2006
Jonas Lucas Christy, Lindevang kirke
- 1/3 2006
Erik Asbjørn Adrian, Københavns Fængsler
- 1/6 2006
Peter Birch Petersen, Vor Frelsers kirke
- 15/6 2006
Annette Molin Schmidt, Flintholm kirke
- 15/6 2006
Nikolaj Kjærby Johansen, Husum kirke
- 15/8 2006
Karsten Møller Hansen, Tårnby kirke
med forpligtelse til at betjene Amager Hospital.
- 1/10 2006
Marie-Louise Bork Winther, De Døves Kirke

3. Embedsskift inden for stiftet

- 1/10 2006
Lise Lotte Kjær, De Døves kirke

4. Forflytninger til embeder i andre stifter

- 1/11 2005
Susanne Bjerregaard, Statsfængslet Vridsløselille,
Helsingør Stift

- 1/2 2006
Anne Mia Lykner, Mørdrup kirke, Helsingør Stift
- 1/3 2006
Kirsten Jeanette Fogsgaard,
Munke-Bjergby Kirke Flinterup, Roskilde Stift
- 1/6 2006
Charlotte Ellermann,
Humlebæk kirke, Helsingør Stift

5. Afskedigelser

- 30/112005
Mogens Hansen, Vor Frelsers kirke
- 31/12 2005
Ingrid Meulengracht, Filips kirke
- 31/1 2006
Kirsten Abildtrup, Lindevang kirke
- 28/2 2006
Niels Erik Steffensen, Taksigelseskirken
- 31/3 2006
Cornelia de Place Hansen, Husum kirke
- 1/8 2006
Marianne Bønløkke, De Døves Kirke

6. Døde

- 14/11 2005
Arne Sigvartsen, Sundby kirke
- 1/1 2006
Arne Børge Hersaa, Godthåbs kirke, Frederiksberg
- 25/5 2006
Kirsten Hansen, Kastels kirke og Garnisons kirke
- 12/9 2006
Ruth Hansen, Skt. Nikolaj kirke, Rønne

Navne og adresser

Biskop Erik Norman Svendsen,
Nørregade 11, 1165 København K, 33 47 65 00

Direktør, Stiftamtmand Bente Flindt Sørensen,
Statsforvaltningen, Hovedstaden,
Borups Allé 177, 2400 København NV., 72 56 70 00

Københavns stiftsadministration,

Nørregade 11, 1165 København K
Tlf.: 33 47 65 00, Telefax 33 14 39 69
Email: kmkbh@km.dk
Giro nr. 5 91 00 05

- Stiftskontorchef, cand.jur. Helle Ellens Ostenfeld lokal 504
- Stiftsfuldmægtig, cand.jur. Anne Margrethe Andersen lokal 515
- Stiftsfuldmægtig, cand. jur. Malene Sejr Kaulfuss (barsel)
- Stiftsfuldmægtig, cand. jur. Birgitte Wismer-Pedersen (barselsvikar) lokal 519
- Kontorfuldmægtig Anne-Marie Hansen lokal 503
- Overassistent Sysette Rosengreen lokal 522
- Overassistent Christa Marott lokal 508
- Kontorfuldmægtig Joan Brodersen Rudnick lokal 517
- Bogholder lokal 526
- Overassistent Bettina Hansen lokal 534
- Kontorfuldmægtig Morten Palsbro lokal 536
- Stiftspræst Camilla Sløk 29 40 98 62

Provster

- Domprovst Anders Gadegaard, Fiolstræde 8, 1171 København K., 33 14 74 32

- Provst Ejgil Bank Olesen, Holmens kirke Holmens Kanal, 1060 København K, 33 11 37 40 .
- Provst Erik Balslev-Clausen, A. F. Kriegersvej 5 E, 2100 København Ø., 35 26 44 28
- Provst Gert Blak Mogensen, Nørrebrogade 106, 3. th., 2200 København N., 35 36 12 68
- Provst Sten Wenzel-Petersen, Vesterbrogade 54,1, 1620 København V., 33 21 83 19
- Provst Peter Holm, C. F. Richsvej 9, 2000 Frederiksberg, 38 87 24 27
- Provst Gotfred Larsen, Søborgstræde 11, 3700 Rønne, 56 95 31 95
- Provst Knud Henning Hansen, Gudhjemvej 28, 3760 Gudhjem, 56 49 80 92
- Provst Karsten Arboe Woll, Brønshøj Kirkevej 6,2700 Brønshøj, 38 28 00 43
- Provst Finn Vejlgård, Guldagervej 5, 2720 Vanløse, 38 71 61 32
- Provst Leo Kamstrup-Olesen, Frankrigsgade 1, 2300 København S., 32 58 57 85
- Provst Palle Thordal, Saltværksvej 39, 2770 Kastrup, 32 50 55 82
- Hærprovst Ole Brehm Jensen, Kastellet 16, 2100 København Ø., 33 15 13 06
- Flyverprovst Vilhelm E. Væрге, Vinderupvej 25, Ejsing, 7830 Vinderup, 97 44 60 07

Provstiudvalgene

Vor Frue provsti

- Formand, domprovst Anders Gadegaard, Fiolstræde 8, 1171 København K.
- Finn Hemmingsen, Hauser Plads 14, 4., 1127 København K.
- Marianne Møller, Nørre Farimagsgade 53, 4.th., 1364 København K.
- Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 3. th., 2100 København Ø.
- Knud Jensen, Duevang 26, 4632 Bjæverskov
- Dorete Damgaard Hansen, Østerbrogade 78, 3.th., 2100 København Ø.
- Lucca Weis Kalckar, Grønnevej 45, st.tv., 2830 Virum
- Provstisekretær Charlotte Holmen, Fiolstræde 8, 1171 København K.

Holmens provsti

- Formand, provst Ejgil Bank Olesen, Holmens kirke, Holmens Kanal, 1060 København K.
- Ellen Anette Asmussen, Dantes Plads 3, st.tv., 1556 København V.
- Elisabeth Høyer, Kronprinsessegade 39, st.th., 1306 København K.
- Arthur Terence Mønsted, Østerbrogade 56 A, 4.tv., 2100 København Ø.
- Søren Torp, Skovtoften 76, Sundby, 4800 Nykøbing F.
- Peder Olesen Larsen, Marievej 10 A, 2., 2900 Hellerup
- Niels Blomgren-Hansen, Toldbodgade 21, 2., 1253 København K.

- Provstisekretær Johanne Kanstrup, Holmens Kirke, Holmens Kanal, 1060 København K.

Østerbro provsti

- Formand, provst Erik Balslev-Clausen, A. F. Kriegersvej 5 E, 2100 København Ø.
- Kirsten Jakobsen, Ringkøbinggade 9, 4.tv. 2100 København Ø.
- Esben Lunde, Toftebjergvej 22, Brådebæk, 2970 Hørsholm
- Torben Schiødt, Svanevænget 20, 2100 København Ø.
- Ole E. Pagels, Lille Strandvej 18 H, 1.tv., 2900 Hellerup
- Provstisekretær Janne Birgit Schrøder, Provstikontoret, Koldinggade 11, 2100 København Ø.

Nørrebro provsti

- Formand Svend Hovard, Laurids Skaus Gade 15, 2. th., 2200 København N.
- Provst Gert Blak Mogensen, Nørrebrogade 106, 3.th., 2200 København N.
- Flemming Schlichtkrull, Rebekkevej 13, 2.th., 2900 Hellerup
- Ingebritt van der Poel, Hundige Centervej 9, 2670 Greve
- Max H. Jeppesen, Udbygade 10, 3.tv., 2200 København N.
- Allan Bäck, Nørre Allé 2 C, 2200 København N.
- Ebbe Rostgaard-Hansen, Søndervej 48 F, 2830 Virum
- Provstisekretær Lene Fulton, Nørrebrogade 86,1., 2200 København N.

Vesterbro provsti

- Formand, Michael Sophus Hyttel, Vesterfælledvej 61, 1. th., 1750 København V.
- Provst Sten Wenzel-Petersen, Vesterbrogade 54, 1., 1620 København V.
- Birgitte Ulla Poulsen, Händelsvej 7, 2.mf., 2450 København SV.
- Henriette Holst, Rundholmen 33, 2720 Vanløse
- Ole Reng, Flensborggade 17, 1.tv. 1669 København V.
- Provstisekretær Mogens Østergaard Jensen, Stenosgade 3, st. th., 1616 København V.

Frederiksberg provsti

- Formand, provst Peter Holm, C. F. Richsvej 9, 2000 Frederiksberg
- Lillian Schmidt Rasmussen, Dr. Priemes Vej 7, st. th. 1854 Frederiksberg C.
- Leif Bjørn Sørensen, Glahns Alle 33, 2. tv., 2000 Frederiksberg
- Allan Mandrup, Nyelandsvej 54, st.tv. 2000 Frederiksberg
- Kaare Skafte-Pedersen, Vagtelvej 59, 2. th., 2000 Frederiksberg
- Inge Lise Pedersen, Frihedsvej 1, 2000 Frederiksberg
- Provstisekretær Jette Søgaard, Falkoner Allé 36, 1.tv., 2000 Frederiksberg

Bornholms vestre provsti

- Formand, Jens Georg Hansen, Rønnevej 105, Nylars, 3720 Aakirkeby
- Provst Gotfred Larsen, Søborgstræde 11, 3700 Rønne
- Erik Vibert, Rønnevej 31, 3770 Allinge
- Anette Kaas, Åbakken 10, 3700 Rønne

- Poul Ove Kofod, Klemens Storegade 46, 3782 Klemensker
- Provstisekretær Birte Kofod, Søborgstræde 11, 3700 Rønne

Bornholms østre provsti

- Formand, Jens Otto Dam-Larsen, Sdr. Landevej 31, 3730 Nexø
- Provst Knud Henning Hansen, Gudhjemvej 28, 3760 Gudhjem
- Fini Adelin Jørgensen, Byleddet 8, 3730 Nexø
- Arne Frank Howardsen, Gryneparken 31, Ibsker, 3740 Svaneke
- Birgitte Pihl, Pederskervejen 61, 3720 Aakirkeby
- Svend Gunnar Kofoed-Dam, Albert Wolfsensgade 2, 3740 Svaneke
- Provstisekretær Birte Kofod, Gudhjemvej 28, 3760 Gudhjem

Bispebjerg-Brønshøj provsti

- Formand, provst Karsten Arboe Woll, Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj
- Tage Sørensen, Enigheds Allé 10, 2700 Brønshøj
- Tove Høegh, Ved Bellahøj 3 B, 7.tv., 2700 Brønshøj
- John Christensen, Steenstrups Allé 15, st.tv., 1924 Frederiksberg C.
- Birgit Lis Jensen, Dyssevænget 63, 2700 Brønshøj
- Margrethe L. Winther-Nielsen, Frederiksborgvej 205 B, 2400 København NV.
- Ruth Kjærskov, Bornholmsgade 1, 2.tv., 1266 København K.
- Niels-Ulrik Christensen, Møllebakken 21, 2700 Brønshøj

- Provstisekretær Lene Fulton, Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj

Valby-Vanløse provsti

- Formand, Provst Finn Vejlggaard, Guldagervej 5, 2720 Vanløse
- Erik Nielsen, Perlevej 34, 2650 Hvidovre
- Torben Larsen, Birkagervej 12, 2720 Vanløse
- Ole Nielsen, Frugthaven 33, st.th., 2500 Valby
- Carsten Albertsen, Jernbane Allé 88 B, 3.tv. 2720 Vanløse
- Provstisekretær Bente Juhl-Thomsen, Provstikontoret, Ålekistevej 76, st.tv., 2720 Vanløse

Amagerbro provsti

- Formand, Michael Riis, Reykjaviksgade 5, 4. tv., 2300 København S.
- Provst Leo Kamstrup-Olesen, Frankrigsgade 1, 2300 København S.
- Rolf Kallesøe, Gyldenlakvej 20, 2300 København S.
- Jens William Grav, Kastrupvej 78, 3. th., 2300 København S.
- Dennis Wollesen Clausen, Syrefabriksvej 73, st.tv., 2770 Kastrup
- Anne Margrethe Laustsen, Kastrupvej 85, 2. th., 2300 København S.
- Ole Meldgaard Poulsen, Parmagade 44, 1.th., 2300 København S.
- Henrik Lund Lindbo, Glumsøvej 15, st. mf., 2700 Brønshøj
- Provstisekretær Annie-Lone Jensen, Frankrigsgade 1, 2300 København S.

Amagerland provsti

- Formand, Poul Anders Lyngberg-Larsen, Priorvej 6, 3. th., 2000 Frederiksberg
- Provst Palle Thordal, Saltværksvej 39, 2770 Kastrup
- Sally Lauenborg Hansen, Østerdalsgade 5, 2.th., 2300 København S.
- Jakob Riis, Hovmålvej 91, 2300 København S.
- Torben Nesjan, Saltværksvej 133, 2770 Kastrup
- Bent Jørgensen, Farsøvej 4, 2770 Kastrup
- Karl-Erik Olsen, Harevænget 49, 2791 Dragør
- Tom Allan Hansen, Astridsvej 9, 2770 Kastrup
- Provstisekretær Julia Thordal, Saltværksvej 39, 2770 Kastrup

Stiftsrådets medlemmer

- Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K.
- Stiftamtmand Bente Flindt Sørensen, Borups Allé 177, 2400 København NV.
- Domprovst Anders Gadegaard, Fiolstræde 8, 1171 København K.

Læge medlemmer:**Vor Frue provsti**

- Lucca Weis Kalckar, Grønnevej 45, st. tv., 2830 Virum

Holmens provsti

- Arthur T. Mønsted, Østerbrogade 56 A, 4.tv., 2100 København Ø.

Østerbro provsti

- Ole Erhardt Pagels,
Lille Strandvej 18 H, 1.tv., 2900 Hellerup

Nørrebro provsti

- Svend Bjerregaard Hovard,
Laurids Skaus Gade 15. 2.th., 2200 København N.

Vesterbro provsti

- Birgitte Ulla Poulsen,
Händelsvej 7, 2.mf., 2450 København SV.

Frederiksberg provsti

- Inge Lise Pedersen,
Frihedsvej 1, 2000 Frederiksberg

Bornholms vestre provsti

- Annette Kaas,
Åbakken 10, 3700 Rønne

Bornholms østre provsti

- Fini Adelin Jørgensen,
Byleddet 8, 3730 Nexø

Bispebjerg-Brønshøj provsti

- Margrethe Winther-Nielsen,
Frederiksborgvej 205 B, 2400 København NV.

Valby-Vanløse provsti:

- Torben Larsen,
Birkagervej 12, 2720 Vanløse

Amagerbro provsti

- Anne Margrethe Laustsen,
Kastrupvej 85, 2.th., 2300 København S.

Amagerland provsti

- Tom Allan,
Astridsvej 9, 2770 Kastrup

Gejstlige medlemmer

- Sognepræst Peter Henrik Skov-Jakobsen,
Gammelvagt 2, 1312 København K.
- Sognepræst Peter Møller Jensen, Engsvinget 37,
2400 København NV.
- Sognepræst Helle Krogh Madsen,
Kochsvej 4, 2.tv., 1812 Frederiksberg C.
- Sognepræst Søren Sievers, Pile Allé 1,
2000 Frederiksberg
- Sognepræst Niels Henrik Lyngbye, Svanekevej 9,
3751 Østermarie
- Provst Erik Balslev-Clausen, A.F. Kriegers Vej 5 E,
2100 København Ø.
- Provst Finn Vejlgård, Guldagervej 5,
2720 Vanløse

**Folkekirkens Skoletjeneste København -
Frederiksberg**

- Pastor Helle Krogh Madsen, Pædagogisk Center,
Lollandsvej 40 A, 2000 Frederiksberg
Tlf.: 38 86 16 70 (kl. 10–12)

Kgl. Bygningsinspektører

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Peter Holsøe,
Arkitektfirmaet Hvidt & Mølgaard A/S
Nygårdsvej 5, 2100 København Ø. Tlf. 33 14 80 40,
fax: 33 93 81 40, e-mail hm@hm-ark.dk
Område: Frederiksberg kommune (Frederiksberg
provsti) samt Københavns kommune bortset fra de
til kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Johan Fogh
henlagte kirker, jf. nedenfor.

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Johan Fogh,
Arkitektfirmaet Fogh & Følner A/S
Nymølle, Kulsviervej 150, 2800 Lyngby.
Tlf.; 45 93 40 20, fax: 45 93 40 10.

Område: Bornholms Regionskommune, Dragør og
Tårnby kommuner, der udgør en del af Amagerland
provsti samt i Københavns kommune: den resterende
del af Amagerland provsti, Amagerbro provsti, und-
tagen Christians og Vor Frelsers kirke, samt følgende
kirker: Brønshøj kirke, Vanløse kirke, Hyltebjerg
kirke, Utterslev kirke, Grøndals kirke, Adventskirken,
Ansgarkirken, Bellahøj kirke, Tingbjerg kirke, Husum
kirke og Husumvold kirke.

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Jens
Fredslund,
Erik Møllers Tegnestevej A/S
Indiavej 1, Sdr. Frihavn, 2100 København Ø.,
Tlf.: 35 43 96 90, fax 35 43 97 90
Område: Christians kirke og Vor Frelsers kirke.

Bygningskonsulenter

For præstegårde i København, Frederiksberg, Dragør
og Tårnby kommuner:
Arkitekt m.a.a. Christian Gerlach, Fuglevadsvej 77,
2800 Kgs. Lyngby. Tlf.: 45 88 42 24
I dagtimerne 82 32 25 74, e-mail: cg@sbsby.dk

**For præstegårde i
Bornholms Regionskommune**

Arkitekt m.a.a. Jørn Appel,
Dampmøllegade 14, 3700 Rønne
Tlf.: 56 95 58 44, fax: 56 95 58 44.

Præstegårdskonsulent

For præstegårde i Bornholms Regionskommune:

Gårdejer Harald Kjølner, Valnøddegård, Bohnebakken
22, Olsker, 3770 Allinge
Tlf.: 56 48 41 38, mobil: 40 19 77 04
e-mail: harald.kjoeller@mail.dk

Øvrige konsulenter**Orgelkonsulent: Vakant****Klokkekonsulent**

Organist Erik Kure, Kingosvej 19, Hornborg,
8762 Flemming
Tlf.: 76 27 01 50, mobil: 30 26 01 50,
fax: 76 27 01 51,
e-mail erku@km.dk

Assisterende klokkekonsulent

Organist, klokkenist Per Rasmus Møller,
Nørregade 4, 8550 Ryomgaard.
Tlf.: 86 39 40 48, mobil: 23 80 44 28.

Varmekonsulent

Professor, civilingeniør Vagn Korsgaard,
Donsevej 3, 2970 Hørsholm
Tlf.: 48 28 01 04, fax: 48 28 07 09.

Konsulent vedr. teleslyngeanlæg

Præst for hørehæmmede øst for Storebælt Peter
Hansen, Sprogøvej 19, 3.th. 2000 Frederiksberg.
Tlf/fax 38 33 11 61, e-mail peha@km.dk

Landsforeningen for Bedre Hørelse

Kløverprisvej 10 B, 2650 Hvidovre
Tlf.: 36 75 42 00, fax: 36 38 85 80.

Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn (for Grundtvigs kirke).

Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn,
Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K.
Tlf.: 33 13 44 11, fax: 33 47 33 30.

Kirkegårds konsulent

Landskabsarkitekt m.d.l. Torben Michelsen,
Krøjerup Overdrev 12, 4180 Sorø.
Tlf.: 57 83 25 77, fax 57 83 16 53.

Det Kongelige Akademi for de skønne Kunster v/Akademirådets udvalg for Kirkekunst,

Kgs. Nytorv 1, Postboks 9042, 1022 København K.
Tlf.: 33 74 49 10, fax: 33 15 68 41.

Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg (kirkeskibe)

Kronborg 1, 3000 Helsingør.
Tlf.: 49 21 06 85, fax: 49 21 34 40.

Den særlige sagkyndige i sager vedr. vurdering af præsteboliger

Funktionschef Gorm Fogh-Nielsen,
Skt. Knuds Vej 20, st., 1903 Frederiksberg C.
Tlf.: 33 24 38 48.

Kirkeministeriet

Frederiksholms Kanal 21,
Postboks 2123, 1015 København K.
Tlf.: 33 92 33 90, Fax: 33 92 39 13,
e-mail km@km.dk.

Københavns Stiftsfonds bestyrelse

Formand, biskop Erik Norman Svendsen
Nørregade 11, 1165 København K.

Direktør, Stiftamtmand Bente Flindt Sørensen,
Statsforvaltningen Hovedstaden
Borups Allé 177, 2400 København NV.
Provst Karsten Woll
Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj
Sognepræst Niels Henrik Olesen
Wibrandtsvej 41A, 2300 København S.
Universitetslektor Karsten Fledelius
Holsteinsgade 9, 3. th., 2100 København Ø.
Skoleinspektør Anette Asmussen
Dantes Plads 3, st. tv., 1556 København V.
Bente Thorborg, Almindingsvej 35, 3720 Aakirkeby
Konsulent Leif Kayeørd
Gustav Johannsens Vej 38, 2000 Frederiksberg
Viggo Haarlov
Upsalagade 24, 1., 2100 København Ø.

Stiftsudvalget for mellemkirkeligt arbejde i Københavns stift

Formand, Universitetslektor Karsten Fledelius
Holsteinsgade 9, 3.th., 2100 København Ø.
Sognepræst Ruth van Gilse
Kirkevej 17, 3720 Åkirkeby
Ivar Lærkesen
Baneparken 2, 3720 Aakirkeby
Stud.theol. Martin Dambmann Rønkilde
Valby Langgade 242, 2.th., 2500 Valby
Sognepræst Leif G. Christensen,
Brolæggerstræde 6, 2., 1211 København K.
Biskop Erik Norman Svendsen
Nørregade 11, 1165 København K.
Kontorleder Ellinor Grøndahl Mortensen
Stenlandsvej 25, 2300 København S.

Stiftsudvalget for etniske minoriteter i Københavns Stift

- Biskop Erik Norman Svendsen
Nørregade 11, 1165 København K.
- Stiftpræst, dr. theol. Lissi Rasmussen
Sortedam Dossering 23, 2., 2200 København N.
- Sognepræst Niels Nymann Eriksen
Saxogade 45, 3. th., 1662 København V.
- Sognepræst Margrete Auken
Strindbergsvej 3, 2500 Valby
- Universitetslektor Karsten
Fledelius Holsteinsgade 9, 3.th.,
2100 København Ø.
- Domprovst Anders Gadegaard
Fiolstræde 8, 1171 København K.
- Sognepræst Arne G. Kappelgaard
Jagtvej 101, 2, th., 2200 København N.
- Sognepræst Annelise Hofmann Mehlsen
Tanger Alle 6, 2770 Kastrup
- Konsulent Birthe Munck-Fairwood
Ryesgade 68 C, 2100 København Ø.
- Bedemand Michael Riis
Reykjaviksgade 5, 4. tv., 2300 København S.
- Sognepræst Per Ramsdal
Rantzausgade 51, 2200 København N.
- Islamkonsulent Harald Nielsen
Strandagervej 24, 2900 Hellerup
- Sognepræst Lorna Andersen
Marengovej 2, st.th., 2300 København S.
- Sognepræst Jesper Hougaard
Flidsagervej 13, 2500 Valby
- Morten Terp Randrup, IK-centret, Bethesda
Rømersgade 17, 1362 København K.
- Leder af Mødestedet Thyra Smidt
Valdemarsgade 14, 3., 1665 København V.

- Sognepræst Peter Hauge Madsen,
Åvej 2, 3700 Rønne
- Sognepræst Jesper Ertmann Oehlenschläger
Ulrich Birchs Allé 30, 2300 København S.

Stiftsudvalget om nye religiøse strømninger

- Sognepræst Niels Underbjerg
Ryesgade 105, 1.th., 2100 København Ø.
- Lektor, cand. theol. Steffen Johannessen
Tikøbvej 11 B, 3060 Espergærde
- Sognepræst Ellen Margrethe Gylling
J.C. Christensens Gade 3, 1.th.,
2300 København S.
- Pastor Ole Skjerbæk Madsen
Herlufholmsvej 51, 2720 Vanløse
- Provst Palle Thordal
Saltværksvej 39, 2770 Kastrup
- Sognepræst Agnethe Zimino
Cypres Alle 3, 2770 Kastrup

Københavns Stiftscentral for undervisning

- Stiftspræst Helene Dam
Østerbrogade 102, 2100 København Ø
- Formand, Provst Finn Vejlgård
Guldagervej 5, 2720 Vanløse
- Sognepræst Pia Nordin Christensen
H.A. Clausens Vej 19, 2820 Gentofte
- Sognepræst Anne Vig Skoven
Viggo Rothes Vej 35, 2920 Charlottenlund
- Sognepræst Anders Carlsson
Søndergårds Allé 1, 3700 Rønne

Stiftsudvalget for Mission i Københavns stift

- Stiftspræst Jonna Dalsgaard
Hvidovrevej 10, st.th., 2610 Rødovre
- Skoleleder Allan Bäck
Nørre Allé 2 C, 1., 2200 København N.
- Sognepræst Poul Bo Sørensen
Præstefælledvej 107, 2770 Kastrup
- Kontorleder Ellinor Grøndahl Mortensen
Stenlandsvej 25, 2300 København S.
- Sognepræst Niels Henrik Lyngbye
Svanekevej 9, 3751 Østermarie
- Provst Palle Thordal
Saltværksvej 39, 2770 Kastrup
- Sognepræst Peter Buch
Funkiavej 46, 2300 København S.
- Sognepræst Gunnar Bach Pedersen
Sdr. Boulevard 114, 1. tv., 1720 København V.
- Sognepræst Hanne Rosenberg
Skovbogårds Allé 16, 2500 Valby
- Sognepræst Erik Meier Andersen
Katrinedalsvej 33, 2720 Vanløse

Stiftsudvalget for Det Danske Bibelselskab

- Cand.scient. Karsten Kynde
Sdr. Fasanvej 62, 1., 2000 Frederiksberg
- Sognepræst Leif G. Christensen
Brolæggerstræde 6, 2.tv., 1211 København K.
- Sognepræst Anders Carlsson
Søndergårds Allé 1, 3700 Rønne
- Stud. theol. Tine Berg Krogstrup
Søpassagen 16, 4.tv., 2100 København Ø.
- Kaptajn Pia Mogensen, Frelsens Hær
Frederiksberg Alle 9, 1621 København V.

Stiftsudvalget for Diakoni i Københavns Stift

- Formand, Pastor Hanne Storebjerg
Sudergade 2 C, 2.tv., 3000 Helsingør
- Næstformand, Sognepræst Asser Skude
Svanevej 9, 2400 København NV.
- Pastor Bjarne Lenau Henriksen
Bernstorfflund Allé 72, st., 2920 Charlottenlund
- Niels Thomsen
Amager Fælledvej 36, st.tv., 2300 København S.
- Sognepræst Ulrich Vogel
Langhusvej 3, 2700 Brønshøj
- Bent Bojer Harregaard
Dag Hammarskjölds Allé 7, 1.tv., 2100
København Ø.
- Korshærsleder Ingrid Fly Jensen
Prinsessegade 7 A, 1.th., 1422 København K.
- Sognemedhjælper Inger-Marie Garde
Dronningensgade 25, 1420 København K.
- Pastor Ane Bisgaard LaBranche
Risbyholmvej 11, 2700 Brønshøj
- Sognepræst Erik Boye Olsen
Præstegårdsvej 1, Rø, 3760 Gudhjem
- Marianne Plum
Oliemøllegade 12, 3., lejl. 2, 2100 København Ø.
- Pastor Anita Rohwer
Valbygårdsvej 71, 1.tv., 2500 Valby
- Generalsekretær Hanne Thomsen
Den Danske Diakonissestiftelse
- Peter Bangs Vej 1,
2000 Frederiksberg
- Finn Pilgaard Beyer
Valby Tingsted 7, 2500 Valby

INFO-Center for Københavns Stift

- Formand Torben Larsen
Birkagervej 12, 2720 Vanløse
- Næstformand: Provst Erik Balslev-Clausen
Koldinggade 11, 2100 København Ø.
- Marianne Møller
Nørre Farimagsgade 53, 4.th.,
1364 København K.
- Anette Asmussen
Dantes Plads 3, st.tv., 1556 København V.
- Esben Lunde
Haraldsgade 79, 1., 2100 København Ø.
- Allan Bäck
Nørre Allé 2 C, 1., 2200 København N.
- Ole Reng
Flensborggade 17, 1.tv., 1669 København V.
- Allan Mandrup
Nylandsvej 54, st.tv., 2000 Frederiksberg
- Bent Jørgensen
Farsøvej 4, 2770 Kastrup
- Provst Peter Holm
Falkoner Allé 36, 1. tv., 2000 Frederiksberg
- Sekretariatet: Karen Schousboe
Pile Allé 3, 2., 2000 Frederiksberg

Københavns Stiftsfond regnskab for 2005

RESULTATOPGØRELSE		2004	
		tkr.	
INDTÆGTER			
Indkomne bidrag	205.650,00		201,4
Ovf. fra fællesf. vedr. stiftsbrevet	7.443,33		0,0
Renter	6.760,79		5,4
Indtægter i alt	219.854,12		206,8
UDGIFTER			
<u>Stiftsårsbog 2004:</u>			
Trykning	56.937,50		
Honorarer m.m.	18.000,00		
	74.937,50		
- betaling	67.633,00	7.304,50	1,1
Rejsegodtgørelse, bestyrelsesmedlem fra Bornholm		1.947,00	0,4
Kontorhold, gebyrer m.v.		40,00	0,5
<u>Uddelinger:</u>			
Studenterpræstekonf. på Liselund	7.500,00		
Døvepræst Lise Lotte Kjær			
Supervisionskursus	8.820,00		
Dansk Diakoniråd			
Diakoniens Dag 2006	5.000,00		
Stiftspræstekursus	160.226,50		
Diverse bevillinger	36.629,77	218.176,27	254,6
Udgifter i alt	227.467,77		256,6
Driftsresultat (negativ)	-7.613,65		-49,8

126

BALANCE		2004	
		tkr	
AKTIVER			
Danske Bank 4180 3330272716	137.043,29		195,6
Girokonto 1 00 11 91	345.696,22		222,9
Debitorer	40.835,00		83,7
Aktiver i alt	523.574,51		502,2
PASSIVER			
Kreditorer		9.000,00	0,0
Chr. P. Hansen og hustrus Fond	43.687,40		
+ indbetalt	25.000,00		
- anvendt	5.000,00	63.687,40	43,7
Fr. og Emma Kraghs Mindefond		50.000,00	50,0
<u>Egenkapital</u>			
Saldo pr. 1/1-2005	408.500,76		
Driftsresultat overført fra resultatopgørelse	-7.613,65	400.887,11	408,5
Passiver i alt		523.574,51	502,2

127

Regnskabet er periodiseret, således at indtægter og udgifter vedr. 2005, der er indkommet og afholdt i 2006, er medtaget i regnskabet.

København, den 14. marts 2006

Frank Menzel

Bidrag til Stiftsfonden

128	ABSALON	4.000,00	20.12.05	GODTHAAB			MARIENDALS	2.500,00	14.11.05	SIMON PETERS		
	ADVENTSKIRKEN	2.000,00	07.11.05	GRUNDTVIGS			NATHANAELS	1.000,00	16.11.05	SIONS	3.000,00	24.11.05
	ALLEHELGENS			GRØNDAL	1.000,00	01.12.05	NAZARETH	10.000,00	25.02.05	SJÆLØR		
	ALLINGE	1.000,00	12.12.05	GUDHJEM	1.000,00	25.11.05	NEXØ	2.000,00	16.12.05	SKELGÅRDEN	2.000,00	('05) 03.01.06
	ANNA			HANS EGEDE	1.500,00	28.11.05	NYKER	1.000,00	23.02/18.01	SOLBJERG	2.000,00	('05) 03.01.06
	APOSTEL	2.000,00	25.07.05	HANS TAUSEN	2.000,00	07.12.05	NYLARS	1.000,00	16.02.05	SOLVANG	2.000,00	19.12.05
	BELLAHØJ			HASLE			NYLARS	1.100,00	06.12.05	ST. MAGLEBY	3.490,00	15.11.05
	BETHLEHEM	4.000,00	21.11.05	HELLIGAANDS	5.000,00	02.12.05	OLSKER / TEJN	1.200,00	21.11.05	SUNDBY	5.000,00	03.11.05
	BLÅGÅRDEN	1.000,00	30.12.05	HOLMENS	3.000,00	22.11.05	PEDERSKER	500,00	14.11.05	SUNDKIRKEN		
	BODILSKER			HUSUM	5.000,00	03.02.05	POULSKER	500,00	14.11.05	SVANEKE	1.000,00	08.11.05
	BRØNSHØJ	5.000,00	25.11.05	HUSUMVOLD	5.000,00	16.08.05	RUTSKER			TAGENSBO	2.000,00	22.12.05
	CHRISTIANS	2.000,00	18.03/23.01	HYLTEBJERG	1.000,00	15.11.05	RØ	500,00	03.02.05	TAKSIGELSES	1.500,00	25.11.05
	DAVIDS	10.000,00	23.11.05	HØJDEVANG	2.000,00	('05) 12.01.06	SAMUELS			TIMOTHEUS	4.000,00	14.11.05
	DRAGØR	1.000,00	18.11.05	ISLANDS BRYGGE			SCT. ANDREAS	3.000,00	20.12.05	TINGBJERG	2.700,00	03.11./22.12.05
	DØVES KIRKE	500,00	08.11.05	JOHANNES DØBERS	2.000,00	03.11.05	SCT. IBS	1.000,00	25.11.05	TRINITATIS	3.000,00	28.11.05
	ELIAS	1.000,00	('05) 25.01.06	KAPERNAUM	2.000,00	23.11.05	SKT. JAKOBS	1.200,00	22.11.05	TÅRNBY		
	EMDRUP	1.200,00	09.11.05	KASTELS			SCT. JOHANNES			UTTERSLEV	3.000,00	('05) 10.01.06
	ENGHAVE	1.500,00	07.12.05	KASTRUP	3.000,00	16.11.05	SCT. KLEMENS			VANLØSE	4.000,00	22.12.05
	ESAJAS	700,00	05.12.05	KILDEVÆLD	2.000,00	08.11.05	SCT. LUKAS	1.100,00	22.11.05	VALBY SOGN	3.000,00	30.11.05
	FILIPS	2.000,00	13.04.05	KINGO	3.000,00	30.11.05	SKT. MARKUS	500,00	06.12.05	VESTERMARIE		
	FLINTHOLM	960,00	07.02./29.11.05	KNUDSKER	500,00	07.11.05	SCT. MATTHÆUS	5.000,00	14.11.05	VIGERSLEV	1.500,00	17.11.05
	FRBG. SLOTSKIRKE	2.000,00	08.12.05	KORSVEJSKIRKEN	3.000,00	('05) 06.01.06	SCT. NICOLAI	1.000,00	19.01.06	VOR FRELSERS	2.000,00	05.12.05
	FREDENS			KRISTKIRKEN	1.000,00	08.02.05	FL.H. 500/460			VOR FRUE	12.000,00	22.12.05
	FREDERIKSBERG	2.000,00	10.11.05	LINDEVANG	2.000,00	19.12.05	SCT. OLS			ØSTERLARS	1.500,00	04.01./09.11.05
	FREDERIKSKIRKEN	1.000,00	07.11.05	LUNDEHUS	5.000,00	02.01.06	SCT. PAULS	1.000,00	04.02.05	ØSTERMARIE	1.000,00	02.02.05
	FR. HOLM			LUND			SCT. PEDERS			AAHOLM	2.000,00	30.11.05
	FRIHAVN			LUTHER	1.000,00	('05) 09.01.06	SKT. STEFANS	2.000,00	07.12.05	AA KIRKE		
	GARNISONS	1.000,00	15.11.05	MARGRETHE	1.500,00	15.12.05	SCT. THOMAS					
	GETHSEMANE	2.000,00	11.02.05	MARIA	2.500,00	19.10.05	SIMEONS	2.000,00	30.12.05	I ALT	205.650,00	

